

Міністерство освіти і науки України
Полтавська обласна державна адміністрація
Полтавський державний аграрний університет
Факультет обліку та фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Рада молодих вчених Полтавського державного аграрного університету

***VIII Всеукраїнська науково-практична конференція
молодих вчених***

***«Наукове забезпечення розвитку національної економіки:
досягнення теорії та проблеми практики»***

**28 жовтня 2021 року
м. Полтава**

Редакційна колегія:

Аранчій Валентина – кандидат економічних наук, професор, ректор Полтавського державного аграрного університету.

Дорогань-Писаренко Людмила – кандидат економічних наук, професор, декан факультету обліку та фінансів, професор кафедри економічної теорії та економічних досліджень Полтавського державного аграрного університету.

Чумак Валентина – кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавського державного аграрного університету, професор кафедри.

Зоря Олексій – доктор економічних наук, доцент, заступник декана факультету обліку та фінансів з наукової роботи, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавського державного аграрного університету.

Безкровний Олександр – кандидат економічних наук, доцент, заступник декана факультету обліку та фінансів, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавського державного аграрного університету.

Зоря Світлана – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, голова Ради молодих вчених Полтавського державного аграрного університету.

Наукове забезпечення розвитку національної економіки: досягнення теорії та проблеми практики : матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених (м. Полтава, 28 жовтня 2021 року). Полтава, 2021. 143 с.

У збірнику надруковані матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених «Наукове забезпечення розвитку національної економіки: досягнення теорії та проблеми практики». Конференція проведена у рамках виконання науково-дослідної теми Полтавського державного аграрного університету «Концепція інвестиційного й фінансово-кредитного забезпечення техніко-технологічного оновлення і розвитку аграрного виробництва як складової продовольчої та економічної безпеки» (номер державної реєстрації 0120U105469). Відповідальність за зміст і редакцію наукових праць несуть їх автори. Для здобувачів вищої освіти та молодих вчених закладів вищої освіти.

Посвідчення про реєстрацію в УкрІНТЕІ № 176 від 18.02.2021 р.

© Колектив авторів, 2021 рік

**Дарина Авраменко, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Людмила Бражник, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

На сучасному етапі розвитку агропромисловий сектор України є однією з найважливіших ланок економічної системи та має змогу «витягти» з кризи всю українську економіку за сучасних умов функціонування, тому різко зростає значення якості управління фінансовими ресурсами на підприємствах аграрного сектору з метою покращення їх фінансового стану.

Управління фінансово-господарською діяльністю сільськогосподарського підприємства забезпечить ефективне здійснення господарських операцій та дасть змогу оцінити їх вплив на зміни в структурі підприємства, доходів, витрат, фінансову стійкість, платоспроможність, рентабельність та ін.

На даний момент не існує чіткого визначення поняття «фінансові ресурси», тому до трактування їх суті надається безліч визначень. Деякі з них наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Трактування поняття «фінансові ресурси»

Автор	Трактування
Родіонова В. М.	Грошові доходи та нагромадження, які знаходяться в розпорядженні суб'єкта господарювання і призначені для виконання фінансових зобов'язань, здійснення витрат, розширеного відтворення і економічного стимулювання працюючих.
Поддєрьогін А. М.	Грошові кошти, які знаходяться у розпорядженні підприємств, кругообіг яких безпосередньо визначається фінансовими відносинами і використовується на покриття витрат виробничо-фінансової діяльності, створення різноманітних фондів і резервів.
Василик О., Загородній А., Зятковський М.	Грошові кошти (накопичення, нагромадження, доходи), наявні в розпорядженні держави та підприємств.
Сенчагов В.	Сукупність грошових накопичень, амортизаційних відрахувань та інших грошових коштів, які утворюються у процесі створення, розподілу та перерозподілу сукупного суспільного продукту.

Складено автором на основі [1, с. 39 – 40]

На основі вищезазначених дефініцій можемо узагальнити дане визначення.

Фінансові ресурси – найбільш ліквідні активи, що знаходяться в розпорядженні суб'єкта господарювання, призначені для фінансування його діяльності, створення різноманітних фондів та резервів, що забезпечують неперервність руху грошових коштів.

Для організації ефективної діяльності та розвитку підприємства вагоме значення має прийняття ефективних управлінських рішень та адаптація до непередбачених умов функціонування. Цю роль виконує система управління фінансовими ресурсами.

Управління фінансовими ресурсами – це система, що включає в себе принципи, методи, прийоми та інструменти, призначені для організації їх руху відповідно до дії об'єктивних економічних законів, вимог законодавчо-нормативних актів й економічних інтересів власників сільськогосподарських підприємств.

Індикатором якості управління фінансовими ресурсами є забезпеченість ними, рівень, адекватний фінансовому потенціалу, необхідний та достатній обсяг та час надходження для задоволення виробничо-інвестиційних потреб.

Система управління фінансовими ресурсами передбачає виконання наступних завдань:

- 1) визначення потреби, доцільності, результатів і наслідків формування й використання фінансових ресурсів;
- 2) вплив, спрямований на досягнення цих результатів та наслідків;
- 3) витрати (вартісні й часові), необхідні для здійснення такого впливу;
- 4) встановлення критеріїв і нормативів, що дають змогу оцінити рівень досягнення намічених цілей та ефективність здійснених витрат [2, с. 81].

Для забезпечення успішного управління фінансовими ресурсами вагоме значення має вибір моделі управління, що буде враховувати особливості функціонування підприємства та його фінансовий потенціал.

Практична реалізація елементного підходу пов'язана з проблемою визначення та інтерпретації нормативних показників, на основі яких оцінюється фінансовий стан і фінансові результати діяльності підприємства. Ще одна проблема постає у зв'язку з відсутністю можливості квантифікувати окремі фінансові цілі підприємства й виразити їх певними співвідношеннями між елементами балансу.

Управління за методом трансформації балансу (потоків модель) потребує встановлення елементів балансу, які найсуттєвіше реагують на керований вплив. Крім того, такі зміни повинні бути детерміновані до функції часу. Однак нині не встановлено ключових елементів балансу і немає теоретичних моделей, які надійно апроксимують процес їх трансформації за функцією часу. Тому відсутнє наукове розуміння механізму переходу від поточного до бажаного балансу.

Особливістю портфельного підходу є чітке визначення сфери застосування. Його вибір визначається регулярністю й інтенсивністю інвестиційної діяльності, а також активністю на ринку цінних паперів.

Грунтовна теоретична та методична розробленість основних аспектів портфельного підходу робить його привабливим для використання за умови відповідного кадрового забезпечення. Разом із тим нинішня практика інвестиційної й фінансової діяльності сільськогосподарських підприємств не дає достатніх аргументів щодо перспектив його широкого застосування.

За диференційованою моделлю фінансова політика не детермінована до якоїсь конкретної моделі, а використовує кожен з них залежно від обставин і домінуючих чинників зовнішнього та внутрішнього впливів [2, с. 82].

Рис. 1. Підходи до управління фінансовими ресурсами

Підсумувавши вищезазначене можна стверджувати, що кожен із розглянутих підходів має свої переваги та недоліки. Найявний теоретичний базис управління фінансовими ресурсами не може бути безпосередньо використаний у практиці аграрних підприємств у зв'язку із особливостями функціонування цих суб'єктів господарювання.

На основі аналізу наявних теоретичних підходів можна зробити висновок, що диференційований підхід є найбільш раціональним для підприємств цього специфічного сектору економіки.

Цей підхід полягає у застосуванні інструментів кожного з них, що дасть змогу збудувати ефективну систему управління фінансовими ресурсами шляхом побудови гнучкої фінансової стратегії, яка забезпечить кожен етап виробничого циклу аграрного підприємства необхідним обсягом ресурсів, адаптує його до динамічного фінансового оточення, забезпечить підвищення ефективності формування та використання фінансових ресурсів і, як наслідок, забезпечить стабільний фінансовий стан сільськогосподарських підприємств на майбутню перспективу.

Література:

1. Рендович П. М. Теоретико-ретроспективні підходи до поняття «фінансові ресурси». *Формування ринкових відносин в Україні*. 2007. № 9 (76). С. 39–40.
2. Стецюк П. А. Формування нової парадигми управління фінансовими ресурсами підприємств. *Економіка АПК*. 2016. № 6. С. 81–82.

**Ольга Батієвська, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Яна Дроботя, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

РИЗИКИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Фінансова безпека господарюючого суб'єкту є комплексним поняттям, котре характеризує захищеність фінансових інтересів конкретного суб'єкту під час здійснення діяльності [3]. Однак, на шляху здійснення діяльності з ціллю отримання прибутку господарюючий суб'єкт наражається на низку фінансових ризиків, бо діяльність господарюючих суб'єктів - це завжди ризик. Як правило, найбільший прибуток приносять операції з підвищеним рівнем ризику, але водночас, зі збільшенням рівня ризику зростає загроза втрати фінансової стійкості господарюючого суб'єкту та формується загроза посягань на фінансову безпеку.

Саме тому вважаємо, що на шляху забезпечення фінансової безпеки господарюючий суб'єкт постійно балансує між ризиком, прибутком, фінансовою стійкістю, ліквідністю. Власне прибуток не можливий без ризику, оскільки будь-яка операція, дія, діяльність є ризиковою. Питання полягає в тому на скільки ризиковою є та чи інша діяльність, операція певного господарюючого суб'єкту. Однак ризик – це не лише загроза понесення втрат, ризик – рушій прогресу та успіху. Приймаючи рішення стосовно здійснення певних видів діяльності, виконання конкретних операцій господарюючий суб'єкт обов'язково повинен оцінити масштаби максимально можливих втрат від певної операції, діяльності та ймовірність настання даних втрат за найгіршим сценарієм, а потім прийняти рішення на користь виконання або ж відмови від виконання певного виду діяльності, певної операції [1].

Отже, ризик оцінюється за максимально ймовірними обсягами неприємних наслідків, і на базі даних наслідків приймається рішення про те чи варто ризикувати взагалі.

Вважаємо, що система управління фінансовою безпекою господарюючого суб'єкту повинна враховувати і досить ґрунтовно підходити до процесу оцінки фінансових ризиків господарюючого суб'єкту як загрози, що посягає на безпеку господарюючого суб'єкту повсякчас.

Під час здійснення оцінки фінансових ризиків як загрози посягань на фінансову безпеку варто акцентувати увагу на наступних аспектах:

- посягання на безпеку господарюючого суб'єкту з боку фінансових ризиків, може бути систематичними та несистематичними відносно діяльності підприємства;

- вплив несистематичних ризиків на фінансову безпеку підприємства можна мінімізувати, до впливу систематичних ризиків можна лише пристосуватись;

- вплив як систематичних, так і несистематичних ризиків на фінансову безпеку конкретного підприємства є варіабельним, тобто змінним у часі;
- вплив систематичних та несистематичних ризиків на фінансову безпеку конкретного підприємства має об'єктивний прояв, тобто супроводжує всі операції, дії суб'єкту господарювання;
- можливість здійснення процесу оцінки впливу фінансових ризиків на безпеку підприємства має суб'єктивний характер, оскільки залежить від повноти інформації, її вчасності та інтерпретації фінансовим менеджером;
- економічна природа впливу фінансових ризиків на фінансову безпеку підприємства – проявляється в тому, що на фінансову безпеку безпосередньо здійснює вплив можливість отримання підприємством доходів, які залежать від ймовірності та обсягів настання ризикової події;
- невизначеність наслідків – фінансова безпека є змінною в часі і перебуває під дією багатьох фінансових рішень підприємства, котрі не мають сто відсоткової визначеності стосовно досяжності поставленого результату [1, 2].

Література:

1. Бланк И. А. Управление финансовыми рисками. К. : Ника-Центр, 2005. 600 с.
2. Глущевський В. В. Методологічні основи концепції управління ризиками підприємницької діяльності. *Фінанси України*. 2009. № 10. С. 116–124.
3. Єпіфанов А. О., Пластун О. Л., Домбровський В. С. Фінансова безпека підприємств і банківських установ : монографія. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 295 с.

**Олександр Безкровний, к.е.н., доцент,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування;
Олександр Довгаль, здобувач вищої освіти СВО Доктор філософії;
Едуард Ященко, здобувач вищої освіти СВО Бакалавр
Полтавський державний аграрний університет**

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ПОДАТКІВ В СВІТІ

У теоретичне розуміння податку вчені різних шкіл в усі часи вкладали різний зміст. Більшістю з них податки сприймаються як примусові стягнення у вигляді обов'язкових грошових платежів з фізичних та юридичних осіб, що вилучаються державою внаслідок її превалюючої влади для забезпечення колективних потреб суспільства. Але існували і полярні думки, згідно з якими оподаткування асоціюється з прямим захопленням державою приватного фонду чи майна, а податок трактується як легальне пограбування за санкцією влади.

У процесі історичного розвитку людства податки пройшли тривалий шлях еволюції. Знання історії виникнення податків має важливе значення для сучасного розвитку податкової системи.

З розвитком суспільства, як зазначає Ю. Суббутович, податкові форми постійно змінювалися, наближаючись до їх сучасного змісту. Незмінною залишилася глибинна сутність поняття «податок» – це процес усупільнення частини індивідуальних доходів [2].

В Європі до XVI – XVII століття розвинені податкові системи були відсутні. Податкові платежі проводили у вигляді разових вилучень. Коли ж населення примирилося з податками і вони перетворилися в основне джерело державних доходів, відбувається формування перших податкових систем, що включали прямі і непрямі податки. Але держава все більше потребувала не тільки дієвої податкової системи, але й наукової теорії оподаткування.

Існування податкової системи в Україні, на думку О. Атамчука, тісно пов'язане з виникненням, формуванням і розвитком Київської Русі як держави. Прообразом системи податкової служби того періоду вважалися князь, якому безпосередньо підпорядковувалися тіуни, посадники і волостителі. Тіунам, у свою чергу, були підпорядковані так звані ключники і данщики [1].

Протягом XIV-XV ст. багато міст України здобули «магдебурзьке право» – самоврядування. На чолі міста стояв магістрат, який збирав податки. На селянстві лежав увесь тягар сплати податків на користь держави, окремих феодалів, а також церковної десятини.

Податкова система Запорізької Січі, як свідчить А. Соколовська, одночасно включала до свого складу: традиційні, характерні для нашого народу фіскальні інструменти з минущини; запозичені елементи; оригінальні, притаманні лише козацькій державі, дохідні статті. Запорізька Січ мала свою власну податкову систему, на формування якої Росія мала досить незначний вплив. Система оподаткування формувалася під впливом тенденцій розвитку фіскальних інститутів за Києворуської, литовської та польської доби в Україні [4].

Головною відмінністю цієї податкової системи від існуючої нині в Україні було усвідомлення платниками необхідності сплачувати податки. У 1917 році після лютневих і жовтневих революційних подій відбулося суттєве реформування податкової системи України, яке мало на меті перекласти головний податковий тягар із селянства на буржуазію. Складовими цієї реформи були: введення майнового податку, податку на приріст майна, високі непрямі податки на предмети розкоші, а також реформування прибуткового податку.

29 квітня 1918 року в Києві відбувся державний переворот і до влади прийшов П. П. Скоропадський, який був проголошений гетьманом всієї України. Податкову політику держави Павла Скоропадського становили прямі та непрямі податки. До прямих податків відносилися: основний промисловий податок, поземельний податок, податок на приріст прибутку та податок на

нерухоме майно. До непрямих податків належали – цукрова, винна монополія, акцизи на виноградне вино, чай, акцизи на пиво, дріжджі, сірники, тютюн [3].

До кінця 1918 року були створені передумови для реформування податкової системи. Нове керівництво починає усвідомлювати потребу в переході від переважання одноразових зборів до регулярних податків. Кількість зборів було об'єднано в один, але загальні розміри різних податків, як правило, не співвідносилися з реальною економічною ситуацією та можливостями платників.

У 1930–1932 рр. була проведена податкова реформа, основним завданням якої було вилучити велику кількість платежів з бюджету, реорганізувати податкові платежі державних, кооперативних підприємств, плановий розподіл і перерозподіл національного доходу у відповідності до цілей держави.

З початком Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років витрати бюджету Радянського Союзу небачено різко зросли, економіка країни була відразу переорієнтована на військові потреби. Це змушувало уряд вводити нові податки, переглядати і змінювати існуючі. Якщо до війни податки з населення, що поступали в бюджет, становили 5 %, то в військові роки вони виростили до 13 %.

У післявоєнний період, у 50-тих роках ХХ століття, уряд впроваджує ряд заходів щодо зниження податків з фізичних осіб і деяких податків, що перекладалися в цінах на населення. Так, були відмінені обов'язкові натуральні поставки продуктів. З метою зниження цін на послуги для населення було скасовано податок з нетоварних операцій. У цілому ж у післявоєнний період (до 1953 р.) податкова система в СРСР залишилася практично незмінною. Прибутковий податок займав центральне місце в системі податків періоду радянських часів [5].

Створення податкової системи України почалося відразу після проголошення незалежності. На наш погляд, саме історично склалося так, що формування оподаткування в Україні відбувалося без необхідного наукового обґрунтування, що призвело до виникнення багатьох проблем, вирішення яких здійснюється методом проб і помилок, а результатом такого становлення і розвитку є значне зниження ефективності роботи податкової системи і пригнічення вітчизняного виробництва.

Підсумовуючи вищесказане зауважимо, що податки – це об'єктивне суспільне явище, тому при побудові податкової системи потрібно виходити з реалій соціально-економічного стану країни. Адже податкова система повинна відображати конкретні умови конкретної країни: рівень розвитку економіки, соціальної сфери, її зовнішню і внутрішню політику, традиції народу, географічне положення, кліматичні умови і безліч інших чинників. У зв'язку з цим склад податкової системи, структурні співвідношення окремих податків, порядок їх обчислення, форми розрахунків, організація податкової служби можуть значно відрізнятися.

Література:

1. Атаманчук О. В. Регулююча функція податків та регуляторний потенціал податкової системи. *Економіка та держава*. 2016. № 10. С. 26–29.

2. Демиденко Л. М., Субботович Ю. Л. Податкова система : [навч. посіб.]. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 184 с.
3. Мельник П. В. Розвиток податкової системи в перехідній економіці. Ірпінь : Академія державної податкової служби України, 2001. 362 с.
4. Соколовська А. М. Податкова система України: теорія та практика становлення. Київ : Знання-Прес, 2004. 454 с.
5. Ясеновська Т. Б. Історія становлення оподаткування в Україні: ретроспективна періодизація та національні досягнення. *Наукові записки. Серія «Економіка»*. 2018. Випуск 15. С. 117–124.

**Яна Богословська, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Діана Мауер, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Валерія Клименко, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Олексій Зоря, д.е.н., доцент,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Конкурентні відносини, що склалися на ринку, диктують умови, відповідно до яких виробники повинні акцентувати увагу не лише на цінових факторах завоювання ринку, але і зосереджуватися на питанні поліпшення якості продукції шляхом застосування нових технік та технологій, оптимізації та раціоналізації використання можливих ресурсів; розвитку гарантійного обслуговування продукції, надання додаткових послуг тощо, що в будь-якому випадку призводить до стрімкого зростання витрат на підприємстві.

Діяльність підприємства спрямована на отримання позитивного фінансового результату, що в свою чергу передбачає ефективне управління грошовими потоками, а особливого значення набуває питання управління витратами, пов'язаних як з процесом виробництва, так і з загальним веденням господарської діяльності та взаємодією факторів що впливають на їх зростання чи скорочення (рис. 1).

Процес управління витратами включає наступні стадії [1]:

- 1) планування витрат, тобто визначення цілей у формі постановки виробничих завдань;
- 2) контроль витрат, в ході якого виявляються відмінності між плановими і фактичними показниками, що дозволяє визначити несприятливі тенденції, встановити причини відхилення від плану і внести відповідні корективи;
- 3) управління прийняттям рішень, де відбувається оцінка даних за витратами і аналіз цієї інформації для прийняття оптимальних рішень.

Основні принципи управління витратами вироблені світовими та вітчизняними практиками, а їх дотримання створює базу для економічної

конкурентоспроможності підприємства і завоювання ним передових позицій на ринку: системність підходу до управління витратами; єдність методів, що практикуються на різних рівнях управління витратами; управління витратами на всіх стадіях життєвого циклу продукту (від створення до утилізації); органічне поєднання зниження витрат з високою якістю продукції (робіт, послуг); недопущення зайвих витрат; широке впровадження ефективних методів зниження витрат; вдосконалення інформаційного забезпечення про рівень витрат; підвищення зацікавленості в виробничих підрозділах підприємства в зниженні витрат.

Рис. 1. Схема процесу управління витратами з урахуванням можливих факторів впливу на їх динаміку

Складено автором

В даний час найбільш поширеними в світовій практиці системи обліку витрат є [2]:

- 1) система обліку повних витрат;
- 2) система обліку змінних витрат;
- 3) система обліку нормативних витрат;
- 4) система обліку витрат за методом АВС;
- 5) система обліку витрат по місцях виникнення витрат;
- 6) система організації виробництва і обліку ЛІТ.

Таким чином, управління витратами це важливий процес раціонального використання ресурсів, який здійснюється залежно від обраної системи обліку витрат, ґрунтується на окремих принципах та на який впливає значна кількість внутрішніх і зовнішніх факторів, він грає вирішальну роль при плануванні

господарської діяльності, адже спрямований на забезпечення фінансової стійкості господарюючого суб'єкту та поліпшення його фінансового результату. Ефективне управління витратами дозволяє оптимізувати витрати, зменшити собівартість, але при цьому забезпечити виробництво конкурентоспроможної продукції.

Література:

1. Коба О. В. Витрати підприємства та їх класифікація для потреб управління й економічного аналізу. *Причорноморські економічні студії*. 2016. № 4. С. 99–103. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2016_4_23 (дата звернення: 25.10.2021).

2. Труфіна Ж.С. Внутрішній контроль як один з механізмів формування управління витратами виробництва. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2013. Вип. 2. С. 327–331.

**Тетяна Борко, к. п. н., доцент;
Олександр Марущак, к. філос. н., старший викладач;
Олександр Шарін, старший викладач
кафедри економічної теорії і суспільних наук
Миколаївський національний аграрний університет**

МІЖНАРОДНЕ ПАРТНЕРСТВО УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ГЛОБАЛЬНОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Продовольча безпека займає важливе місце у концепції національної безпеки будь-якої країни [1]. Національна продовольча безпека взаємопов'язана з глобальною продовольчою безпекою, стратегією та політикою, оскільки є її складовою частиною.

Продовольча безпека – офіційно прийнята в міжнародній практиці економічна категорія, яка використовується для характеристики стану продовольчого ринку країни або групи країн, а також світового ринку, при якому забезпечується гарантований доступ усіх соціальних груп населення до життєво важливих продуктів харчування у будь-який час та обсягах, достатніх для досягнення медичних показників норм споживання.

Фундаментальними засадами продовольчої системи продовольчої безпеки стало створення у 1945 році під егідою ООН Продовольчої та сільськогосподарської організації – FAO (Food and Agricultural Organization). У створенні спеціалізованої міжнародної установи у галузі харчування, продовольства та сільського господарства взяло участь 44 країни, які затвердили Статут та поклали основу нової віхи формування світової продовольчої безпеки. Нині в FAO нараховується 197 держав-членів, включаючи Європейський Союз.

FAO надає країнам політичну підтримку та сприяє нарощуванню їхнього потенціалу щодо втілення своїх зобов'язань у конкретні дії. Цей підхід має

чотири аспекти, які є ключовими для політичного процесу: заходи політики, програми та правові механізми; управління та координація; прийняття рішень з урахуванням фактичних даних; здійснення [3].

Україна приєдналася до FAO у 2003 році [2]. Наша держава є членом більшості технічних комітетів та статутних комісій FAO (комітетів з сільського господарства, з проблем сировинних ринків, лісівництва, Фітосанітарної комісії, Комісії генетичних ресурсів, Комісії «Кодекс Аліментаріус» та ін.), стороною низки конвенцій. Це обумовлює важливість системної участі представників органів державної влади, асоціацій, експертів НУО та українських фахівців у їхній діяльності.

До того ж, 8 лютого 2021 р. Україна офіційно набула членство у Комітеті з всесвітньої продовольчої безпеки. Цей формат є міжнародною платформою для інклюзивного міжурядового діалогу з ключових питань продовольчої безпеки та харчування [3].

Всесвітня продовольча програма (World Food Programme), заснована ООН у 1961 році, стала фундаментом побудови нового світового порядку в галузі всесвітньої продовольчої безпеки та визначила вектор руху людства в гуманітарній сфері на багато десятиліть уперед. Всесвітня продовольча програма (ВПП) є найбільшою гуманітарною установою, що займається проблемами голоду у світі і сприяє забезпеченню продовольчої безпеки. Сьогодні вона має офіси у 80 країнах. Лише протягом 2019 року організація надала допомогу 97 мільйонам людей у 88 країнах, що є найбільшим показником з 2012 року. При цьому дві третини її діяльності проводиться в зонах конфліктів. Тривалий час ВПП надавала гуманітарну допомогу і на сході нашої країни, в Луганській та Донецькій областях [3].

У 1967 році під егідою ООН було прийнято Конвенцію про надання міжнародної багатосторонньої Продовольчої допомоги, положення якої неодноразово уточнювалися та коригувалися щодо умов, форм надання продовольчої підтримки та зобов'язань усіх учасників цього світового гуманітарного процесу.

1974 року під егідою ООН була скликана Всесвітня конференція з продовольства, центральною темою якої стали питання підтримки регіональної, національної та міжнародної продовольчої безпеки. Прийнята підсумкова декларація цієї конференції і по сьогодні є одним із базових правових документів щодо регулювання системи підтримки продовольчої безпеки на основі міжнародного співробітництва в галузі виробництва продуктів харчування та їх справедливого розподілу між бідними країнами та населенням цих країн.

Отже, міжнародна інтеграція в галузі продовольчої безпеки розвивається у напрямку організації нової системи управління аграрним ринком відповідно до Єдиної аграрної політики країн Євросоюзу, що розробляється і реалізується на практиці.

Забезпечення продовольчої безпеки на всьому загальноєвропейському просторі набуває нових смислів, включаючи: захист прав споживачів;

забезпечення екологічної безпеки продуктів харчування; збереження навколишнього середовища.

Найбільш актуальною та не вирішеною на даний момент проблемою залишається підтримка реальної продовольчої безпеки та забезпечення економічної доступності продуктів харчування для всіх верств населення.

Таким чином, продовольча безпека є однією з головних цілей аграрної та економічної політики держави. Міжнародне партнерство виступає глобальним стратегічним механізмом у сфері продовольчої безпеки. В загальному вигляді воно формує та спрямовує вектор руху будь-якої національної продовольчої системи до ідеального стану. У цьому сенсі прагнення продовольчої безпеки є безперервним процесом.

Література:

1. Про національну безпеку України : Закон України, ред. від 01.08.2021, 1702-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>. (дата звернення: 20.10.2021).

2. Про прийняття Статуту Продовольчої та сільськогосподарської організації / Організації Об'єднаних Націй : Закон України від 25 листопада 2003 року № 1334-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1334-15#Text> (дата звернення: 19.10.2021).

3. Україна і FAO. URL: <https://italy.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/ukrayina-i-fao>. (дата звернення: 19.10.2021).

**Людмила Бражник, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РИНОК СТРАХУВАННЯ

Страхування на ринках розвинених країн відіграє важливу роль у розвитку економіки. Оцінюючи ризики з урахуванням їх особливостей і розробляючи відповідні страхові продукти, страхові компанії, таким чином, створюють багатократні синергетичні ефекти для фізичних і юридичних осіб, а також для місцевого співтовариства та держави в цілому. В умовах сьогодення на фінансовому ринку набирають оберту технічні перетворення, що призводить до вагомих змін у традиційних правилах ведення бізнесу. Деяко більше десяти років тому мобільні технології у страхових компаніях обмежувалися такими пристроями, як пейджери керівників і захищені ноутбуки страхових аджастерів. Сьогодні картина абсолютно інша: платформи, що використовують технології Big Data, штучний інтелект тощо, дозволяють створювати рентабельніші страхові продукти. Когнітивні системи роблять критичний вплив на майбутнє страхової діяльності, роблячи її високотехнологічною, а збільшення обчислювальної потужності та зменшення витрат на зберігання даних дають страховикам можливість здійснити «перезавантаження» бізнесу [1].

«Консьюмеризм» технологій дав і страховикам, і страхувальникам нові можливості по використанню мобільних пристроїв і сервісів, тим самим змінив спосіб їх взаємодії, а також акцентував увагу на обслуговуванні клієнтів. У свою чергу, Інтернет дозволив досягти нового рівня ефективності та зручності, мобільні пристрої зробили можливим взаємодіяти з клієнтом за принципом – у будь-який час, у будь-якому місці [2]. Компанії пристосовуються до нових реалій і використовують цифрові технології, щоб запропонувати клієнтам унікальні продукти і послуги, розроблені з урахуванням споживчих переваг в якості важливої відмітної ознаки.

У тій мірі, в якій мобільні технології наближають страховиків до страхувальників, вони ведуть до так званої «дезінтермедіації» – прямої бізнес-моделі, яка виключає посередників, як, наприклад, агентів з транзакцій, дозволяючи створити повністю нову бізнес-модель. При цьому конкуренція для компаній у задоволенні бажань споживача значно посилюється. Відповідно у сучасних умовах можна виділити три вектори, де професійні та непрофесійні учасники ринку конкуруватимуть, щоб завоювати «цифрового клієнта».

По-перше, це продукти і послуги, де споживачі чекають від страховиків таких же простих у використанні мобільних послуг, як ті, що надають торгівельні гіганти та технологічні лідери, як Amazon.com. По-друге, гіперперсоналізація, тобто клієнти все частіше чекають персоналізованих і високо релевантних взаємодій, що задовольняють їх індивідуальні потреби. Цифрові технології дозволяють компаніям відповідати цим очікуванням, надаючи персоналізацію великому числу клієнтів за низькими цінами, завдяки використанню Dig Data і AI. По-третє, доступ – клієнтів притягає зручність доступу за запитом і перспектива поліпшення якості життя [3].

Цифрова революція є унікальною можливістю для створення доданої вартості та отримання додаткового прибутку. Вона відкриває можливості для нових моделей бізнесу і легкий доступ на ринок уберизованих компаній, основою бізнес-моделей яких стали технології, що ламають бар'єри доступності використання баз даних. Вони призводять до зміни «економіки розподілу праці» на «економіку спільного споживання» (sharing economy) з власним сервісом обміну [4].

Запровадження на практиці нових технологій виробництва та моделей управління дозволить досягти підвищення ефективності страхування, але разом з цим йдеться і про формування нової цифрової культури. Це ширше поняття, ніж реорганізація виробничого циклу в страховій галузі з використанням технологій великих даних (Big Data) і блокчейна, йдеться не просто про санкціонування цифровізації вищим менеджментом компаній, потрібне нове усвідомлення та готовність до змін на усіх рівнях, у тому числі у кадровому забезпеченні. За оцінками фахівців McKinsey, страховик із загальним об'ємом премій понад 5 млрд доларів повинен залучити від 20 до 100 нових фахівців впродовж перших 18 місяців подібної трансформації. Використання інноваційних підходів дозволить за рахунок еволюції аналітичного потенціалу, зростання можливостей компаній із розробки нових продуктів з урахуванням

індивідуальних побажань клієнтів і результатів численних досліджень, значно розширити сферу застосування страхування як методу передачі ризику у комплексній системі ризик-менеджменту.

Література:

1. Дем'янчук М. А., Гуржий К. С. Трансформація страхового ринку в умовах розвитку цифрових технологій. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 25. С. 272–277. URL : http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/25_2018_ukr/46.pdf (дата звернення: 25.10.2021).

2. Полчанов А. Ю. Особливості розвитку страхування в умовах поширення інтернету. *Вісник ЖДТУ*. 2020. № 1 (71). С. 256–260. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe (дата звернення: 25.10.2021).

3. Подра О. П., Петришин Н. Я. Особливості розвитку вітчизняного страхового ринку та напрями активізації страхової діяльності в умовах становлення цифрової економіки. *Ефективна економіка*. 2020. № 5. URL: доступу: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/5_2020/78.pdf (дата звернення: 25.10.2021).

4. Кукса В. Економіка спільного споживання – нова система цінностей і довіри. *Фінансовий простір*. 2018. № 2 (30). С. 71–77. URL: <https://ofp.cibs.ubs.edu.ua/files/1802/18kvmttd.pdf> (дата звернення: 25.10.2021).

**Марія Ведмідь, здобувач вищої освіти СВО Бакалавр;
Віта Голобородько, здобувач вищої освіти СВО Бакалавр;
Олександр Безкровний, к.е.н., доцент,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

В контексті прискорення процесу євроінтеграції України необхідним кроком є розвиток місцевого самоврядування та підвищення рівня його фінансової незалежності. Ефективна система місцевого оподаткування забезпечує розвиток територіальних громад, сприяє підвищенню їх фінансової автономії та створює передумови для виконання завдань, які покладаються на місцеві органи влади.

Оскільки місцеві податки є важливим джерелом формування місцевих бюджетів, а отже від їх ефективності залежить забезпечення інтересів громадян на рівні територіальних громад та подальший соціально-економічний розвиток територій, питання дослідження зарубіжного досвіду, а також поглиблений аналіз наявних і можливих у даній сфері проблем з подальшим їх вивченням є надзвичайно актуальним.

Аналіз практики місцевого оподаткування розвинених країн світу дозволяє виділити такі її особливості [1, 2, 3]:

1) частка місцевих податків і зборів у дохідній частині місцевих бюджетів значно коливається: від 31 % у Іспанії до 72 % у Австралії;

2) кількість місцевих податків і зборів та їх співвідношення у структурі податкових надходжень місцевих бюджетів різних держав є диференційованою;

3) рівень фінансової автономії місцевих бюджетів відрізняється: деякі мають високий рівень фінансової незалежності (від 70 % до 98 %), а інші бюджети – середній (від 55 % до 70 %);

4) найважливішим та найвагомим місцевим податком у дохідній частині бюджетів більшості іноземних країн є податок на нерухоме майно;

5) складність оподаткування як для податкових органів, так і для платників податків;

6) місцеві органи деяких країн мають право самостійно визначати розмір податкових ставок, проте в межах, встановлених законодавством;

7) для більшості зарубіжних країн притаманним є високий рівень самостійності місцевих органів самоврядування щодо ведення місцевих податків і зборів.

Варто доповнити, що системи місцевого оподаткування різних країн світу формувалися під впливом багатьох факторів: історичного та економічного розвитку, загального рівня життя, національного менталітету, соціально-економічної політики тощо [3]. Ці фактори й зумовлюють виникнення розбіжностей в сучасній практиці місцевого оподаткування іноземних держав.

Хоча у системах оподаткування в Україні і країнах ЄС різняться принципи на яких вони функціонують, цілі та методологія збору, однак, певною мірою, склад і структура їх податкових систем є подібними.

Деякі науковці схильні до думки, що Україна повинна запозичувати позитивний досвід зарубіжних країн в процесі реформування та удосконалення дохідної частини місцевих бюджетів, а саме місцевих податків і зборів, проте, на нашу думку, важливо не лише використовувати позитивні надбання у цій сфері, а й правильно адаптувати їх у відповідності до сучасних реалій розвитку економіки. Крім того, на наше переконання, надзвичайно важливим є аналіз та врахування як позитивного так і негативного іноземного досвіду, що створить передумови для поступового покращення системи оподаткування з економією витрат та часу.

Резюмуючи вищенаведене, зазначимо, що сучасні системи місцевого оподаткування зарубіжних держав мають ряд особливостей та розбіжностей, що пояснюється, в першу чергу, різним рівнем економічного розвитку та історичними аспектами. Необхідною умовою покращення системи місцевого оподаткування в Україні є запозичення світового досвіду, враховуючи як позитивну, так і негативну практику.

Література:

1. Барановська Н.І. Зарубіжний досвід формування податкових надходжень місцевих бюджетів. *Економіка та митно-правові відносини*. 2018. Вип. 8. С. 32–39.

2. Майданник О., Журавель Я. Місцеві податки та збори в Україні та зарубіжних країнах: порівняльно-правовий аналіз. *Вісник АПСВТ*. 2020. № 1-2. URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Visnyk_1-2_2020-64-70.pdf (дата звернення: 19.10.2021).

3. Полишин Г. Місцеві податки і збори в Україні та за кордоном. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 4. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2019/4/31.pdf> (дата звернення: 19.10.2021).

**Марія Ведмідь, здобувач вищої освіти СВО Бакалавр;
Людмила Бражник, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

ІННОВАЦІЇ ЯК ОСНОВА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В умовах сьогодення, інвестиційна діяльність має дуже вагомий вплив на національну економіку країни. Інвестиції й інновації є двома основними векторами економічної діяльності, які нерозривно пов'язані та завжди найсуттєвіше уражаються кризою. В умовах ринку, конкурентоспроможні підприємства – ті, які є орієнтованими на інноваційний тип розвитку, а саме займаються інноваційно-інвестиційною діяльністю.

Актуальність цього питання підкреслюють дослідження, що їх описували у роботах зарубіжні науковці: І. Шумпетер, К. Маркс, П. Массе, Дж. Кейнс, С. Фішер, Р. Дорнбуш, Л. Гітман, І. Бланк, К. Макконел, К. Еклунд та інші. Серед вітчизняних економістів даною тематикою займалися: Л. М. Борщ, М. В. Гаман, В. М. Геєць, Г. І. Климкова, О. Є. Кузьмін, А. С. Попович, Т. Й. Товт, Б. А. Малицький тощо.

Інвестиціями можна назвати всі види майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладають в об'єкти підприємницької й інші види діяльності, у результаті котрої створюється прибуток (дохід) чи досягається соціальний певний ефект [1].

Інвестиції – це один з основних факторів економічного зростання, що передбачає довгострокові та короткострокові вкладення капіталу (капітальні затрати, затрати при розширенні виробництва, затрати при створенні нового виробництва), а також затрати котрі є необхідними для підготовки інвестиційного проєкту [2, с. 111].

Усього важливо виділити три форми інвестиційної діяльності: просте відтворення, за яким інвестують у купівлю запчастин, капітальний ремонт обладнання, іншими словами підтримання нормальної виробничої діяльності; розширене відтворення, яке полягає у використанні інвестицій на створення нових виробництв, розширення асортименту продукції компанії, модернізацію існуючого обладнання тощо; інтенсивне інноваційне відтворення, а саме інвестиції у наукові дослідження, розробки та створення і розвиток на їх основі

нових технологій, високотехнологічного виробництва, провадження передових ідей і комерціалізацію інновацій з подальшим переходом до нового технологічного устрою.

Інноваційні інвестиції ж здійснюються у двох формах: через придбання готової науково-технічної продукції (придбання патентів, товарних знаків, ноу-хау, винаходів) та шляхом її розроблення (в рамках підприємства, сторонніми організаціями через замовлення або «інжиніринг»).

Завдяки інноваційному інвестуванню проєктів підприємство може отримати новостворені технології, шляхи організації виробництва та реалізації новітніх інноваційних продуктів споживачам, розширити власний асортимент через нові креативні продукти, забезпечити майбутній інноваційний розвиток суб'єкта підприємництва та досягти максимальної ефективності.

За джерело фінансових коштів для реалізації довгострокових інвестиційних проєктів можна взяти випуск довгострокових облігацій. За українським законодавством, облігації можуть випускатися підприємствами всіх форм власності, що є визначеними законом, а не лише акціонерними товариствами. При фінансуванні через облігації суб'єкт підприємництва міцно зв'язує себе зобов'язанням зі сплати основної суми заборгованості та відсотків у заздалегідь визначені строки. Усі власники облігацій є кредиторами підприємства [3].

Вагома перешкода на шляху розвитку інноваційної діяльності в Україні – це неврегульована законодавча база. Суттєвий недолік законодавства України полягає у відсутності скоординованості законодавчих актів між собою та їх невідповідність (відставання від економічної ситуації в країні).

Важливо сказати, що крім «законодавчого базису» існує також проблема дефіциту фінансових ресурсів для забезпечення наукових досліджень і впровадження інноваційних розробок в Україні. І хоча результати розвитку інноваційної інвестиційної діяльності є, однак їх рівень не є достатньо високим, а ступінь їх впровадження у безпосереднє виробництво на підприємствах – зовсім незначна. За таких умов виникає економічний дисбаланс між інтересами держави та підприємств, що орієнтуються на інноваційний шлях розвитку, однак дане питання потребує подальших ґрунтовних досліджень.

Щоб створити конкурентоспроможну економіку, насамперед варто активно використовувати наявну науково-технічну базу у промисловості. Створити тісний зв'язок між науковими досягненнями, підтримати створення нових технологій та їх активно впроваджувати безпосередньо у виробництво. Сучасна інвестиційно-інноваційна діяльність суб'єктів підприємництва потребує державної підтримки обох видів: фінансової та організаційної.

Література:

1. Бабич Л. М., Гречан А. П. Інноваційно-інвестиційна діяльність як базова передумова сталого розвитку суб'єктів господарювання. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Економічні науки*. 2019. № 34. С. 27–32.

2. Завадський Й. С., Осовська Т. В., Юшкевич О. О. Економічний словник. Київ: Кондор, 2006. 356 с.

3. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 р. № 47. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення: 19.10.2021).

**Вікторія Вороніна, к.е.н., доцент,
доцент кафедри менеджменту ім. І. А. Маркіної
Полтавський державний аграрний університет**

ІННОВАЦІЇ ТА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ В СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Інноваційний розвиток держави є одним із пріоритетних завдань для урядів усіх країн в сучасному світі. Світовий досвід показує, що сталий розвиток підприємств та збереження їх конкурентоспроможності на довгострокову перспективу залежить не стільки від ресурсного потенціалу, скільки від інновацій. Інноваційні процеси, що протікають в економіках різного ступеня зрілості, можуть володіти схожими характеристиками. У той же час, інноваційна діяльність в різних країнах може відрізнятися в залежності від багатьох факторів: переважаючих галузей в економіці, інституційних умов, національних пріоритетів розвитку, географічних і культурних особливостей країни або регіону і т.д. Модифікація економічної природи інновацій визначає еволюцію зарубіжних досліджень в даній сфері, якими займається ряд авторитетних міжнародних організацій, які аналізують вплив інноваційного розвитку та інновацій на економічне зростання. Так наприклад, був розроблений глобальний індекс інновацій.

Глобальний індекс інновацій (GII) ранжирує світові економіки відповідно до їх інноваційних можливостей. Щорічно у GII оцінюється інноваційна діяльність більш ніж 130 країн і територій світу. Глобальний інноваційний індекс складений з 82 різних змінних, які детально характеризують інноваційний розвиток країн світу, які перебувають на різних рівнях економічного розвитку [1].

Отже, узагальнюючі данні, представлені Міжнародною бізнес-школою INSEAD, Корнельським університетом (Cornell University) і Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (World Intellectual Property Organization, WIPO) [2], нами виокремлено країни, що лідирують у сфері інновацій в кожному регіоні (рис. 1).

Протягом ряду років Китай, В'єтнам, Індія і Філіппіни є країнами з найвищими показниками зростання згідно інноваційного рейтингу GII в динаміці по часу. Сьогодні ця четвірка входить в 50 країн-лідерів. Очолюють інноваційний рейтинг Швейцарія, Швеція і США; далі йдуть Велика Британія і Нідерланди. У 2020 році в першу десятку, крім Сінгапуру, вперше увійшла ще

одна азіатська країна – Республіка Корея. Україна в Глобальному інноваційному індексі 2020 року посідає 45 місце, увійшовши до ТОП-2 країн економічної групи країн з рівнем доходу нижче середнього. Майже всі країни з найкращими результатами в ГПІ як і раніше відносяться до групи країн з високим рівнем доходу.

Якщо говорити про окремі інноваційні показники, то тут лідерство належить не тільки країнам з високим рівнем доходу. Наприклад, в Південно-Східній Азії Таїланд займає 1-е місце в світі за обсягом витрат на НДДКР в комерційному секторі, а Малайзія є глобальним лідером по чистому експорту високотехнологічної продукції.

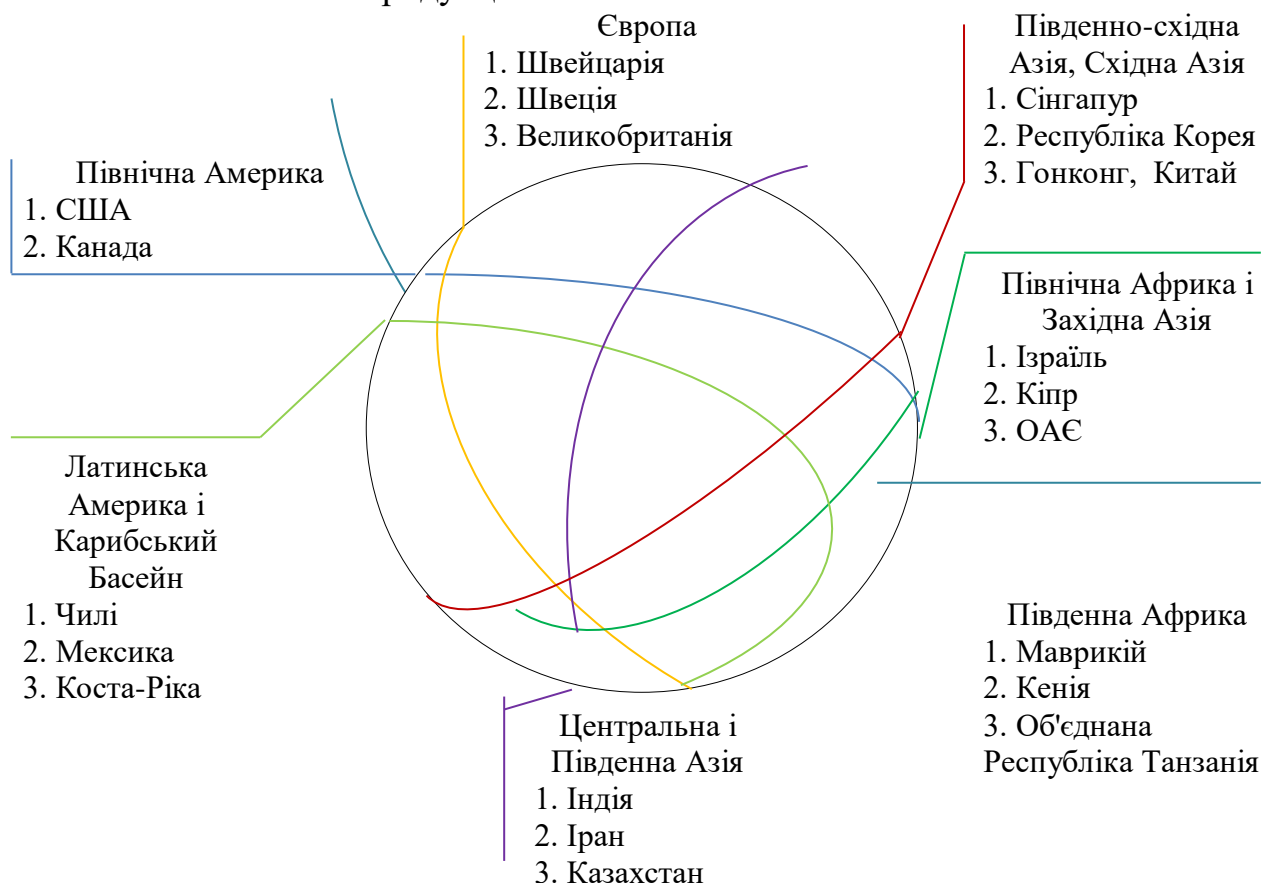

Рис. 1. Країни, що лідирують у сфері інновацій в кожному регіоні, 2020 р. [2]

Сучасний розвиток господарських систем країн світу свідчить про зростання та нерівномірність їх інноваційного розвитку, яка, на думку автора є наслідком двох причин: специфіки різних інноваційних систем і диференціації рівнів соціально-економічної необхідності розвитку окремих країн. В якості параметрів інноваційної нерівності ми виокремлюємо: інноваційні модифікації, пов'язані з відмінностями в інноваційних системах розвинених країн; інноваційні трансформації, що притаманні країнам з високими інноваційними потенціалом, які у відмінності від розвинених країн, не мають ефективної інноваційної системи, а на відміну від країн, що розвиваються – мають високий інноваційний потенціал; інноваційний розрив між країнами, що розвиваються

та розвиненими країнами на основі диференціації у соціально-економічному розвитку; інноваційні адаптації, характерні для країн, що швидко розвиваються, наприклад, Китай та Індія (ці країни навіть при низькому інноваційному потенціалі здатності забезпечити його високу реалізацію за рахунок ефективних адаптаційних інновацій із розвинених країн за рахунок отримання кваліфікованих кадрів).

Література:

1. Гуманитарный портал: Исследования. Центр гуманитарных технологий, 2006-2021. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/scientific-and-technical-activity> (дата звернення: 19.10.2021).

2. Рейтинг инновационных экономик – 2020. URL: <https://theworldonly.org/rejting-innovatsionnyh-ekonomik-2020/> (дата звернення: 20.10.2021).

**Вікторія Гаврилюк, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Валентина Чумак, к.е.н., доцент,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ ПІДПРИЄМСТВА

Підприємство виконує важливу роль у підтриманні сталого розвитку економіки та врегулюванні соціальних аспектів на державному, регіональному й місцевих рівнях. В сучасних умовах загального спаду економічних процесів в стані кризи опинилися більшість господарюючих суб'єктів, а саме підприємства і організації окремих галузей і секторів економіки.

На сьогодні економічний стан в Україні ідентифікується загальною фінансовою нестабільністю на тлі політичної та соціальної напруженості, тривалим зростанням загального рівня цін, циклічними коливаннями в галузях економіки.

Вивченням даної теми на підприємствах присвячено наукові роботи таких вчених, як: Абалкін Л. І., Василенко В. О., Скібіцький О. М., Віблій П. І., Мараховська Т. М., Тивончук О. І., Слободянюк А. В., Чумаченко М. Г., Судакова О. І., Ільчук П. Г., Колісник М. К. та інші.

Термін «криза» є всезагальним та має різноманітні положення, з огляду на які науковці формулюють пояснення до цього поняття. На практиці кризу визначають як дефіцит власних коштів у суб'єктів різних форм господарювання для здійснення своєчасних розрахунків з платежів у бюджет, цільові фонди, постачальникам, підрядникам та працівникам, внаслідок скорочення кінцевих результатів їх господарсько-фінансової діяльності.

До того ж кризу розшифровують як загрозу неплатоспроможності та банкрутства будь-якого підприємства чи організації, діяльністю, яка не приносить прибуток або нестачею потенціалу для успішного функціонування.

Л. О. Лігоненко [2, 4] кризу асоціює із загостренням протиріч у соціально-економічній системі господарюючого суб'єкта, що ставить під загрозу її існування в зовнішньому середовищі. Закордонні вчені кризі дають роз'яснення як неочікуваної, незвичайної події, яка породжує невпевненість та загрожує пріоритетним завданням підприємства.

Головні фактори фінансової кризи підприємства класифікують на зовнішні та внутрішні.

Основними зовнішніми чинниками виникнення фінансової кризи на підприємстві є:

- криза в економіці в цілому;
- тривале зростання загального рівня цін;
- нестабільність господарського і податкового законодавства;
- нестійкість ринку фінансових послуг;
- збільшення конкурентних підприємств в даній галузі;
- виникнення великий монополій.

Головними внутрішніми чинниками фінансової кризи є:

- недосконалість стратегії розвитку суб'єкта підприємництва;
- дисбаланс організаційної складової управління;
- неналежний рівень менеджменту на підприємстві;
- недостатній рівень маркетингової політики підприємства;
- низька кваліфікація кадрів [1, 3].

Шляхом аналізу системи управління та змін в організаційній структурі відповідно до належних умов можливе подолання фінансової кризи підприємства. Більшість науковців стверджують наявність кількох стадій у розвитку кризового процесу, кожна з яких відповідає певному аспекту порушення нормальної діяльності підприємства, а з часом його банкрутства. Найбільшого поширення набула теорія про існування трьох окремих стадій, однак їх визначення не є всезагальним. Можна вважати, що даними стадіями є: криза ефективності, криза платоспроможності, загроза банкрутства.

Якщо на підприємстві визначено кризову ситуацію, головні органи управління даним підприємством впроваджують санаційні заходи. Законодавство України визначає санацію, як сукупність усіх можливих методів, засобів та важелів, які здатні привести підприємство до оздоровлення.

Таким чином, вивчення ймовірності виникнення та подальшого розвитку кризових явищ на підприємстві є актуальною проблемою у сучасних умовах. Дослідження фінансових криз, а саме: розуміння їх перших ознак є особливо важливим етапом для підприємств, що здійснюють свою діяльність в умовах нестабільності та мінливості зовнішнього середовища. При виявленні ознак фінансової кризи органам управління підприємством необхідно якнайшвидше впроваджувати санаційні заходи з метою уникнення банкрутства.

Література:

1. Ганзюк С. М. Фінансова криза на підприємствах України. *Молодий вчений*. 2016. № 3. С. 49–52. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_3_15 (дата звернення: 21.10.2021).

2. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством : підруч. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. 824 с.

3. Татькова З. Санація як вихід із фінансової кризи. *Слово Національної школи суддів України*. 2013. № 2 С. 48–57. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/cln_2013_2_8 (дата звернення: 21.10.2021).

4. Фінанси підприємства : підруч. / Л. О. Лігоненко, Н. М. Гуляєва, Н. А. Гриню та ін. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. 491 с.

**Оксана Гайдабура, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Яна Дроботя, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Питання стосовно фінансового менеджменту комерційного банку є досить важливим та актуальним не лише для банку, а й для інших господарюючих суб'єктів, оскільки банківські установи вважаються «кровоносною системою» економіки країни. Отже, вдалий менеджмент банку – це одночасно якість та ефективність функціонування банківської установи та якість і ефективність функціонування всіх без винятку економічних суб'єктів в межах держави.

Фінансовий менеджмент банку розпочинається із формування стратегії діяльності банку, яка в подальшому втілюється на операційному рівні з використанням певних прийомів і методів здійснення управління, які обирає банк самостійно. Варто відзначити, що прийоми та методи здійснення управління одні й ті ж самі для всіх банківських установ, однак кожен банк має власне їх інтерпретування, окрім того в продовж діяльності банків змінюється комбінація використання тих чи інших методів. Взаємозв'язок між об'єктом фінансового менеджменту банку та поставленими в межах даного об'єкту задачами управління подано в табл. 1.

Варто відзначити, що система фінансового менеджменту в межах банку має особливості порівняно із здійсненням фінансового менеджменту в межах інших суб'єктів здійснення господарювання, зокрема:

- функціонування в межах фінансового ринку;
- функціонування із значними обсягами позикового та залученого капіталу;
- здійснення активних операцій в межах залучених ресурсів;
- жорсткий рівень регулювання з боку держави;
- безпосередня залежність від розвитку банківської системи, регулюючих заходів НБУ, кон'юнктури фінансового ринку, стабільності грошової одиниці, стану економіки [1, 2].

Об'єкти та задачі здійснення фінансового менеджменту банку

Об'єкт здійснення фінансового менеджменту	Поставлені задачі здійснення фінансового менеджменту
Прибуток	- управління доходами, видатками, прибутком
Ресурси	- управління формуванням та використанням ресурсів банку
Ліквідність	- управління грошовими потоками, активами, прогнозування ліквідної позиції банку
Ризики	- оцінка ризиків, окреслення методів нейтралізації та мінімізації банківських ризиків
Конкуренція	- пошук конкурентних переваг, оцінка власної конкурентної позиції, оцінка діяльності конкурентів
Персонал	- підбір персоналу, організація його навчання та підвищення кваліфікації, використання методів стимулювання діяльності персоналу

Джерело: узагальнено на основі [1, 2]

Система фінансового менеджменту банку використовує певні конкретні інструменти втілення управлінських заходів. Вважаємо за доцільне інструменти фінансового менеджменту згрупувати наступним чином:

- інструменти пов'язані із переказом коштів (розрахункові інструменти);
- інструменти пов'язані з формуванням та рухом капіталу (формування капіталу, утворення депозитів, операції інвестування, операції довгострокового вкладення капіталу; кредитні операції);
- інструменти збереження здатності відносно капіталу приносити дохід (інструменти пов'язані з управління рухом капіталу в реаліях ризику);
- інструменти, що є спекулятивними (курсова різниця, різниця між кредитними та депозитними операціями, форвардні та ф'ючерсні контракти) [2].

Отже, система фінансового менеджменту банку є комплексом стосовно взаємозв'язків між об'єктом і суб'єктом, що складається з конкретних елементів і функціонує в межах певного середовища з використанням управлінських інструментів, перебуваючи під контролем регулюючих органів в межах банку та держави.

Література:

1. Варцаба В. І., Заславська О. І. Сучасне банківництво: теорія і практика : навч. посіб. Ужгород : Говерла, 2018. 364 с.
2. Лачкова В. М., Лачкова Л. І., Шевчук І. Л. Фінансовий менеджмент у банку : навч. посіб. Харків : Іванченко І. С. 2017. 180 с.

ОСОБЛИВОСТІ РИТЕЙЛУ В РОЗДРІБНОМУ БАНКІВСЬКОМУ БІЗНЕСІ

Активний розвиток роздрібного банківського бізнесу та посилення конкуренції на ринку банківських послуг спонукають банки приділяти особливу увагу своїм клієнтам, розуміючи, що ефективність їхньої діяльності у майбутньому залежатиме від довготривалих тісних партнерських взаємовідносин зі споживачами банківських послуг та від рівня якості обслуговування.

На сьогодні поняття «ритейл» у менеджменті пов'язано із механізмом реалізації товарів та послуг кінцевим споживачам і досить часто ототожнюється з процесом і технологіями роздрібних продажів. Організація ритейлу в банківській сфері має свої характерні ознаки, відмінні від особливостей торговельного і промислового ритейлу [1, с. 23].

Досить докладно пояснює поняття «банківський ритейл» вітчизняний науковець Демченко А.М. і пропонує розуміти дану категорію як «як сучасний процес створення, організації і реалізації доступних, всеохоплюючих і зрозумілих клієнтоорієнтованих банківських продуктів і послуг для фізичних і юридичних осіб, а також інноваційних технологій і каналів їх продажу з метою підвищення прибутковості, розширення клієнтської бази та конкурентоспроможності на ринку фінансових послуг. Об'єктом банківського ритейлу є банківський продукт та банківська послуга» [1, с. 34].

Створення продуктового ряду банківського ритейлу залежить від результатів глибокого та всебічного аналізу потреб населення у фінансових послугах і включає, в першу чергу, створення комплексних банківських продуктів, що максимально задовольняють ці потреби. Характеристики та сутність цих продуктів змінюється в залежності від зміни ситуації на ринку.

Слід зауважити, що роздрібні банківські мережі організують таким чином, щоб забезпечити можливість надання будь-якої із існуючих послуг в кожному відділенні (торгівельному майданчику чи терміналі) банку. Банківські відділення повинні знаходитися в безпосередній близькості до споживача, що передбачає необхідність функціонування їх значної кількості та формування мереж, спрямованих на комплексне обслуговування.

Серед таких банківських продуктів можна назвати такі: кредитування поточних потреб; залучення коштів на депозитні рахунки; обслуговування платіжних карт; інтернет-банкінг; забезпечення пенсійного обслуговування; управління активами; фінансовий консалтинг; обмін валюти; здійснення грошових переказів у національній та іноземній валютах; здійснення готівкових платежів; відкриття та ведення поточних рахунків фізичних осіб (в т. ч.

карткових); обслуговування кредитних карткових рахунків; споживче кредитування під різні види забезпечення (та незабезпечених) кредитів; надання в оренду індивідуальних банківських скриньок; продаж та прийняття на вклади банківських металів; іпотечне кредитування на первинному та вторинному ринках житлової нерухомості; довірче управління майном; дистанційне банківське обслуговування; дистанційні консультаційні центри (типу «гаряча лінія»); консультаційні послуги (персональний менеджер); та інше [2].

Кожний комерційний банк формує власну систему ритейлу, враховуючи власну стратегію розвитку та досвід роботи на банківському ринку, враховуючи можливості та прогнози на перспективу.

В міжнародній практиці виділяють три рівні банківського ритейлу: перший – передбачає структурне виокремлення роздрібного бізнесу в середині універсального банку як окремого напрямку діяльності фінансово-кредитної установи; другий – передбачає виділення роздрібного бізнесу в окрему організаційну складову в структурі банківської групи; третій – створення вузькоспеціалізованого незалежного банку, робота якого полягає лише в наданні послуг банківського ритейлу [3, с. 59].

В Україні більшою популярністю користується перший рівень організації банківського ритейлу.

Отже, в сучасних умовах розвитку банки, врахувавши всі ризики, повинні адаптувати в свою діяльність основні елементи механізму ритейлу, визначивши для себе сегмент активного функціонування та модель банківського бізнесу.

Література:

1. Демченко А. М. Інноваційний механізм ритейлу в банківському секторі України :[Текст] Спец. 08.00.08: Дисертація наукового ступеню кан. екон. наук. ДВНЗ «Університет банківської справи». Київ, 2019. 234 с.

2. Лапко О. О., Демченко А. М. Інноваційний механізм ритейлу в банківському секторі України. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми, теорії та практика*. 2014. № 2. С. 65–72.

3. Васильєва Т. А., Кривич Я. М., Леміш І. О. Фактори впливу на стратегічне управління банківським ритейлом *Механізм регулювання економіки*. 2018. № 3. С. 54–65.

4. Банковские риски: оценить, управлять, контролировать [Електронний ресурс]. URL: <http://www.risk-manage.ru/research/bank> (дата звернення: 18.10.2021).

**Ірина Гвіздзинська, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Юлія Марченко, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Валентина Чумак, к.е.н., доцент,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

ДІАГНОСТИКА КРИЗОВИХ ФАКТОРІВ В ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

По статистиці в кризові періоди великі підприємства зберігають стабільний фінансовий стан, а малі та середні суб'єкти підприємництва мають негативні наслідки, які, в подальшому, призводять до банкрутства. Як наслідок, скорочення кількості суб'єктів підприємництва має негативний вплив на акціонерів, виробничих партнерів, кредиторів, зростання безробіття, зменшення податкових відрахувань до бюджету, що, в загальному, є факторами макроекономічної нестабільності.

Для успішного функціонування на ринку підприємствам необхідно пристосовуватися до кризових умов, які виникли в сучасній економіці. Нестабільність економічного стану може призвести до неплатоспроможності суб'єктів підприємництва, що, в подальшому, провокує вже передкризовий стан або ліквідацію підприємства [2]. Загальну кількість підприємств та їх динаміку за 2013-2020 роки подано рис. 1 [1].

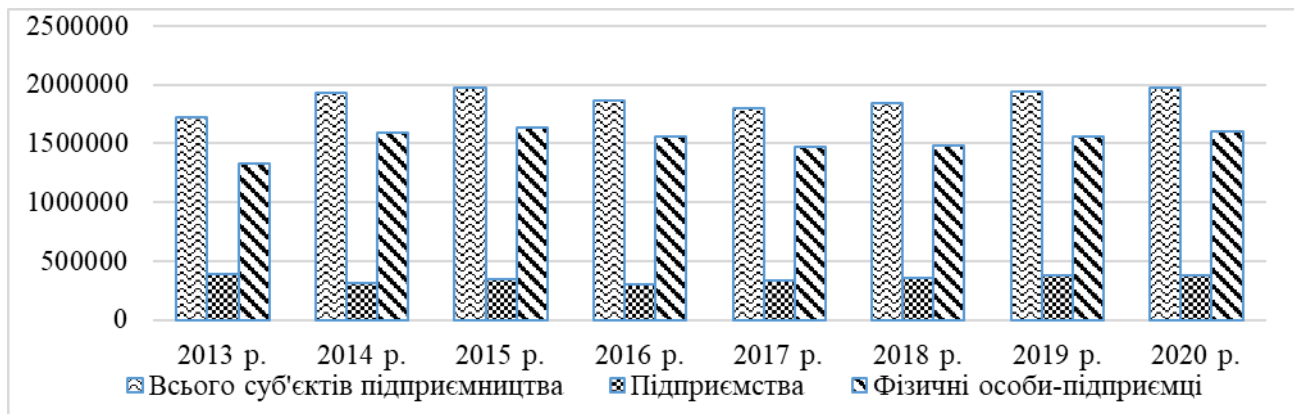

Рис. 1. Кількість суб'єктів підприємництва в Україні за 2013-2020 роки

Статистичні дані свідчать, що у 2013 році загальна кількість суб'єктів господарювання становила близько 1722070 одиниць (з них підприємств – 393327, фізичних осіб-підприємців – 1328743). З поступовим розвитком та стабілізацією економіки країни кількість суб'єктів підприємництва зростає та в 2020 році становила 1973652 одиниць (підприємств – 373897, фізичних осіб-підприємців – 1599755).

Проаналізувавши статистичні дані можемо зробити висновок, що після кризи 2008 року кількість суб'єктів підприємництва з кожним роком збільшувалася, а питома вага збиткових підприємств зменшувалася. Криза та

складна політична ситуація в Україні у 2014 році призвела до збільшення кількості збиткових суб'єктів господарювання (рис. 2) [1].

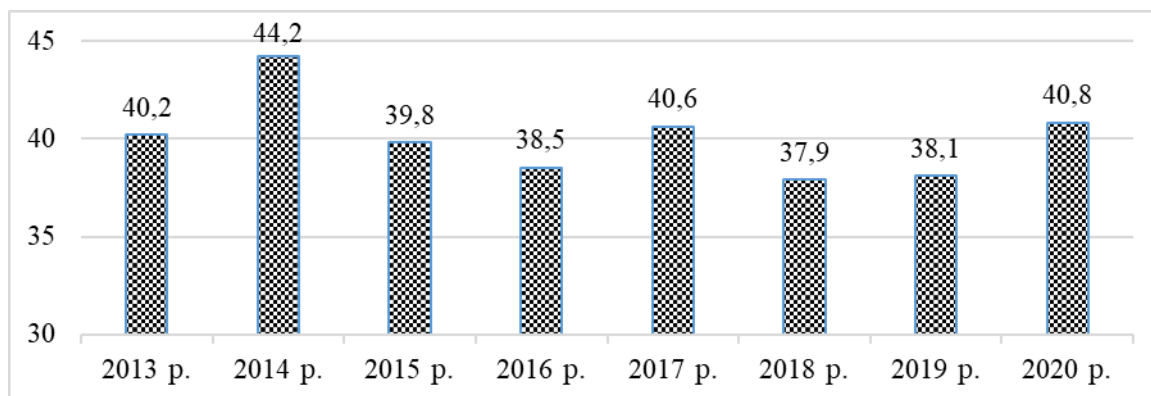

Рис. 2. Питома вага збиткових підприємств в економіці України за 2013-2020 роки, %

Аналізуючи збиткові підприємства в Україні, слід зазначити, що найбільша їх питома вага у 2014 році – 44,2 %, що було спричинено нестабільністю політичної та економічної ситуації в Україні та світовою кризою, в цілому. Спостерігається негативна динаміка до збільшення збиткових підприємств і у 2020 році, яку можливо пояснити нестабільністю економіки, що включає в себе запровадження карантинних заходів в Україні та загалом у світі.

Як відомо, наявність збитків на підприємстві, ще не свідчить про можливість настання їх банкрутства. Для більш детального аналізу проведемо дослідження кількості збанкрутілих підприємств за 2013-2020 роки (рис. 3) [1].

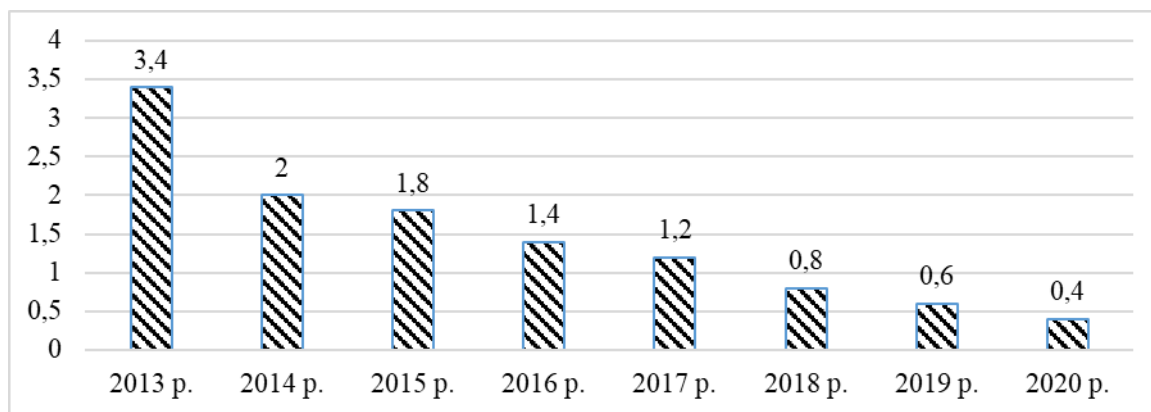

Рис. 3. Динаміка виявлення банкрутства підприємств за 2013-2020 роки, тис. справ

Слід зазначити, що основними проблемами, що спричинили банкрутство суб'єктів підприємництва є: недосконалість на законодавчому рівні методичних рекомендацій для попередження виникнення банкрутства; відсутність державної підтримки неплатоспроможних підприємств; обмеженість додаткових аналітичних даних для подальшого дослідження кризових ситуацій; низька кваліфікація фахівців у галузі антикризового управління. На нашу

думку, у сучасних умовах більшість факторів розвитку кризи на підприємстві є зовнішніми: нестабільність економічної та політичної ситуації; недосконала законодавча база для підтримки розвитку діяльності, виявлення кризи та діагностування банкрутства; недовіра інвесторів щодо ведення бізнесу; відсутність попиту на деякі види продукції, робіт, послуг; низька довіра кредиторів, тощо. Зазначені чинники спричиняють гальмування діяльності підприємств в сучасних умовах.

Література:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 19.10.2021).

2. Басанець І. В. Діагностика кризових параметрів в діяльності підприємства. ХНУВС. 2021. Ч. 2. С. 275–278.

3. Зайцев О. В., Нікітін Д. В. Особливості банкрутства суб'єктів господарювання державного сектору економіки України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 16. Ч. 1. С. 107–110.

**Владислава Глоба, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Юрій Гютюнник, к.е.н., доцент,
професор кафедри економічної теорії та економічних досліджень
Полтавський державний аграрний університет**

ДОХОДИ І ВИТРАТИ ЯК ЕКОНОМІЧНІ КАТЕГОРІЇ ДЛЯ ЦІЛЕЙ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

В умовах ринкової економіки метою діяльності будь-якого підприємства є отримання щонайбільше доходів при найменших витратах, а отже і максимального прибутку. При розгортанні глобальної економічної кризи, викликаній поширенням коронавірусу COVID-19, підприємства змушені скорочувати обсяги виробництва.

За результатами використання облікових даних доходів та витрат підприємства виробляються стратегія і тактика його розвитку, складаються плани й приймаються управлінські рішення, здійснюється контроль за їх виконанням, виявляються резерви підвищення ефективності виробництва, оцінюються результати діяльності підприємства, його підрозділів тощо.

Аспекти обліку доходів і витрат досліджували такі науковці: П. Атамас, І. Білоусова, М. Т. Білуха, І. О. Бланк, Г. П. Завгородній, Г. Г. Кірейцев, В. Г. Лінник, В. Лень, В. Б. Моссаковський та інші.

Доходи і витрати, вважаються специфічними економічними категоріями, які дозволяють визначити не тільки величину прибутку, але і оцінити економічну ефективність підприємницької діяльності підприємства. Розгорнутий аналіз і критична оцінка наявних наукових досліджень доходів і витрат, як об'єктів бухгалтерського обліку показали, що вони є складними обліковими категоріями.

Так, вчені виділяють економічний та бухгалтерський підходи до визначення поняття «витрат».

Економічні витрати включають не тільки грошові затрати, а також альтернативні витрати, що утворюються унаслідок різних способів використання ресурсів. Економічними витратами підприємства називають сукупність альтернативних витрат, таких як явні (зовнішні) і неявні (внутрішні).

Бухгалтерські – це явні (зовнішні) витрати, що зазначаються результатом витрат підприємства на оплату закуплених ресурсів. Сюди включають оплату сировини, палива, енергії, виплату заробітної плати. Ці витрати відображаються на рахунках бухгалтерського обліку підприємства, чим підтверджують здійснення витрат.

Можна підсумувати те, що бухгалтерський підхід заснований на конкретних витратах, які мають місце завжди, а економічний – на витратах сприятливих можливостей, які виникають якщо існує якась альтернатива в поєднанні з явними витратами.

Як зазначено в НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [1], витрати – зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів, або зменшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками).

Поняття «дохід» має витоки з досліджень класиків. Проводячи аналіз сучасної фахової літератури можна побачити, що праці науковців розглядають економічний, соціальний та юридичний аспект поняття «дохід».

Методологічні засади створення інформації про доходи, їх оцінювання і визнання у бухгалтерському обліку та розкриття у фінансовій звітності визначаються Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» [2] та Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [1].

Згідно з НП(С)БО 15 «Дохід» [2], дохід визнається під час збільшення активу або зменшення зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків учасників підприємства), за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена. Сума доходу, яка виникає в результаті господарської операції, як правило, визначається шляхом домовленості між підприємством і покупцем або користувачем активу. Вона оцінюється за справедливою вартістю отриманої компенсації або тієї компенсації, яку може бути отримано, з урахуванням суми будь-якої торговельної знижки, що надається підприємством.

З проведеного аналізу наукової думки та законодавчого визначення категорій «доходи» і «витрати» доцільним є навести більш точне визначення категорій «доходи» і «витрати» щодо економічного змісту відображуваних господарських операцій у процесі своєї звичайної діяльності, що приймаються у розрахунок при складанні Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід).

Література:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07 лютого 2013 р. № 73 *Верховна рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 20.10.2021).

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Доходи»: Наказ Міністерства фінансів України від 29 листопада 1999 р. № 290 *Верховна рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text> (дата звернення: 25.09.2021).

3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: Наказ Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 р. № 318 *Верховна рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00.html> (дата звернення: 25.09.2021).

**Юлія Глущенко, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

РОЛЬ ОBOB'ЯЗKОВИХ РЕЗЕРВІВ У ЗДІЙСНЕННІ ЕФЕКТИВНОЇ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ

Значний вплив на досягнення сталого економічного розвитку будь-якої держави має визначення цілей та інструментів грошово-кредитної політики, що застосовується центральним банком. Враховуючи світові напрями монетарного регулювання економіки, цілі грошово-кредитної політики України спрямовані на: «забезпечення економіки економічно необхідним обсягом грошової маси, досягнення ефективного готівкового обігу, залучення коштів суб'єктів господарювання та населення до банківської системи, стимулювання використання кредитних ресурсів на потреби функціонування і розвитку економіки» [3].

Реалізація даної мети відбувається за участі ряду фінансово-кредитних інститутів, зокрема центрального та комерційних банків, а також інших фінансово-економічних установ, шляхом використання певних інструментів впливу, цілей та монетарного режиму. При цьому, головною ціллю монетарної політики в Україні нині є дотримання стабільності цін, забезпечення зайнятості населення та зростання обсягу ВВП, шляхом застосування таких інструментів, як: «..операції на відкритому ринку; відсоткова політика; норма обов'язкових резервів; вплив на обмінний курс національної валюти» [4].

Дослідження фахівців в цьому напрямку свідчать, що: «...значна доларизація економіки (38,4 % у 2019 р.) провокує додатковий тиск валютного курсу, який нині є ключовим інфляційним чинником» [2, с. 91]. Крім того, внаслідок впливу таких негативних факторів, як наприклад постійна зміна цін

на енергетичні носії виникає потреба в оперативному регулюванні Центральним банком грошової пропозиції.

Одним із основних інструментів грошово-кредитної політики, що здійснюється Національним банком є регулювання норми обов'язкових резервних вимог. Він дозволяє змінювати обсяг грошової бази та рівень інфляції. Для всіх банків, крім спеціалізованих, установлюється єдиний норматив обов'язкового резервування. Тобто, «... – установлений Національним банком у процентному значенні розмір обов'язкових резервів до зобов'язань щодо залучених банком коштів» [5].

Вітчизняна практика засвідчує, що протягом останнього десятиліття в Україні зафіксовано зміну нормативів обов'язкових резервів. Так, у 2011-2014 роках вони визначалися відповідно до видів валюти та термінів залучення коштів. Зокрема, за короткостроковими вкладками у обсязі 10 %, довгостроковими – 7 %, за поточними рахунками юридичних осіб – 10 %, фізичних – 15 %. З 2015 року їх норми суттєво зменшилися, а саме за строковими коштами – 3 %, за поточними рахунками – 6,5 % незалежно від виду валюти [2, с. 93]. Зменшення даних нормативів свідчить про пом'якшення політики резервування задля підвищення рівня банківської ліквідності.

На доцільності пом'якшення чи взагалі скасування політики резервних вимог також базуються дослідження зарубіжних вчених. Так, наприклад Народний банк Китаю знизив норматив резервування на 50 базисних пунктів для всіх банків, що, вивільнило близько 1 трлн юанів (\$154 млрд) довгострокової ліквідності. Аналітики вважають, що: «масштабне зниження нормативу здатне підвищити настрої учасників ринку в короткостроковій перспективі та поліпшити ліквідність фондового ринку... у короткостроковій перспективі цей крок стимулюватиме зростання секторів, чутливих до ліквідності, як аерокосмічний, оборонна промисловість, електроніка, ІТ та ЗМІ» [1].

Вважаємо, що ефективному та передбаченому функціонуванню грошово-кредитного ринку в Україні також сприятиме запровадження більш гнучких підходів до формування обов'язкових резервів. Наприклад, проведенням диверсифікації резерву за більш широкими критеріями, як тип установи, термін діяльності, структури активів, стану фінансового ринку, тощо. На нашу думку доцільними є підвищення рівня ліквідності банків за умови виключення з обсягу обов'язкових резервів довгострокових інвестиційних кредитів (власно сформованих), придбаних ОВДП та депозитних сертифікатів НБУ.

Література:

1. Банк Китаю знижує норматив резервування для банків: Фінансовий клуб. URL: <https://finclub.net/ua/news/bank-kytaiu-znyzhuie-normatyv-ezervuvannia-dlia-bankiv.html> (дата звернення: 25.10.2021).

2. Бричка Б. Б. Грошово-кредитна політика НБУ у забезпеченні стабільності національної грошової одиниці. дис. к.е.н. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». ЛНУ ім. І. Франка, Львів, 2020. 242 с.

3. Господарський кодекс України: ВРУ від 16.01.2003 р., № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 25.10.2021).

4. Основні засади грошово-кредитної політики на 2021 рік та середньострокову перспективу: Рішення Ради НБУ від 10.09.2020, № 41-рд / Офіційний сайт Верховної ради України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MPG_2021-mt.pdf?v=4 (дата звернення: 26.10.2021).

5. Про затвердження Положення про порядок формування та зберігання обов'язкових резервів банками України та філіями іноземних банків в Україні: Постанова Правління НБУ від 11 грудня 2014 р., № 806. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/PB14112?an=1> (дата звернення: 20.10.2021).

**Вікторія Голіченко, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Елла Шишацька, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Валентина Чумак, к.е.н., доцент,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

ОРГАНІЗАЦІЯ ФІНАНСОВО-АНАЛІТИЧНОЇ РОБОТИ НА МАЛОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Фінанси суб'єктів малого підприємництва в сучасних умовах відіграють досить важливу роль, оскільки вони обслуговують одну із основних ланок суспільного виробництва, де заощаджується велика маса фінансових ресурсів та формуються матеріальні і нематеріальні блага країни. Фінанси суб'єктів малого бізнесу, з однієї сторони, мають риси, що притаманні фінансам підприємств у цілому, а з іншої – певні особливості, зумовлені організацією фінансово-аналітичної роботи на малому підприємстві.

Фінансово-аналітична робота суб'єкта малого підприємництва повинна вирішувати наступні завдання: розробка напрямів максимізації прибутку та підвищення рентабельності виробничо-господарської діяльності; мобілізація фінансових ресурсів у таких розмірах, які б дозволили забезпечувати нормальний виробничий процес і сприяли б зростанню капітальних вкладень; здійснення систематичного контролю за ефективним використанням оборотних та необоротних активів малого підприємства та раціональним використанням фінансових і матеріальних ресурсів; своєчасне погашення кредиторської заборгованості перед бюджетом (зі сплати податків і зборів), перед постачальниками і підрядниками (з оплати товарно-матеріальних цінностей), перед банківськими установами (із повернення кредитів і сплати відсотків за користування ними), перед працівниками (з оплати праці та виплат, прирівняних до неї) тощо.

Важливе значення для здійснення фінансово-аналітичної роботи на малому підприємстві має аналіз поточного стану та результатів діяльності за

тривалий період – найчастіше за 3 роки. При цьому джерелами інформації для його здійснення слугує Баланс підприємства та Звіт про фінансові результати. Особливість такої роботи для малих підприємств полягає у відмінностях у формах річної фінансової звітності, у скороченій кількості форм і укрупненні статей балансу та особливій побудові звіту про фінансові результати. У процесі складання звітів малі підприємства керуються Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» [1]. Даний стандарт розкриває зміст і форму фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва, що включає «Баланс» (форма № 1-м) та «Звіт про фінансові результати» (форма 2-м).

Фінансова робота на малому підприємстві – це система економічних заходів визначення фінансових ресурсів в обсягах, необхідних для забезпечення виконання планів економічного і соціального розвитку малого підприємництва, контролю за їх цільовим та ефективним використанням. Фінансово-аналітична робота – це фундамент успішного бізнесу [2, с. 652]. Постійне функціонування малих підприємств в умовах дефіциту фінансових ресурсів і недостатньої державної підтримки стимулює їх до запровадження фінансово-аналітичної роботи. Відсутність фінансового відділу на малому підприємстві не означає відсутність здійснення даного виду роботи, оскільки вона має чи не найважливіше значення для функціонування підприємства. Саме за допомогою фінансових показників здійснюється планування і постановка цілей діяльності, а також контроль за здійсненням обраної стратегії. Проведення фінансової роботи допомагає підприємству не втратити орієнтири у своїй діяльності і порівнювати власні результати з результатами конкурентів.

Незважаючи на відмінності у видах діяльності, фінанси суб'єктів малого бізнесу мають однакові принципи організації, до яких відносяться: централізація фінансових ресурсів, що забезпечує швидку маневреність ними, їх концентрацію на головних напрямках підприємницької діяльності; фінансове планування, що визначає на перспективу всі надходження грошових коштів підприємств та основні напрями їх використання; формування фінансових резервів, що забезпечують стійку роботу в умовах можливих коливань ринкової кон'юнктури; безумовне виконання фінансових зобов'язань перед партнерами.

На малому підприємстві роль фінансового менеджера, зазвичай, виконує бухгалтер. Відповідно він є відповідальним за всі обов'язки, які покладаються на фінансового менеджера. Досить часто, у результаті цього, керівник не отримує повної інформації, яка вимагається від фінансового менеджера, а бухгалтер перевантажений фінансовими функціями. Проблема виникає, в основному, через нерозуміння керівниками малих підприємств відмінностей між бухгалтерією і фінансовим менеджментом. Насправді, їх робота тісно взаємопов'язана, але, це абсолютно різні функції, і в ідеалі виконувати їх мають різні фахівці.

Для малих підприємств важливе значення має аналіз руху грошових коштів та управління грошовими потоками, що передбачає акумуляцію коштів, їх ефективне використання та перерозподіл з метою забезпечення прибуткової

фінансово-господарської діяльності суб'єкта малого підприємництва. Аналіз грошових потоків та оцінка їх впливу на фінансовий стан малого підприємства визначається системою показників, до яких відносять показники ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості. Фактично на малому підприємстві контроль за грошовими потоками проявляється у здійсненні аналізу розрахунків із засновниками та власниками, працівниками, постачальниками та замовниками, банками та іншими фінансовими установами і державними органами. Саме на основі аналізу даних напрямків виявляються можливості в залученні додаткових коштів та можливості уникнення додаткових їх витрат.

Підсумовуючи вище викладене слід зазначити, що постійне функціонування підприємств малого бізнесу в умовах дефіциту фінансових ресурсів і недостатньої державної підтримки стимулює їх до запровадження фінансово-аналітичної роботи. Фінансова робота на малому підприємстві – це система економічних заходів визначення фінансових ресурсів в обсягах, необхідних для забезпечення виконання планів економічного і соціального розвитку малого підприємства, контролю за їх цільовим та ефективним використанням. Здійсненням фінансово-аналітичної роботи на малих підприємствах, у більшості випадків, займається головний бухгалтер. До кола його обов'язків, як фінансового менеджера, відноситься бюджетування, оперативне управління фінансовими ресурсами, фінансово-економічний аналіз, планування, фінансово-кредитна робота, контроль за втіленням фінансових планів, робота по реалізації інвестиційної діяльності. Таке широке коло обов'язків призводить до перевантаження головного бухгалтера і неякісного або неповного виконання покладених на нього завдань та функцій. Тому для фінансово-аналітичної роботи на малому підприємстві доцільно залучати відповідних фахівців.

Література:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» № 39 від 25 лютого 2000 р. URL: <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення: 22.10.2021).

2. Чумак В. Д., Бражник Л. В. Фінансово-аналітична робота на малих підприємствах та напрями її удосконалення. *Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю* : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 21 квітня 2021 р. Полтава, 2021. С. 651–655.

**Віта Голобородько, здобувач вищої освіти СВО Бакалавр;
Людмила Бражник, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

ІНВЕСТИЦІЙНІ ФОНДИ НА МІЖНАРОДНОМУ ІНВЕСТИЦІЙНОМУ РИНКУ

В умовах сучасності міжнародна інвестиційна діяльність має вагомий вплив на національні економіки та господарські процеси, які відбуваються у світі. Генезис розвинених країн свідчить, що при ефективному функціонуванні інвестиційних фондів досягається значний економічний ефект. Користуючись досвідом передових країн понад 26 років тому була створена Українська Асоціація Інвестиційного Бізнесу (УАІБ), яка консолідує учасників інвестиційного процесу.

Найбільш вдалим підходом до трактування терміну «інвестиційні фонди» вважаємо визначення О. В. Чеберяко, який розглядає інвестиційний фонд як одного з учасників фондового ринку, який акумулює кошти інвесторів та передає їх в управління інвестиційному керуючому [2]. Зважаючи на інші підходи, зазначимо, що інвестиційний фонд – це фінансова установа, яка є учасником фондового ринку, першочерговим видом діяльності якої є об'єднання та мобілізація коштів учасників із подальшим їх диверсифікованим вкладенням у цінні папери та інші об'єкти щодо вкладення з метою отримання прибутку.

Відмітимо основні ознаки інвестиційних фондів, які відрізняють їх від інших інвестиційних установ: 1) коштами обов'язково керує компанія-управлінець; 2) наявність колективного права на інвестиції, при цьому вони акумулюються від всіх учасників фонду.

Аналізуючи стан та розвиток інвестиційних фондів на міжнародному інвестиційному ринку, слід відмітити, що за останній рік спостерігалися як негативні, так і позитивні тенденції.

На початок другого кварталу 2020 року за даними Представницької асоціації європейської індустрії інвестиційного менеджменту (EFAMA) загальні чисті активи інвестиційних фондів, які зареєстровані у Європі, становили 15,7 трлн. євро, що на 11,6 % менше, ніж було на кінець 2019 року. Крім того, упродовж першого кварталу цього ж року в європейських інвестфондах спостерігався відтік коштів [3]. На нашу думку, однією з причин появи кризи на інвестиційному ринку може бути пандемія Covid-19, проте інвестори швидко адаптувалися до умов сьогодення і активно почали вкладати кошти у інструменти за нижчою ціною.

Аналітичний огляд УАІБ відображає, що чисті активи ІСІ у 2020 році порівняно з попереднім зросли на 23,3%, що пов'язано із поживлення відкриття фондів на інвестиційному ринку України [4]. За даними Звіту EFAMA, за перше півріччя 2020 року європейські інвестиційні фонди все ж

таки почали відновлюватися після кризи: не дивлячись на зменшення загальних чистих активів на 3,6 %, спостерігалася тенденція припливу коштів [3].

На рис. 1 наведена динаміка активів світових інвестиційних фондів за 2020-2021 роки (станом на початок року).

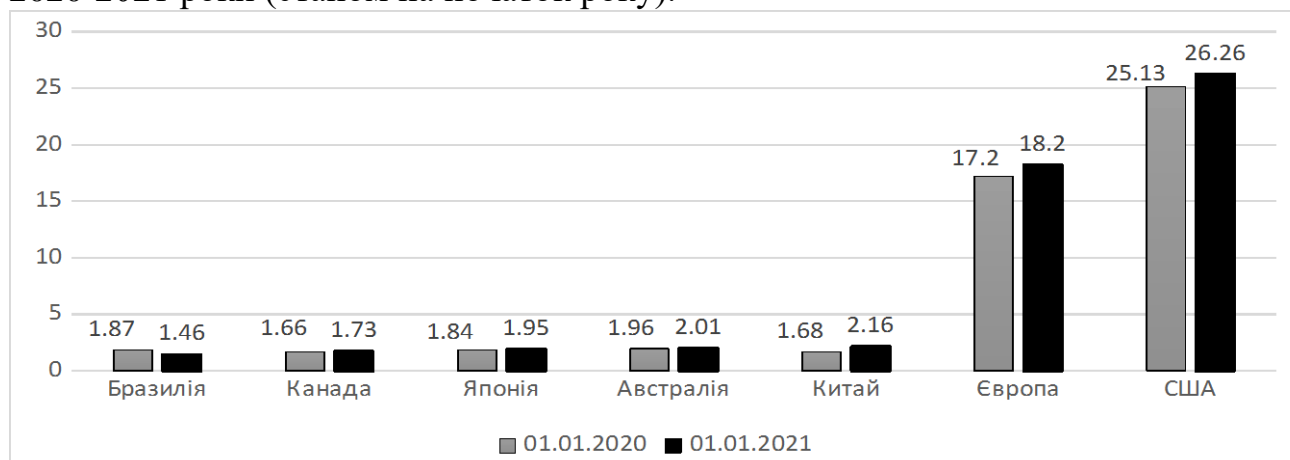

Рис. 1. Динаміка активів світових інвестиційних фондів, трлн. Євро

Як видно з рис. 1, за аналізований період лідерами за обсягами активів були інвестиційні фонди США, Європи та Китаю. Загальна кількість світових інвестиційних фондів на початку 2021 року становила 142,25 тис, що на 4,0 % більше, ніж у 2020 році, при чому найбільша їх кількість налічувалася в Європі – 59,83 тис., а найменша – в Африці (2,13 тис.). Найбільш розвиненими в Європі за показником обсягу чистих активів є інвестиційні фонди Люксембургу, Ірландії, Німеччини, Франції та Великобританії [3].

Зазначимо, що сучасні інвестиційні фонди Європи в своїй діяльності керуються широким діапазоном інвестиційних цілей. Останні можуть бути спрямовані на окремі географічні регіони або області життєдіяльності (нерухомість, проекти розвитку тощо). Слід доповнити, що існуючі фонди мають зв'язок з кредитними установами та можуть виступати джерелом фінансування для уряду, тобто проблеми в даному сегменті можуть провокувати зміни в банківському секторі чи економіці [1].

Таким чином, можна зробити висновок, що за останній період стан інвестиційних фондів на міжнародному інвестиційному ринку був динамічним: то погіршувався, то покращувався. На сьогодні, інвестиційні фонди світу все ж таки відновили зростання, що створює передумови для їх подальшого розвитку, що є надзвичайно важливим в умовах впливу останніх на економіку та сегменти фінансового ринку.

Література:

1. Ворона Л. В. Функціонування інститутів спільного інвестування в Європейському Союзі. *Інтернаука : міжнародний науковий журнал*. 2017. С. 80–85.

2. Чеберяко О. В. Сутність та особливості діяльності інвестиційних фондів на фондовому ринку. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 18: Економіка і право*. 2014. Вип. 24. С. 196–213.

3. Офіційний сайт FinPost. URL: <http://finpost.com.ua/> (дата звернення: 11.10.2021).

4. Аналітичний огляд ринку управління активами в Україні. Українська асоціація інвестиційного бізнесу. URL : <http://www.uaib.com.ua> (дата звернення: 11.10.2021).

**Аліна Гончаренко, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Олексій Зоря, д.е.н., доцент,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування;
Дмитро Дячков, д.е.н., доцент,
професор кафедри менеджменту ім. І. А. Маркіної
Полтавський державний аграрний університет**

УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Безпека є необхідною та важливою складовою існування будь якого підприємства. В умовах сьогодення проблема економічної безпеки є актуальною, оскільки підприємства працюють не зважаючи на зовнішні та внутрішні ризики, а конкурентне середовище приховує численні загрози та негативні чинники які впливають на підприємство. Важливе місце належить економічній безпеці підприємства, популярність якої останнім часом зростає.

До підсистем економічної безпеки належать: фінансова, управлінська, кадрово-інтелектуальна, виробнича, маркетингова, комерційна, інформаційна, законодавчо-правова, екологічна та силова. Ці складові у процесі управління обумовлені необхідністю здійснення безпосереднього впливу на ситуацію, яка складається в процесі діяльності та життя підприємства, формування та реалізації напрямів його економічної безпеки за рахунок своєчасного виявлення загроз та негативних наслідків в результаті діяльності конкурентів, а також попередження або зменшення ризиків та негативних проявів у господарській діяльності у майбутньому.

Забезпечення економічної безпеки ґрунтується на протидії загрозам діяльності підприємства, що виникають внаслідок прояву несприятливих факторів зовнішнього середовища. Основою їх виявлення є комплексне дослідження стану економічної безпеки, що базується на оцінці її рівня та дозволяє пов'язати отримані результати із факторами, які є джерелами стабільного та ефективного функціонування підприємства [1].

Економічна безпека підприємства – це стан захищеності від внутрішніх і зовнішніх чинників, що можуть принести загрозу для існування, або численних збитків підприємству [2]. Всі фактори ризику, небезпеки та загрози можуть бути згруповані за різними ознаками. Зовнішні небезпеки та загрози виникають за межами підприємства. Вони не пов'язані з його виробничою діяльністю. До цих загроз, необхідно віднести:

- недостатню розвиненість законодавчої та нормативно-правової бази, що дає змогу ефективно протидіяти недобросовісній конкуренції;
- загрози інформаційного характеру;
- неефективну роботу відповідних державних структур щодо створення сприятливих умов для проведення науково-технічних і техніко-технологічних досліджень;
- низький рівень культури ведення бізнесу у ринковому середовищі.

Внутрішніми загрозами є дії недобросовісного персоналу або його бездіяльність що суперечать інтересам підприємства та комерційній діяльності, наслідком яких може бути нанесення непередбачених збитків витік інформаційних ресурсів погіршення його ділового іміджу в очах бізнес-партнерів.

Необхідною умовою за для безпечного існування підприємства є розробка ринкової стратегії та концепції розвитку захищеності даних та документації підприємства, обов'язково включає спеціальні програми щодо захисту інформаційної, інтелектуальної власності та економічної безпеки. Роль служб безпеки, які відповідають за проведення цієї роботи на підприємстві та виконують функції дотримання правил політики безпеки й плану захисту, контролю та моніторингу за правильністю їх експлуатації, виявлення спроб та фактів порушень і вжиття заходів щодо їх нейтралізації, також виходить на перший план.

Проблемою будь-якої складової інфраструктури підприємства відбивається на його безпеці, що може вплинути на ефективний процес та успішний розвиток управління підприємством, яке перебуває в тісному взаємозв'язку з питаннями економічної безпеки. Забезпечення функціонування підприємства в перспективі вимагає розгляду кризового стану як об'єкта управління [2].

Отже, можна зробити висновок, що під економічною безпекою ми розуміємо складну багатофакторну категорію, яка характеризує стан захищеності інтересів суб'єкта господарювання, суспільства і держави, що, з одного боку, відображає здатність протистояти дії різноманітних зовнішніх і внутрішніх чинників, що створюють реальну загрозу стабільності у розвитку підприємства, тобто загрозу виникнення збитків, а з іншого боку – забезпечується (гарантується) системою економічного захисту і інформації та документація підприємства.

Література:

1. Діденко Є. О. Управління економічною безпекою підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук : спец. 08.00.04. Київ, 2012. 22 с.
2. Колодяжна І. В., Буркіна К. А. Економічна безпека в системі сталого функціонування підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарства*. 2019. Вип. 23. Ч. 1. С. 135–140.

**Єлизавета Горбач, здобувач вищої освіти СВО Бакалавр;
Олексій Томілін, д.е.н., доцент,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

ГРОШОВІ ПОТОКИ ТА ЇХ РОЛЬ В УПРАВЛІННІ ФІНАНСАМИ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ СФЕРИ

В сучасних ринкових умовах господарювання одним з основних завдань підприємства є підвищення ефективності його фінансування за рахунок управління грошовими потоками, що дає змогу забезпечити ритмічність його діяльності, фінансову рівновагу та прискорення обігу капіталу.

Окремі автори вважають, що грошовий потік – це сукупність платежів, які обслуговують окремий етап (чи його частину) процесу розширеного відтворення [5, с. 41]. На думку В. Ясишена грошовий потік – це сукупність розподілених у часі надходжень і видатків грошових коштів та їхніх еквівалентів, генерованих його господарською діяльністю, рух яких пов'язаний з факторами часу, простору, структури, ризику і ліквідності. Грошовими коштами вважається готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання, а еквівалентами грошових коштів є короткострокові, високоліквідні інвестиції [8].

На нашу думку, грошовий потік – це сукупність платежів, які обслуговують окремий етап (чи його частину) процесу розширеного відтворення.

Управління грошовими коштами в аграрних підприємствах полягає в оптимізації їх загального середнього поточного залишку з позиції забезпечення платоспроможності суб'єкта і передбачає виконання певних завдань. Визначення мінімальної потреби в грошових коштах для здійснення поточної діяльності базується на розрахунках грошових потоків по поточних операціях, які відбуваються на підприємстві [7].

Вважаємо, що грошові кошти є одним з вагомих факторів, що визначають фінансове положення підприємства, його життєдіяльність.

Висока роль ефективного управління грошовими потоками визначається такими основними положеннями:

- грошові потоки обслуговують господарську діяльність підприємства практично в усіх її аспектах;
- раціональне формування грошових потоків сприяє підвищенню ритмічності здійснення операційного процесу;
- управління грошовими потоками є важливим фінансовим важелем забезпечення прискорення обертання капіталу;
- активні форми управління грошовими потоками дають змогу підприємству отримувати додатковий прибуток, що генерується безпосередньо його грошовими активами [3, с. 909]. Одним з найважливіших елементів фінансової роботи на підприємстві є управління грошовими потоками, так як

від його ефективності залежать поточні результати діяльності та майбутні темпи розвитку господарюючого суб'єкта. В результаті сукупний ефект від такого руху управління повинен проявитися і у вигляді зростання вартості підприємства [6].

Грошові потоки відіграють ключову роль в управлінні фінансами підприємств аграрної сфери. Діяльність аграрного підприємства характеризується цілою системою показників, де важливого значення набувають показники оцінки грошового потоку.

Успішний соціально-економічний розвиток агропромислового виробництва можливий при умові державного регулювання та науково-обґрунтованих структурних зрушень в національній економіці країни [7, с. 3].

На практиці використовуються такі оцінюючі показники грошових потоків як: показник тривалості погашення заборгованості, коефіцієнт оборотності заборгованості, показник співвідношення грошового потоку до власного капіталу та показник співвідношення сукупного капіталу на грошовий потік [2]. Ефективне управління грошовими потоками дозволяє підприємству реалізувати стратегічні цілі його діяльності, забезпечити високий рівень оборотності капіталу, ритмічність діяльності, підвищити ступінь фінансової рівноваги та можливість отримати додатковий прибуток, а також сприяє формуванню додаткових інвестиційних ресурсів для здійснення фінансових інвестицій [8]. Від ефективного управління грошовими коштами залежить безперебійний процес проведення запланованої господарської діяльності підприємства, а збої в організації грошових потоків зумовлюють до неможливості їх продовження [1, с. 64].

На нашу думку, найважливіша невирішена проблема, яка стримує розвиток агропромислового виробництва, є нееквівалентність обміну ресурсами, що входять і виходять із системи агропромислового виробництва та не відпрацьованість взаємодії між взаємопов'язаними і взаємообумовленими структурними елементами агропродовольчої сфери.

Таким чином, подальший розвиток аграрної сфери та кінцевий його результат господарської діяльності залежить від якісного управління грошовими потоками.

Література:

1. Аранчій В. І., Томілін О. О., Дорогань-Писаренко Л. О. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. РВВ ПДАУ. 2021. 300 с. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/10970> (дата звернення: 07.10.2021).

2. Надточій С. І. Аналіз грошових потоків підприємства з використанням динамічної мультиплікативної оцінки їх ефективності та дослідження їх рядів динаміки як завершальної складової аналізу грошових потоків підприємства в системі управління ними. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2008. № 8. С. 82–85.

3. Томілін О. О. Вдосконалення управління грошовими потоками. *Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць*. Вип. № 237:

В 6 т. Т. IV. Дніпропетровськ: ДНУ, 2008. С. 907–916. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/1537> (дата звернення: 07.10.2021).

4. Томілін О. О., Галич О. А. Економічні аспекти розвитку міжгалузевих відносин в аграрній сфері : монографія. Полтава : ПДАА, 2016. 176 с. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/1618> (дата звернення: 07.10.2021).

5. Томілін О. О., Гаврилова О. А., Демчук Г. С. Гроші та кредит : навч. посіб. Полтава : ПОКППТ «Освітаінфоком», 2009. 172 с. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/8872> (дата звернення: 07.10.2021).

6. Фінанси в трансформаційній економіці України : [навч. посіб.] / [за ред. М. І. Крупки]. Львів : Видав. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2007. 614 с.

7. Фінанси підприємств : навч. посіб. / за ред. Г. Я. Аніловської, І. Б. Висоцької. Львів : ЛьвівДУВС, 2018. 440 с.

8. Ясишена В. Сутність грошових потоків підприємств та їх класифікація. *Вісник ТНЕУ. Економічний аналіз*. 2008. Вип. 2(18). С. 321–324.

**Ольга Дивнич, к.е.н., доцент,
доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин;
Альона Натрусна, здобувач вищої освіти СВО Магістр
Полтавський державний аграрний університет**

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ У ТВАРИННИЦТВІ НА ЗАСАДАХ ТЕХНОГІЙ ТОЧНОГО ВИРОБНИЦТВА

Сучасне сільське господарство є високотехнологічною галуззю, в якій успішно впроваджуються новітні наукові досягнення. На даному етапі розвитку аграрної сфери національної економіки, продукти рослинного та тваринного походження, за даними Державної служби статистики України, складають понад 28 % експорту [1, с. 365]. Рентабельність операційної діяльності сільськогосподарських підприємств упродовж 2017-2020 рр. коливалася від 18,9 % до 19,8 % [2, с. 165]. В умовах політичної та економічної нестабільності вказані показники суттєво перевищували усереднені показники в інших галузях: утричі від досягнутого рівня рентабельності у промисловості (6,3 %), та в шість разів – щодо будівельної галузі (3,1 %) [1, с. 422].

Поліпшення фінансових результатів діяльності за незмінного обсягу виробництва можливо досягти або шляхом підвищення ціни продажу, що збільшує суму виручки, або шляхом зменшення витрат. Зростання цін на рівні підприємства в умовах чистої конкуренції можливо забезпечити виключно через поліпшення якості продукції. Останнє, як і зменшення витрат, зазвичай можливо досягти оптимізацією ресурсного забезпечення операційної системи підприємства. Коли вичерпані ресурсні резерви виробництва, необхідно

переглядати технологію. Вказане стосується, передусім, інструментів точного землеробства, за допомогою яких можливо як підвищити врожайність сільськогосподарських культур, так й оптимізувати витрати на добрива, засоби захисту рослин, насіння тощо. Вказані інновації через волатильність цін на пестициди та агрохімікати, а також через несприятливі природно-кліматичні зміни швидко набули популярності, та стали запорукою стабільних виробничих результатів у сучасному аграробізнесі.

Натомість, у тваринництві впровадженню технологій точного виробництва перешкоджають обліково-аналітичні особливості збору інформації про стан тварин як біологічних об'єктів контролю. Навіть у тваринницьких фермах в США існує «багато ділянок, на яких не здійснюється достатньо точний облік, достатній для адекватної оцінки кормової продуктивності» [3]. Інформація в режимі реального часу щодо стану кожної тварини в стаді, як і про стан посівів у рослинництві, є базою для наступних кроків з догляду та годівлі (рис. 1).

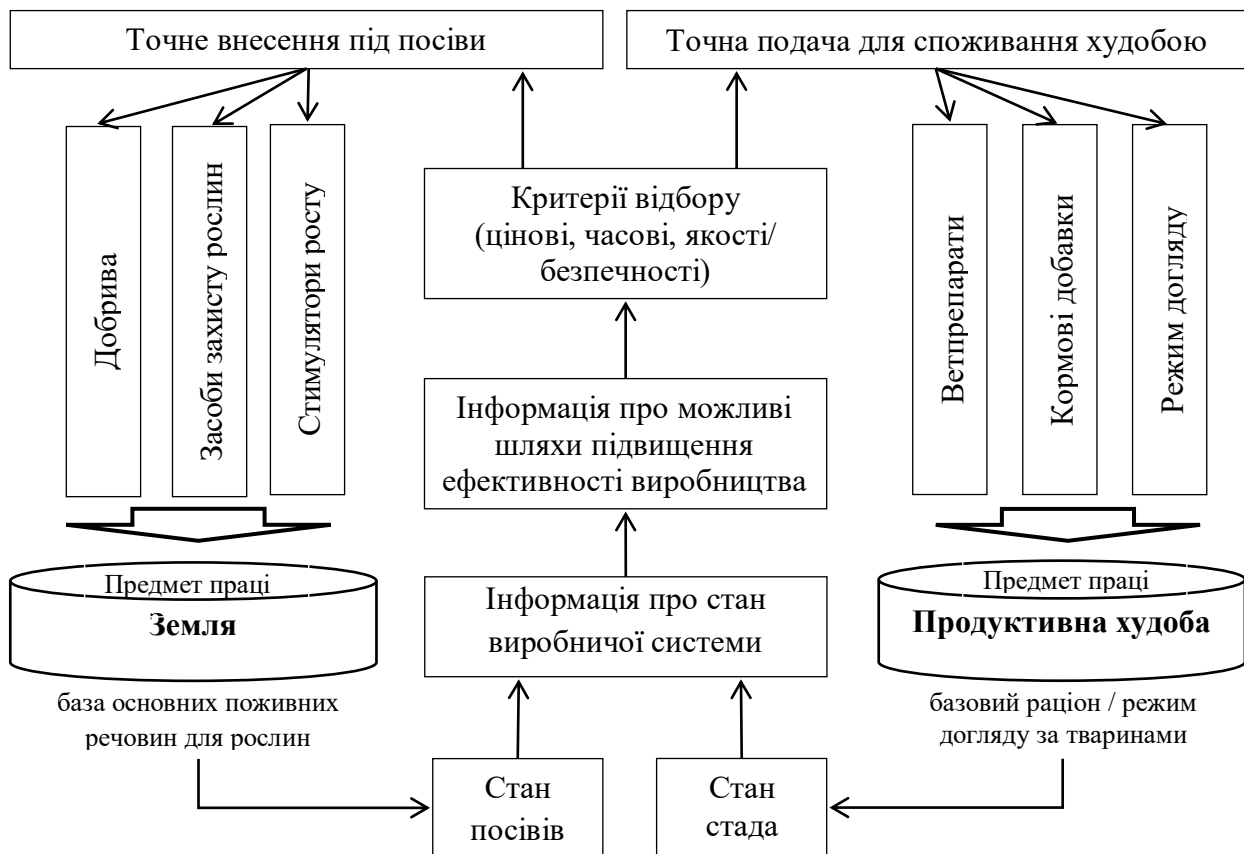

Рис. 1. Порівняльна схема застосування технологій точного виробництва у економіко-виробничій системі аграрного підприємства

Джерело: авторська розробка

У даному контексті виміру підлягають не лише зміни показників продуктивності, наприклад, середньоденний приріст. Концепція точного управління в тваринництві, на відміну від покращення середніх значень в розрізі ферми, вікової групи тощо, передбачає індивідуальне управління окремою твариною. Це доволі складне завдання, зважаючи на поширення

організації виробництва за системою безприв'язного утримання стада як однієї з найефективніших. Наразі пропонуються до застосування технічні засоби розподілу тварин за масою (спеціальні сортувальні пристрої), а також програмні засоби стеження та розпізнання з опрацюванням біометричних характеристик [3]. Цим запобігаються перевитрати кормів внаслідок продовженої відгодівлі тварин, що досягли необхідної маси.

Крім того, сучасні розробки (наприклад, система Whisper-on-Arrival) уможливають моніторинг здоров'я тварин на основі даних про їх пульс та дихання, з наступним опрацюванням рекомендацій щодо застосування антибіотиків не «за графіком», а «за діагнозом».

Отже, шляхом впровадження інструментів точного тваринництва не тільки досягається поглиблена оптимізація витрат, а й досягається вищий рівень ефективності. Застосування інноваційних інтегрованих систем на основі точних технологій створюють можливості пошуку областей для подальшого розвитку галузі.

Література:

1. Статистичний щорічник України за 2019 рік. Державна служба статистики України. Київ, 2020. 465 с. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/11/zb_yearbook_2019.pdf.

2. Сільське господарство України за 2020 рік: стат. щорічник. Державна служба статистики України. Київ, 2020. 465 с. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/09/zb_sg_20.pdf.

3. Crawford G. Precision cattle management tools. *82nd Minnesota Nutrition Conference*. 22-23 September, 2021. Minnesota State University, Mankato, USA. URL: https://mnnutritionconf.umn.edu/sites/mnnutritionconf.umn.edu/files/2021-09/RN%206%20MAN%20Crawford%20Final_Merck.pdf.

Роман Дмитришин, дійсний член КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді», відділення філософії та суспільствознавства секції «Правознавство»

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ ЗАСТОСУВАННЯ БАЗОВИХ ПОЛОЖЕНЬ СПІЛЬНОЇ РИБНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Євроінтеграційний процес в Україні є маловивченим та, відповідно, вимагає проведення подальшого дослідження теорії й методології інтеграції у секторальному аспекті. Це зумовлено специфікою рибного господарства як галузі, її стратегічним значенням для вітчизняної економіки, а також необхідністю подальшої адаптації інструментів державного регулювання, засобів забезпечення виробництва товарної риби та рибної продукції, а також функцій сталого сільського розвитку до вимог реформованої Спільної рибної політики ЄС у контексті продовольчої безпеки. Розробленням наукових засад

формування та функціонування Спільної рибної політики Європейського Союзу та України у контексті глобальних трансформаційних процесів займається ряд вітчизняних та зарубіжних вчених.

Загальним положенням теорії та методології економічної інтеграції, дослідженню конкретних напрямів інтеграції аграрного сектора економіки та рибного господарства в умовах його реформування, структурної перебудови та формування базових пріоритетів євроінтеграційного розвитку присвячені роботи як вітчизняних вчених економістів-аграрників, зокрема В. Андрійчука, О. Бородіної, Н. Вдовенко, Власова, С. Дем'яненка, В. Зіновчука, І. Кириленка, О. Могильного, Б. Пасхавера, Ю. Шарило, Г. Черевка, В. Юрчишина, так і зарубіжних: Л. Вараді, С. Вашингтона, С. Бріджер,а Ш. фон Крамона-Таубаделя, Ц. Лермана, В. Меерса, С. Муйріка, І. Тсуркова, М. Трейсі, М. Холварта, Н. Хішамунда та інших вчених. Отримані результати дозволяють сформулювати систему знань на євроінтеграційну перспективу вітчизняного аграрного сектора економіки і в тому числі його складову рибне господарство.

Для успішного розв'язання завдань євроінтеграції рибне господарство України має достатньо передумов: багатий водний, риборесурсний та експортний потенціал, професійний людський капітал, поступово зростаючу інвестиційну привабливість галузі, збережений уклад сільського життя та багатовікові традиції ведення рибальства та аквакультури. У цьому контексті дослідження наукове осмислення досвіду формування європейської рибогосподарської моделі сприятимуть проведенню структурних реформ у галузі рибного господарства та підвищенню рівня збирання, аналізу та узагальнення статистичних даних [1-4]. Статистика відіграє дуже важливу роль в рибному господарстві, управлінні, прогнозуванні подальшого розвитку галузі і забезпечує достовірною інформацією всіх користувачів. Водночас нині необхідно переглянути та удосконалити систему отримання і узагальнення галузевих даних в Україні відповідно до Регламенту Ради (ЄК) № 199/2008 від 25.02.2008, що стосується створення системи Спільноти зі збирання, управління інформацією про сектор рибного господарства та її використання з метою підтримки наукових порад, що надаються науковцями у рамках проведення Спільної рибогосподарської політики. Без шкоди для поточних зобов'язань щодо збирання даних у рамках законодавства Спільноти, держави-члени мають збирати первинні біологічні, технічні, екологічні та соціально-економічні дані у рамках багаторічних національних програм. Національна програма має включати, зокрема, наступне: схему моніторингу у морі комерційного та рекреаційного рибальства, де це необхідно; схему дослідницьких зйомок у морі; схему управління та використання даних для цілей наукового аналізу; діяльність у сфері аквакультури, включаючи вугрів та лососів [5; 6].

Таким чином, важливим саме в умовах поглиблення глобальних трансформаційних процесів є усвідомлення можливостей, а також ймовірність викликів, які несуть у собі процеси європейської інтеграції для вітчизняного рибного господарства. Ігнорування стратегічних орієнтирів і задач, які були характерними для початкового періоду європейської інтеграції є однією з

причин технологічного відставання вітчизняного рибальства та аквакультури, деструктивних процесів у життєзабезпечуючій соціальній сфері села, погіршення стану навколишнього природного середовища, неринкових методів державної підтримки рибогосподарських товаровиробників та інших негативних наслідків.

Література:

1. Koval V., Olczak P., Vdovenko N., Boiko O., Matuszewska D., Mikhno I. Ecosystem of Environmentally Sustainable Municipal Infrastructure in Ukraine. *Sustainability*. 2021. № 13. URL: <https://doi.org/10.3390/su131810223>.
2. Кваша С. М., Вдовенко Н. М. Аквакультурне виробництво: від наукових експериментів до промислових масштабів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 20. С. 7–11.
3. Федоренко М. О., Вдовенко Н. М., Павлюк С. С., Дюдяєва О. А. Базові засади розвитку рибальства та аквакультури в умовах трансформаційних процесів. *Водні біоресурси та аквакультура*. 2020. Вип. 2. С. 47–57.
4. Вдовенко Н. М., Наконечна К. В. Особливості структурних змін в економіці України. *Економіка АПК*. 2018. № 9. С. 56–61.
5. Vdovenko N. M., Korobova N. M. Methods of state regulation of agricultural sector in terms of the orientation of the economy to safety and quality standards. *Wspolnaca Europejska*. 2015. № 3 (3). Vol. 3. С. 68–80.
6. Вдовенко Н. М., Павленко М. М., Сіненко І. О. Організаційно-економічні засади розвитку рибальства й аквакультури в Україні. *Бізнес Інформ*. 2020. № 4. С. 221–228.

**Ольга Дорошенко, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування;
Каріна Рябченко, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Вікторія Денисенко, здобувач вищої освіти СВО Магістр
Полтавський державний аграрний університет**

УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

У процесі ведення господарської діяльності підприємствами будь-якої організаційно-правової форми та приналежності до галузі використовуються виробничі запаси. Адже саме запаси є найбільш важливою та, однозначно, значною частиною оборотних активів підприємства. Тому, від процесу організації управління запасами підприємства в значній мірі залежить точність визначення майбутнього прибутку підприємства, його фінансово-економічний стан, конкурентоспроможність та ефективність роботи.

Значна частка в оборотних фондах підприємства належить виробничим запасам (матеріальним ресурсам), тому від ефективності їх використання залежать показники використання оборотних засобів взагалі.

Управління запасами полягає у вирішенні трьох основних завдань:

- визначення необхідних обсягів запасів (норми запасів) та оптимізація їх складу і структури;
- створення системи контролю за фактичним розміром запасу і своєчасним його поповненням відповідно до встановленої нормою;
- забезпечення ефективного використання запасів підприємства [2].

Фінансовий менеджер, у процесі управління оборотними активами при визначенні потреби в оборотному капіталі, насамперед аналізує структуру, ступінь оборотності та ліквідності оборотних активів, а також забезпеченість оборотним і чистим оборотним капіталом підприємства.

На процес управління виробничими запасами покладені функції, які схематично зображені на рис. 1.

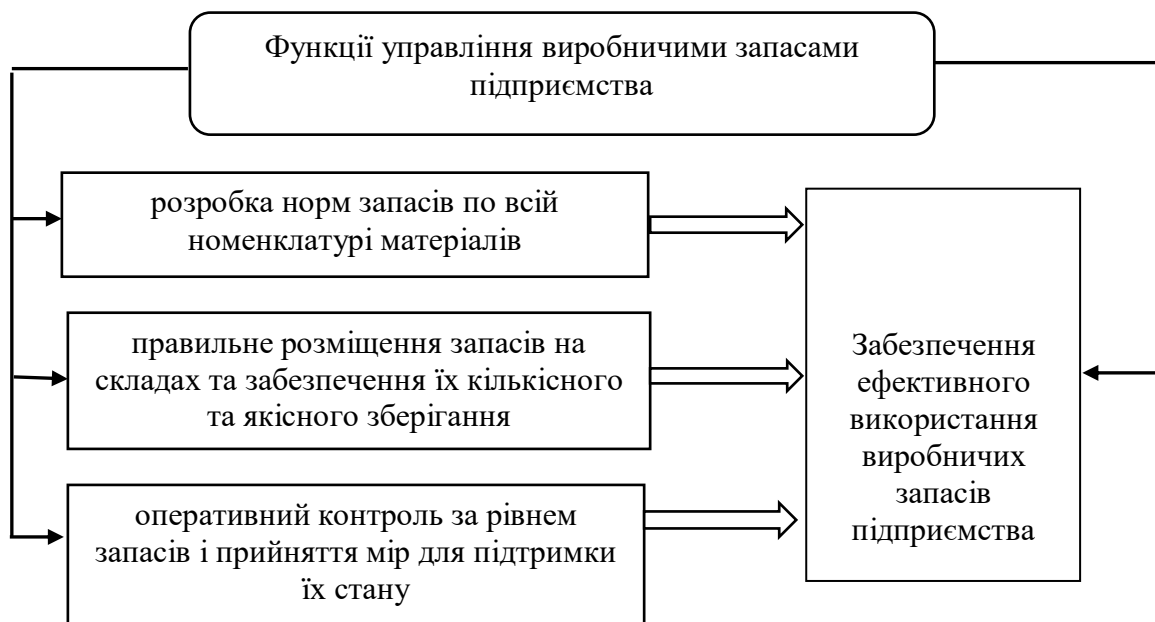

Рис. 1. Функції управління виробничими запасами

Джерело : [побудовано автором на основі 1, 3, 4]

Оптимально-економічний розмір замовлення вважають основним показником в закупівельній логістиці, для визначення партії постачання. Взагалі він забезпечує мінімальне замовлення суми двох логістичних складових: транспортно-заготівельних витрат та витрат на формування та зберігання запасів, враховуючи норми природного убутку, та показує потужність матеріального потоку, який спрямований постачальником на замовлення споживача. Щоб зменшити витрати на подання, підприємства здійснюють закупівлі більшими партіями, а саме – рідше роблять замовлення. В свою чергу, зростають витрати на зберігання виробничих запасів [1].

Методика управління запасами для обчислення величини обсягів поставок запасів у ТОВ «МХП-Урожайна країна» наведена в табл. 1.

Для визначення оптимального рівня замовлення розраховано рівень витрат пов'язаних з придбанням і зберіганням ячменю, які встановлюється виходячи з альтернатив його використання (деPOSITНИЙ вклад в банку,

природні втрати пального, витрати на доставку). При визначенні величини постійних витрат, враховано амортизацію, витрати на охорону та витрати на оформлення договорів і відряджень до постачальників.

Таблиця 1

**Розрахунок оптимальної партії поставок запасів у
ТОВ «МХП-Урожайна країна» (за даними 2020 року)**

Показники	Кількість		
	Шрот соняшника, ц	Подрібнений ракушняк, кг	Ячмінь, ц
Щорічна потреба в матеріалі	25500	2450	86400
Обсяг разового замовлення	1159	209	5887
Щорічна кількість замовлень, разів	22	12	32
Середній рівень залишків запасів	580	105	2943
Вартість подання одного замовлення на матеріальні ресурси, грн	1580	570	750
Вартість замовлення, грн	34763	6682	24000
Вартість зберігання одиниці продукції, грн	15	16	0,94
Витрати на зберігання запасів, грн	8693	1672	2752
Загальна вартість запасу одиниці матеріалу, грн	43455	8354	26752
Оптимальний рівень замовлення EOQ	2318	418	11773

Використовуючи модель EOQ визначили, що оптимальною є закупівля партії приблизно по 11773 ц. Розраховуючи оптимальний рівень шроту соняшника слід звернути увагу на те, що закупівля відбувається 22 рази. Так, враховуючи рівень витрат на придбання шроту соняшника, оптимальною є закупівля матеріалу в обсязі 2318 ц, при цьому рівень разового замовлення складає 1159 ц. Дані таблиці розрахунку закупівлі подрібненого ракушняку свідчать, що підприємству одноразово можна замовляти ракушняк в обсязі 418 кг, витрати на тиждень складають 209 кг, а отже закупівлю запасів слід проводити 12 разів на рік.

Варто зазначити, що саме значні обсяги запасів господарств, що займаються сільськогосподарською діяльністю, провокують до зниження їх ліквідності, а тому дані господарства повинні ще жорсткіше тримати баланс стосовно ризику, прибутку та активів втілених в запасах.

Таким чином, розрахунок оптимальної партії поставок виробничих запасів сільськогосподарських підприємств має забезпечити максимальну ефективність їх використання (при цьому функція загальних витрат (витрати на закупівлю, зберігання) повинна досягати найменшого значення).

Література:

1. Бланк І. О. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Київ : Ельга, 2008. 724 с.
2. Бондаренко О. М., Тігаренко А. Д. Економічна сутність та класифікація запасів: обліковий та управлінський аспекти. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 2. С. 63–67.

3. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / за заг. ред. Момот Т. В. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 712 с.

4. Фінансовий менеджмент. Практикум : навч. посіб. / [Білик М. Д. та ін.]; за заг. ред. А. М. Поддєрьогіна ; Держ. ВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». Київ : КНЕУ, 2015. 335 с.

**Ольга Дорошенко, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування;
Марина Солодовник, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Юлія Коваль, здобувач вищої освіти СВО Магістр
Полтавський державний аграрний університет**

СКЛАДОВІ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ДЖЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ ЙОГО ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

У процесі ведення господарської діяльності перед керівниками підприємств постає одне із головних завдань – визначення стратегії формування інвестиційних ресурсів. При чому дане питання є дотичним не лише до ведення інвестиційної діяльності, а й визначення орієнтирів ведення операційної та фінансової діяльності. Вітчизняні підприємства, реалізуючи програми (в першу чергу) реального інвестування, мають потребу у ресурсах, за рахунок яких буде здійснюватися вкладення коштів у ведення бізнесу.

Відповідно, в теорії фінансового та інвестиційного менеджменту виокремлюють такі канали формування інвестиційних ресурсів:

- власні;
- боргові (позикові);
- залучені [2].

До власних джерел формування капіталу відносять: зареєстрований капітал (первинна емісія акцій компанії, якщо це приватне акціонерне товариство, або внески до зареєстрованого (або додаткового) капіталу, які здійснюються за рахунок коштів вітчизняних чи іноземних інвесторів; частина чистого прибутку підприємства, за рахунок якого здійснюється реінвестування (в якості відрахувань до резервного фонду, формування нерозподіленого прибутку); накопичений амортизаційний фонд; страхова сума відшкодування понесених (завданих) збитків (якщо здійснювалося страхування відповідно майна чи відповідальності); утворення джерел формування капіталу внаслідок здійснення продажу невикористовуваних необоротних активів або імобілізації в інвестиції надлишків оборотних активів; повернуті суми довгострокових фінансових вкладень.

Серед залучених джерел формування капіталу варто виокремити: здійснення додаткової емісії акцій компанії та розповсюдження їх через фондовий ринок (у випадку, якщо це публічне акціонерне товариство), кошти,

які мають цільове призначення та безкоштовно отримані від державних органів чи бізнес-структур.

До боргових (позикових) джерел формування капіталу відносять довгострокові та короткострокові кредити банків, сформований капітал за рахунок емісії боргових цінних паперів (облігацій), лізинг. Особливістю позикових джерел формування капіталу є наявність ознак поверненості та платності.

Досить спірне питання є визначення приналежності кредиторської заборгованості до боргових чи залучених джерел. З одного боку, за кредиторську заборгованість немає чітко визначеного розміру плати (відсотку), а, відповідно з цієї позиції, її варто віднести до залучених ресурсів. З іншого боку, з точки зору побудови звіту про фінансовий стан, кредиторська заборгованість виступає позиковим джерелом. І платою за користування в цьому випадку може виступати або дисконт, який нам пропонують наші контрагенти, в тому випадку, якщо ми не будемо «брати в борг», а відсоток по банківським кредитам (у тому випадку, коли кредиторська заборгованість вже наявна, а наші кредитори вимагають негайно погасити борги).

Тому, реалізуючи інвестиційні проекти, перед бізнесом стоїть питання, яка комбінація власних і позикових джерел фінансування є більш раціональною. З точки зору, аналітики є досить проста відповідь – 50 % власного / 50 % позикового капіталу. А з точки зору управлінських технологій, досить важливим є, по-перше, забезпечення мінімальної середньозваженої вартості капіталу, а з іншого – забезпечення зростання прибутковості власного капіталу за рахунок позикових ресурсів [1].

У процесі формування структури капіталу кожного суб'єкта господарювання має бути врахована ціла низка чинників, серед яких варто виокремити наступні: стадія життєвого циклу підприємства, кон'юнктура товарного та фінансового ринку, галузеві особливості операційної діяльності підприємства, тривалість операційного циклу, рентабельність діяльності, значення коефіцієнта операційного лівериджу, рівень кредитоспроможності, схильність власників до ризику (не дивлячись на те, що це є не економічним, а психологічним фактором), система оподаткування прибутку, рівень фінансової незалежності, інфляційні коливання тощо [4].

Часто висувається думка, що в умовах вітчизняної економічної системи вартість позикового капіталу є занадто високою. Це дійсно так, але при цьому вартість власного капіталу дуже часто є не меншою. По-перше, через психологічний фактор, власні кошти підприємцю завжди будуть дорожчі, й ризикувати ними у веденні бізнесу він буде обачніше. А по-друге, підприємець завжди хоче отримати більше прибутку саме на авансований власний капітал. Таким чином, формуючи капітал за рахунок більш дешевих позикових ресурсів, автоматично ми зменшуємо середньозважену вартість підприємства в цілому. Важливо знайти той раціонально-максимальний рівень позикових ресурсів підприємства, при якому інвестори не реагують на зростання ризикованості

підприємства і висувають більш жорсткі вимоги до доходності інвестицій [3, с. 150].

Таким чином, головною метою для підвищення ефективності використання капіталу є, в загальному випадку максимізація прибутку на вкладений капітал при забезпеченні стійкої і достатньої платоспроможності підприємства. Однак завдання максимізації прибутку на вкладений капітал та забезпечення високої платоспроможності в певній мірі протистоять один одному.

Література:

1. Беренда Н. І., Редзюк Т. Ю., Ворона К. В. Управління структурою капіталу підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 19. Ч. 1. С. 14–18.

2. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент : учебный курс. Киев : Эльга, 2008. 544 с.

2. Воронін А. В. Системний підхід до управління вартістю підприємства. *Економіка і організація управління*. 2016. № 3 (23). С. 148–155.

3. Швець Ю. О., Кузнецова А. В. Особливості управління структурою капіталу промислового підприємства в умовах кризи. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2019. Вип. 35. С. 77–81.

**Яна Дроботя, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

МОБІЛЬНІ БАНКИ ТА ЇХ ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ

Процеси диджиталізації заповнили всі сфери фінансової системи держави, не виключенням є і сфера фінансового ринку, в межах якої функціонують такі фінансові посередники як банки. Так, в реаліях сучасності завдяки процесам диджиталізації можливим є не лише надання та отримання окремих банківських послуг онлайн, а й перехід банківської установи в цілому в режим он-лайн формуючи мобільний банк.

Мобільний банк являє собою банківську установу, котра функціонує не маючи реальних банківських відділень, надаючи банківські послуги дистанційно через мережу інтернет та офіційний додаток, інстальований на смартфон або планшет з використанням платформ IOS і Android.

Варто акцентувати, що мобільний банк не є тотожним до поняття інтернет банкінг, оскільки інтернет банкінг можливий в межах як традиційного банківництва, так і в межах мобільного банківництва. В чому ж тоді відмінність мобільного банку від інтернет банкінгу традиційного банківництва?

З ціллю означення різниці в межах табл. 1 проаналізуємо мобільний банк та інтернет банкінг традиційної банківської установи.

Отже, аналіз спільності та відмінності між мобільним банком та інтернет банкінгом традиційного банку дозволяє аргументувати, що основними відмінностями є: функціонування мобільних банків без реальних офісів, дистанційне відкриття рахунків мобільними банками та обов'язковість формування електронного цифрового підпису при відкритті рахунку в межах мобільного банку.

Як і кожна банківська установа діяльність мобільних банків регулюється законодавчо та потребує ліцензії. Нині мобільні банки надають свої послуги отримавши ліцензію від НБУ або ж використовуючи ліцензію іншого банку, наслідуючи при цьому всі норми, правила, положення, обмеження того банку від імені якого діють [1].

Таблиця 1

Мобільний банк та інтернет банкінг традиційної банківської установи: відмінності та спільні риси

Мобільний банк	Інтернет-банкінг традиційної банківської установи
Функціональність	
- банківська установа, котра функціонує дистанційно	- різновид дистанційного банківського обслуговування
Технологія втілення	
- доступ до банківських рахунків через мережу інтернет та спеціальне програмне забезпечення	- доступ до банківських рахунків через мережу інтернет та спеціальне програмне забезпечення
Функції операціоніста	
- функції операціоніста виконує сам клієнт	- функції операціоніста виконує сам клієнт
Відкриття рахунку та ідентифікація клієнта	
- відкриття рахунку здійснюється дистанційно обов'язкова фізична ідентифікація при відкритті першого рахунку представником банку та формування електронного цифрового підпису	- оскільки відкриття рахунку здійснюється в реальному офісі банку, то фізична ідентифікація звичне явище, формування електронного цифрового підпису непотрібне
Підтвердження операцій	
- здійснюється лише дистанційно	- здійснюється в реальному офісі; - здійснюється дистанційно
Інструменти отримання послуг	
- персональний комп'ютер; смартфон; планшет; банкомат; термінал	- персональний комп'ютер; смартфон; планшет; банкомат; термінал

Джерело: узагальнено автором на основі [1-8]

Оскільки отримання банківської ліцензії вимагає формування значних обсягів статутного капіталу банку, то банкам «дешевше» функціонувати на базі ліцензії діючого банку здійснюючи оптове придбання послуг діючого банку, з наступним роздрібним продажем цих послуг власним клієнтам [1].

Окрім поняття мобільний банк науковці стосовно банків без реальних офісів використовують такі терміни як віртуальний банк, інтернет-банк, цифровий банк, необанк. У світовій практиці для банків, що виходять за межі

традиційного банківництва використовується також поняття банк-челенджер [1].

Досліджуючи питання мобільних банків та їх функціонування варто відзначити, що дані банки на сьогодні мають такі можливості:

- формування класичної або ж віртуальної платіжної карти;
- формування мобільних депозитів;
- здійснення платежів з використанням телефонних номерів електронних листів або навіть ідентифікаторів у соціальних мережах;
- використання інструментів мобільного бюджетування;
- формування цифрових квитанцій в реальному часі;
- формування програм лояльності для своїх клієнтів;
- формування додаткових банківських сервісів (швидкий обмін валют, розрахунок капіталізованої вартості, фінансові консультації тощо);
- формування додаткових сервісів не пов'язаних з банківською діяльністю, однак цікавих або ж потрібних для клієнтів (купівля квитків, фінансові ігри тощо) [1-8].

В Україні (станом на 2021 р.) функціонують сім інтернет-банків без офісів – Izibank, BVR, Monobank, O.Bank, Sportbank, Todobank, Neobank [2-8].

Однак, повноцінно реалізованим стартапом у сфері мобільного банкінгу в Україні на сьогодні є лише проєкт Monobank, створений у 2017 р. як перший інтернет-банк без офісу в межах нашої країни [1, 2].

Монобанк спілкується завдяки месенджерам у Facebook, Telegram, Viber, є також мобільний додаток монобанку. Монобанк не має власної ліцензії, а діє за ліцензією Універсал Банка [1, 2].

Література:

1. Житар М. О., Зелінська В. С. Необанкінг: зарубіжний досвід та українська перспектива. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2019. Випуск 2. С. 81–95.

2. Офіційний сайт Monobank. URL: <https://www.monobank.ua/> (дата звернення: 15.10.2021).

3. Офіційний сайт Izibank. URL: <https://izibank.com.ua/> (дата звернення: 15.10.2021).

4. Офіційний сайт BVR. URL: <https://bvr.com.ua/> (дата звернення: 15.10.2021).

5. Офіційний сайт O.Bank. URL: <https://obank.com.ua/uk> (дата звернення: 15.10.2021).

6. Офіційний сайт Sportbank. URL: <https://sportbank.com.ua/> (дата звернення: 15.10.2021).

7. Офіційний сайт Todobank. URL: <https://todobank.ua/> (дата звернення: 15.10.2021).

8. Офіційний сайт Neobank. URL: <https://all.neobank.one/> (дата звернення: 15.10.2021).

**Анна Жадан, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Яна Дробота, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ

Кредитування є найбільш важливим напрямком активної діяльності банку. Серед всіх традиційних видів банківської діяльності надання кредитів – є основною операцією, що забезпечує їх прибутковість, а також стабільність існування. Завдяки кредитним операціям банк формує свій кредитний портфель. Кредитний портфель банку є невід’ємною частиною активів банку, що має свій власний рівень прибутковості і ризику в розрізі окремих кредитів згрупованих за певними ознаками з врахуванням кредитної політики, яку формує конкретна банківська установа [1].

Для здійснення успішного кредитування, а саме забезпечення повернення виданих кредитів і підвищення прибутковості кредитних операцій, банки повинні впровадити ефективну і гнучку систему управління якістю кредитного портфеля.

Ю. В. Серик стверджує, що управління кредитним портфелем банку має за мету балансування між стримуванням ризику всього портфеля та контролем кредитного ризику в межах ринків, клієнтів, позичкових інструментів, кредиті [6, с. 71].

Управління кредитним портфелем комерційного банку складається з певних етапів:

- вибір та обґрунтування кредитної політики банку;
- аналіз середовища ринку кредитів;
- формування кредитного портфеля в межах банку;
- періодичний перегляд кредитного портфеля;
- оцінка стосовно ефективності кредитного портфеля банку;
- коригування кредитної політики комерційного банку в майбутньому на базі показників ефективності кредитного портфеля [2; 3; 5, с. 1141].

Отже, управління кредитним портфелем банку розпочинається з вибору та обґрунтування кредитної політики банку, що в подальшому визначає його конкурентоспроможність. Кредитна політика являє собою стратегію та тактику стосовно кредитування банком своїх клієнтів в розрізі цих клієнтів, враховуючи обсяги здійснення операцій банком, правила регулювання банківської діяльності, досвід управлінців банку, дохідність окремих кредитів. Кредитна політика може носити агресивний, помірний та консервативний характер і залежить від ставлення менеджерів до ризику [2; 3].

Аналіз середовища функціонування ринку кредитів передбачає дослідження сильних та слабких сторін в діяльності банку та впливу на кредитний ринок зовнішніх і внутрішніх ризиків [2; 3].

Втіленням стратегії і тактики стосовно кредитного портфелю є його безпосереднє формування в межах банку.

Оскільки банк функціонує в умовах варіабельності, як і будь-який економічний суб'єкт, то кредитний портфель вимагає постійного перегляду, оцінки його ефективності, і можливо коригування в майбутньому.

Найважливішим показником рівня організації кредитного процесу є якість кредитного портфеля. Якість кредитного портфеля – властивість його структури, що забезпечує максимальний рівень прибутковості при прийнятному рівні кредитних ризиків і ліквідності балансу [4].

Підводячи підсумки дослідження, відзначимо, що якісне управління кредитним портфелем комерційного банку в майбутньому поліпшить його ліквідність і допоможе збільшити прибуток. Вважаємо, що пріоритетним завданням вітчизняних комерційних банків щодо формування ефективного кредитного портфелю є пошук шляхів вдосконалення напрямків кредитування та мінімізації кредитних ризиків, оскільки частка проблемних кредитів в структурі кредитного портфелю банків України є великою.

Література:

1. Гурвич В. А. Кредитна якість банківських активів. К. : Актив, 2004. 43 с.
2. Бланк И. А. Управление финансовыми рисками : учебник. К. : Ника-Центр, 2005. 600 с.
3. Варцаба В. І., Заславська О. І. Сучасне банківництво: теорія і практика : навч. посіб. Ужгород: Говерла, 2018. 364 с.
4. Дзюблюк О. В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи : монографія. Тернопіль, 2009. 316 с.
5. Крючко Л. С., Сидоренко А. В. Управління кредитним портфелем комерційного банку. *Економіка і управління*. 2017. Вип 13. С. 1139-1142.
6. Серик Ю. В. Управління кредитним портфелем банку. *Економіка і управління*. 2012. Вип 4. С. 70–75.

**Аліна Павелко, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Ірина Загребельна, к.е.н., доцент,
доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин
Полтавський державний аграрний університет**

СУЧАСНІ ТРЕНДИ В HR-СФЕРІ

Сучасні працівники, їх знання, мотивація, енергія є основою сталого та прогресивного розвитку будь-якої країни. Перед суб'єктами кадрового менеджменту стоять нові завдання, оскільки постіндустріальне суспільство сприяє постійним та динамічним змінам у господарсько-економічній, політико-

правовій, духовно-культурній, техніко-технологічній та в інших сферах суспільного життя. Сьогодні HR-менеджмент та HR-маркетинг є однією з найважливіших сфер життя будь якої компанії, що може збільшити її ефективність. Поняття організаційного розвитку та корпоративної культури розглядається в досить широкому діапазоні: від економіко-статистичного до філософсько-психологічного. Саме ці системи забезпечують безперервне вдосконалення методів роботи з кадрами, покращення онбордингу та мотивації персоналу. Суть HR-менеджменту полягає у налагодженні організаційно-економічних, соціально-психологічних та правових відносин між працівником та роботодавцем; HR-маркетингу – продати бренд роботодавця (наявну вакансію) тільки визначеному кандидату [1].

В основі таких відносин лежать форми, принципи та методи впливу на поведінку, мотивацію та результати працівників з метою отримання максимальної продуктивності та налагодженої роботи. HR-менеджмент, HR-маркетолог займає одне із провідних місць у системі управління компанії. Ця сфера управління має відмінні показники діяльності та характеристики, спеціальні процедури та методи – атестація, навчання та онбординг; методи вивчення та напрями аналізу змісту праці робітників, фахівців та керівників тощо. При належному та грамотному здійсненні HR-маркетингу в підприємстві, робота з персоналом повинна вестися за такими напрямками: з потенційними співробітниками; з «новачками», які щойно приступили до роботи; зі працівниками, які працюють в компанії зараз; тими, що раніше працювали в даному підприємстві [2].

Менеджмент бізнес-процесів за головну мету має систематизацію інформації про організацію та дії, що протікають у ній, у наочному графічному відображенні. Завдяки цьому підходу набагато зручніше обробляти всі дані. При цьому необхідно відображати структуру дій, подробиці та нюанси їх виконання, хронологію документообігу. Цілі моделювання та оптимізації бізнес-процесів в першу чергу потрібно регламентувати, чим займається HR-менеджмент.

На практиці HR-менеджмент, HR-маркетолог може відігравати активну роль, що сприяє виробленню корпоративної стратегії, розробці комплексних стратегій організації. Вони беруть участь у вирішенні ділових питань та роботі з лінійними керівниками, щоб досягти цільових показників. HR-менеджери допомагають покращити організаційну спроможність – здатність підприємства працювати найбільш ефективно і, таким чином, досягти своїх цілей. Для багатьох практикуючих HR-ів їх найбільш важливою функцією є надання послуг – залучення, навчання та консультацій. Підготовка і вдала реалізація онбординга вимагає від HR-фахівця значних зусиль. Велике значення для успіху відіграє відчуття залученості нового колеги в життя компанії, доступність зв'язку з ключовими особами в її структурі [3].

Сьогодні у практиці успішних компаній виникають нові форми організації праці, в основі яких лежать інновації та творчість. Творчі та креативні працівники «на вагу золота» для HR-а, адже креативні, творчі,

талановиті працівники: оптимістичні люди, які кризову ситуацію розглядають як стимул для особистого зростання, здобуваючи з неї цінний досвід, корисну навичку; мислять завданнями та рішеннями, аніж проблемами та ресурсами; мають економічну ментальність, сприяючи ефективності своїх ідей; впевнені у собі, своїх здібностях та потенціалі; у ситуації конфлікту не витрачають час на обговорення причин, а націлені на пошук їхнього конструктивного рішення; здатні за короткий період часу «проскочити» відразу кілька шаблів кадрової сходинок з допомогою своїх невичерпних когнітивних резервів.

Крім того, креативний співробітник отримує справжнє задоволення від своєї роботи і прагне вирішення більш складних завдань. Таким чином, креативна еліта навчається створюючи, розширюючи сферу застосування технології, тоді як більшість людей навчається користуючись, залишаючись тому в рамках обмежень, у яких ідея чи технологія «упакована».

Одним із найважливіших викликів компаніям буде виклик оволодіння HR-менеджерами та HR-маркетологами новими навичками та компетенціями, оскільки сфера HR в умовах Covid-19 переживає радикальні зміни. Сьогодні йде у минуле поняття «кадровик», дедалі більше цінується фахівець, який вмie залучати, розвивати, утримувати та допомагати керувати творчими та креативними працівниками. Все більше HR будують свою діяльність з управління талантами на основі реальних даних на протигагу управлінню на основі оціночних суджень та «хороших ідей». Все більше роботодавців ставлять перед своїми HR-ами завдання побудови та просування колеса HR-бренду.

Література:

1. Дядик Т. В. Необхідність HR-маркетингу на сучасному ринку праці. *Інфраструктура ринку*. № 33. 2019. С. 246-253. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/33_2019_ukr/39.pdf.

2. Дядик Т. В. Онбординг – важливий етап брендингу роботодавця. *Інноваційні рішення в економіці, бізнесі, суспільних комунікаціях та міжнародних відносинах* : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Дніпро: УМСФ. 2021. С. 227-229. URL: <https://drive.google.com/file/d/1t5AjMhYEPKn4UKIEjAbet2wfey3h4-4U/view>.

3. Основи HR: онбординг / адаптація персоналу. URL: <https://cutt.ly/7TJbApL> (дата звернення: 05.10.2021 р.)

ІНСТРУМЕНТИ КРЕДИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БАНКАМИ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Серед різних способів фінансування суб'єктів малого та середнього бізнесу банківське кредитування має ряд переваг. Важливим для ефективного фінансування банками суб'єктів малого та середнього бізнесу є високий рівень організації, на основі нормативно-правових актів України, банківського кредитування в рамках розробленої стратегії. На сьогодні банківські установи пропонують такі методи кредитування представників малого та середнього бізнесу: кредити на поточну діяльність, комерційна іпотека, мікрокредити, інвестиційні кредити, а також нетрадиційні для банківської діяльності форми кредитів, такі як лізинг, факторинг та інші.

Для розвитку підприємств малого та середнього бізнесу банки пропонують такий інструмент фінансування як інвестиційний кредит. До особливостей інвестиційного кредитування відноситься те, що первинним джерелом погашення строкових інвестиційних кредитів, які надаються на реконструкцію, модернізацію, придбання та технічне переоснащення основних засобів позичальника, є грошовий потік, який утворюється внаслідок операційної діяльності позичальника, вторинним – ліквідна застава. Відсоткова ставка за кредитом такого типу формується, в першу чергу, від вартості ресурсів для кредитора та заданого рівня маржі [1, с. 100].

Кредити на поточну діяльність залучаються для поповнення оборотних коштів підприємства або купівлі рухомого майна (машин і обладнання). Такі кредити надаються у традиційному вигляді: кредитна лінія або овердрафт по розрахунковому рахунку. Максимальний термін надання таких кредитів складає три роки. Представникам малого та середнього бізнесу, які отримати такі кредити, слід врахувати те, що щомісячні виплати за позичкою повинні складати не більше половини чистого прибутку суб'єкта господарювання. В якості забезпечення поточних кредитів можуть виступати застава (рухоме і нерухоме майно компанії; товари в обороті та цінні папери) і поручительство третіх осіб (фізичних так юридичні особи).

Колектив науковців Варналій З. С., Дрига С. Г., Тарангул Л. Л. у своєму дослідженні пояснюють мікрокредитування як «один із елементів фінансування, який передбачає надання банком чи іншою організацією невеликої суми у борг. Це специфічна форма кредитування малих та середніх підприємств, яка: обмежена у розмірах, не потребує забезпечення заставою, надається на короткий термін, підприємцям, які не мають кредитної історії» [2, с. 35].

Принципи функціонування мікрокредиту можна визначити наступні:

- кредит є інструментом підтримки становлення і подальшого розвитку суб'єктів малого та середнього підприємництва;
- кредитування надається банками або спеціалізованими небанківськими установами, для яких такі послуги є виключним видом діяльності;
- забезпечення максимальної доступності кредитних ресурсів для широкого кола представників малого та середнього бізнесу;
- спрощений процес надання мікрокредитів, незначні витрати на адміністрування кредиту;
- відсутність застави передбачає застосування інших засобів забезпечення зобов'язань, зокрема поруки і гарантії;
- короткий строк мікрокредитів [3, с. 433].

Як альтернатива класичному банківському кредитуванню до джерел фінансування малого та середнього бізнесу відноситься банківський лізинг. Досить значна частина активних клієнтів лізингу – це малий та середній бізнес. На вітчизняному ринку в основному надаються послуги фінансового лізингу, причиною цього являється низький рівень матеріально-технічної бази українських виробників. Тому на даному етапі вони зацікавлені отримати майно у власність для подальшого використання.

Останнім часом набуває поширення такий інструмент фінансування як факторинг. Відповідно до ст. 350 Господарського кодексу України «банк має право укласти договір факторингу (фінансування під відступлення права грошової вимоги), за яким він передає або зобов'язується передати грошові кошти в розпорядження другої сторони за плату, а друга сторона відступає або зобов'язується відступити банку своє право грошової вимоги до третьої особи» [4].

Під комерційною іпотекою слід розуміти кредитування суб'єктів господарювання під заставу нерухомості комерційного чи промислового призначення. Кредитування суб'єктів підприємницької діяльності під заставу нерухомого майна здійснюється банками чи іншими фінансовими установами. Для залучення потенційних позичальників банки часто взаємодіють з агентствами нерухомості, функції яких полягають або у пошуку клієнтів, або передбачають попередню підготовку для укладення іпотечного договору (оцінка об'єкту нерухомості, попередня перевірка платоспроможності позичальника і т. д.).

Отже, банк як фінансовий посередник, пропонує для суб'єктів малого та середнього бізнесу різні методи фінансування, що, при ефективному механізмі кредитування є драйвером розвитку даного сегменту.

Література:

1. Козьмук Н. І. Особливості теоретико-методологічних засад банківського інвестиційного кредитування малого та середнього бізнесу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Вип. 8. Час. 1. 2018. С. 98–101.

2. Варналій З. С., Дрига С. Г., Тарангул Л. Л. Мікрокредитування малого підприємництва : монографія. Ірпінь, НУДПСУ, 2008. 144 с.

3. Мікрокредитування аграрного сектору в Україні: стан, проблеми та перспективи [Електронний ресурс]. URL: <http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/24863.pdf> (дата звернення: 20.10.2021).

4. Господарський кодекс України, № 436-IV, від 16.01.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 20.10.2021).

**Валерія Зінченко, здобувач вищої освіти СВО Бакалавр;
Світлана Зоря, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

МАЙНОВЕ СТРАХУВАННЯ: СУТНІСТЬ, СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ

В умовах ринкової економіки загострюється потреба в створенні ефективного та дієвого страхового ринку. Як відомо головною рушійною силою економічного розвитку є процес безперервного та неперервного економічного відтворення, що безпосередньо може бути забезпечено за рахунок реалізації послуг страхового захисту. В свою чергу, досить важливим є те, що накопичені страхові премії займають значну питому вагу в структурі стабільних довгострокових інвестицій, які слугують однією із передумов для розвитку ринкової економіки, а паралельно з тим зменшує рівень ризику та втрат, сприяє підприємництву. Враховуючи зазначене, важливим є забезпечення динамічного розвитку як в цілому страхування, так і сегменту майнового страхування зокрема.

Проведений аналіз структури страхових премій акумульованих страховими компаніями за 2020 рік свідчить, що значну питому вагу займає саме майнове страхування, обґрунтувати його частку можна тим, що послуги страхового захисту у сфері майнового страхування надають гарантію отримання матеріальної допомоги у випадку непередбачуваних подій, а також мінімізацію витрат бюджетів різних рівнів.

Позитивна динаміка приросту страхових премій отриманих страховими компаніями в розрізі видів майнового страхування, вказує на те, що ця галузь ніколи не втратить своєї актуальності, що є не випадковим, адже майно слугує обов'язковою і не від'ємною складовою як господарської діяльності юридичних осіб, фізичних осіб підприємців, так повсякденного життя фізичних осіб. Економічним призначенням майнового страхування виступає відшкодування збитків, що виникають уразі настання страхового випадку.

Проведений аналіз навчально-економічної літератури дав можливість сформулювати висновок про наявність неоднозначних підходів до трактування

сутності майнового страхування. Так Базилевич В. Д. визначає майнове страхування, як галузь страхування, предметом якого є майнові інтереси, що не суперечать законодавству України, пов'язані з володінням, користуванням і розпорядженням майном [1].

В свою чергу, Говорушко Т. А. визначає майнове страхування як одну із галузей страхування, предметом якого є майнові інтереси, що не суперечать законодавству України, пов'язані з володінням, користуванням і розпорядженням майном юридичних і фізичних осіб, які здійснюються на підставі добровільно укладеного договору між страховиком і страхувальником [2].

Досить лаконічним є трактування Осадця С. С. досліджуваної дефініції – це галузь страхової діяльності в якій об'єктом страхового захисту є майно в найрізноманітніших його проявах [3].

Узагальнивши наведену інформацію можемо сформулювати власне бачення даного терміну, так на нашу думку майнове страхування – це одна із галузей страхової діяльності, де об'єктом захисту виступають різноманітні види майна юридичних осіб, фізичних осіб та фізичних осіб підприємців.

Станом на початок 2021 року в Україні функціонує 210 страхових компаній, з них 190 – компаній non-life, прерогативою діяльності яких і є продаж послуг страхового захисту в розрізі галузі майнового страхування.

Проведений аналіз діяльності страхових компаній свідчить, що лідируючі позиції за збором страхових премій займають ПАТ «Страхова компанія «АРХ», ПАТ «Страхова компанія «УНІКА ЖИТТЯ», ПАТ «Страхова компанія «ТАС». В свою чергу, в структурі страхових премій за майновим страхуванням, зазначена страхова компанія «АРХ» займає 2 місце (вартість страхових премій становить 163510 тис. грн). Страхова компанія «УНІКА» являється лідером ринку за показником збору страхових премій в розрізі майнового страхування (акумульовано 185750 тис. грн) [4].

Провівши більш детальний аналіз діяльності лідера ринку у сфері майнового страхування, а саме страхової компанії «УНІКА», можна зазначити основні програмні продукти у сфері майнового страхування, зокрема це: страхування квартири та дому, що включає такі послуги як страхування внутрішнього оздоблення, конструкції та комунікації, внутрішнє оздоблення, двері, вікна, меблі, побутова техніка, предмети інтер'єру, одяг, відповідальність перед сусідами, пов'язану з експлуатацією майна [5].

Перспективними напрямками реформування майнового страхування, на нашу думку, є: вдосконалення методів і каналів продажу страхових продуктів, підвищення рівня платоспроможності та ліквідності проблемних страхових компаній, удосконалення на законодавчому рівні процедури передачі зобов'язань страхової компанії, яка має труднощі, та не в змозі виконувати взяті на себе страхові зобов'язання, здоровому, більш платоспроможному товариству; удосконалення методики аналізу діяльності страхових компаній; удосконалення підготовки висококваліфікованих кадрів та збільшення їх чисельності на ринку страхування майна, вдосконалення асортиментної

політики страховиків у поєднанні із впровадженням ефективної конкурентної стратегії, а також налагодження більш тісної комунікації із потенційними споживачами послуг страхового захисту у сфері майнового страхування шляхом формування їх страхової культури та фінансової грамотності.

Література:

1. Базилевич В. Д. Страховий ринок України : підруч. К. : Знання, 2012. 374 с.
2. Говорушко Т. А. Страхові послуги : підруч. К. : Центр учбової літератури, 2011. 367 с.
3. Осадець С. С. Страхування : підруч. КНЕУ, 2013. 599 с.
4. Рейтинг страхових компаній України : веб-сайт. URL: <https://forinsurer.com/ratings/nonlife> (дата звернення: 08.10.2021)
5. Офіційний портал страхової компанії UNIQA : веб-сайт. URL: <https://uniqa.ua/private/home/> (дата звернення: 08.10.2021)

**Валерія Зінченко, здобувач вищої освіти СВО Бакалавр;
Оксана Краснікова, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ

З 1991 р. Україна перейшла на новий етап економічного росту, що було спричинено проголошенням незалежності. Відтоді і відбуваються економічні та соціальні перетворення в усіх сферах та галузях економіки. У країнах з перехідною ринковою економікою, система страхування має дуже вагомe значення, адже сприяє економічній стабільності, зміцненню фінансової системи, реалізації інвестиційних процесів і вирішенню соціальних проблем. Це зумовлено тим, що страхування охороняє майнові та особисті інтереси громадян країни. Крім того страхування допомагає державі уникнути деяких витрат по відшкодуванню того чи іншого виду ризику, а також страхування є досить ефективною формою нагромадження грошових коштів як фізичних так і юридичних осіб, в свою чергу ці накопичення виступають надійними фінансовими інвестиціями.

Для ширшого розуміння суті страхового ринку, наводимо найбільш вживані, та на нашу думку, найточніші визначення даного терміну (табл. 1).

За даними табл. 1 можемо зробити висновок, що більшість вчених трактують категорію «страховий ринок», як економічні відносини щодо купівлі-продажу страхових послуг.

Розглянемо що ж являє собою страховий ринок. Суб'єктами страхового ринку виступають страховики, страхувальники та страхові посередники, які виконують свої певні функції, та займають різні провідні місця на ринку

страхових послуг. Об'єктом страхового ринку є страхові продукти – це певні специфічні послуги які надаються відповідним особам за певну винагороду.

Таблиця 1

Трактування сутності страхового ринку

Автор	Визначення
В. В. Шахов [4, с. 48]	Особливе соціально-економічне середовище, певна сфера економічних відносин, де об'єктом купівлі-продажу виступає страховий захист, формуються попит і пропозиція на нього
В. М. Фурман [3, с. 13]	Система стійких економічних відносин між покупцями (споживачами, вигодонабувачами), посередниками і продавцями, пов'язаних із формуванням попиту, пропозиції та ціни на прямий страховий захист і перестраховування, які матеріалізуються у страхових, перестраховальних і супутніх послугах у певній країні, групі країн чи міжнародному масштабі, що піддається регулюванню.
О. А. Гвозденко [1, с. 193-194]	Сукупність економічних відносин з купівлі-продажу страхової послуги, що виражаються в захисті майнових інтересів фізичних і юридичних осіб при настанні страхових випадків за рахунок грошових коштів (внесків, премій) страхувальників. Ринок як система, в якій взаємодіють внутрішні і зовнішні сили, може бути представлений у вигляді спіралі, яка розкручується довкола потенційних споживачів страхових послуг і відображає динаміку зовнішніх і внутрішніх сил в їх взаємодії
В. Д. Базилевич [2, с. 32]	Складна багатофакторна, динамічна, відповідним чином структурована система економічних відносин, що виникають з приводу забезпечення потреби в страховому захисті

Як відомо, за об'єктами страхування розрізняють: майнове страхування, тобто страхування майна громадян та юридичних осіб; особисте страхування, зокрема страхування від нещасних випадків, медичне страхування, страхування життя і пенсій; та страхування відповідальності. На даному етапі становлення страхового ринку в Україні, значного поширення набуло особисте страхування, а саме страхування життя та медичне страхування. Однією з причин такої зацікавленості до даного виду страхування стала пандемія вірусу COVID-19.

Хоча кількість страхових компаній у 2021 р. в порівнянні з 2016 р. зменшилася майже вдвічі, на нашу думку це спричинено декількома факторами.

1. Деякі страхові компанії не змогли швидко зреагувати на зміну кон'юнктури ринку страхових послуг через ситуацію з пандемією та припинили своє існування, інші ж стали пропонувати широкий спектр послуг по протидії, попередженню або ж мінімізації ризиків пов'язаних з впливом COVID-19, не лише втрималися на ринку страхових послуг а й закріпили там свої лідируючі позиції.

2. Зменшення кількості страхових компаній спричинено значними порушеннями страховиками нормативів. Доказом цього свідчить те, що у березні регулятор НБУ склав 46 актів про порушення страховиками нормативів і 7 актів – через неподання компаніями звітності.

Наприклад у 2016 р. на ринку страхування функціонувало 310 страхових компаній, з яких 39 це страхові компанії «life» і 271 компаній «nonLife». А

станом на 30 квітня 2021 р. на ринку страхових послуг перебувало 173 ризикових компанії та 19 лайфових, хоча в березні цього ж року кількість таких компаній налічувалося, відповідно, 188 та 20, що свідчить про стрімке зменшення кількості таких компаній на ринку страхових послуг.

Безперечно страховий ринок є невід'ємною складовою економіки в цілому, що свідчить про те що її потрібно постійно вдосконалювати, вирішуючи певні проблеми на теперішньому етапі розвитку.

Серед нагальних проблем виокремлюємо такі як:

- наявність на страховому ринку компаній, які не виконують взяті на себе зобов'язання, використовують недостовірну інформацію, все це призводить до того, що споживач не зможе зробити вибір на користь певної страхової компанії, а також підриває довіру до страхового ринку в цілому.

- розвиток страхового ринку просувається повільно через застаріле та недосконале законодавство та неефективні, двозначні правила державного регулювання та нагляду.

- недостатність висококваліфікованого персоналу, насамперед, страхових агентів, андеррайтерів, актуаріїв, страхових інженерів, страхових детективів.

Перспективи розвитку страхового ринку України:

1. Удосконалення нормативно-правової бази державного регулювання страхового ринку в частині підвищення прозорості та передбачуваності діяльності страхових компаній.

2. Встановлення гарантій повернення вкладених коштів і нарахованих на них відсотків, що відновить довіру населення до страхових продуктів та страхового ринку в цілому.

3. Інтеграції страхового ринку України до світового фінансового простору в частині міжнародних стандартів фінансової звітності.

4. Запровадження жорстоких контрольних заходів за діяльністю страховиків органами страхового нагляду та своєчасне застосування ними заходів, які попереджують неплатоспроможність страховика.

5. Відпрацьовувати спеціальні «плани ризику» на випадок стихійних лих, як це відбувається в Франції з 1982 року.

6. Чітко окреслити сферу діяльності страховиків та обмежити свободу використання грошей застрахованих, наприклад одержані від населення страхові внески можна вкладати тільки в державні облігації, і то не більше 50 %.

7. Підготовка висококваліфікованих та добросовісних страхових агентів та дозвіл їм співпрацювати одночасно з декількома страховими компаніями, це допоможе клієнту знайти саме ту послугу яку він бажає по доступній йому ціні.

Література:

1. Гвозденко А. А. Страхование : учеб. М. : ТК Велби, Изд- во Проспект, 2006. 464 с.

2. Страхові послуги : підруч. У 2 ч. Ч. 1 / [Базилевич В. Д., Пікус Р. В., Приказюк Н. В. та ін.] ; за ред. В. Д. Базилевича. К. : Логос, 2014. 496 с.

3. Фурман В. М. Страховий ринок в Україні: проблеми становлення та стратегія розвитку : автореф. дис. д-ра екон. наук: 08.04.01. Держ. установа «Ін-т економіки та прогнозування НАН України». К., 2006. 36 с.

4. Шахов В. В. Страхование : учеб. для вузов. М. : ЮНИТИ, 2003. 311 с.

**Любов Ковтун, здобувач вищої освіти СВО Бакалавр;
Олексій Томілін, д.е.н., доцент,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

ЕКОНОМІЧНІ ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Кожна держава у світі страждає від такого явища, як інфляція. Її симптоматика фіксується у всіх економічних сферах. Як відомо, наслідки інфляції завдають серйозних збитків та шкоди національній економіці, а також населенню країни.

В національній економіці країни інфляція проявляється у випадку:

- грошового підвищення загального рівня цін на товари;
- коли випуск додаткових грошей спрямовано урядом країни на фінансування дефіциту бюджету чи покриття державного боргу;
- дефіциту товарів та послуг та ін.

Наслідки інфляційних процесів призводять до негативних тенденцій:

- перерозподілу доходів, низького рівня заробітніх плат;
- зростання цін на всі товари зокрема на кошик першої необхідності;
- безробіття, відсутність соціальних гарантій.

Крім того, вагомим наслідком інфляції є девальвація національного курсу, адже коли піднімається ціна на іноземну валюту то стають вищими і ціни на всі товари і послуги [3].

Окремі автори вважають що інфляція – це надмірне зростання грошової маси в обороті, що призводить до швидкого та тривалого знецінення грошей. Проте вона можлива і без зростання цін, якщо знецінення грошей набуває форми хронічного товарного дефіциту при фіксованих державою цінах [1].

Інфляція – це процес знецінення грошей, котрий проявляється як постійне підвищення загального рівня цін у результаті перевантаження сфери обігу грошовою масою, не забезпеченою матеріальними цінностями [6, с. 82].

Отже, інфляція – є складною і гострою проблемою в національній економіці країни, а наслідки інфляційних процесів завдають серйозної шкоди для населення.

Причинами кризи можуть бути: фінансово-економічний стан в країні (скорочення інвестицій, інфляція, безробіття, неплатежі), загострення конкуренції, непрофесійне управління підприємством та ін. [2, с. 201].

Окремі автори виокремлюють внутрішні та зовнішні причини інфляції. До внутрішніх причин інфляції відносять:

- збільшення дефіциту державного бюджету, внутрішнього та зовнішнього державного боргу;
- монополізація економіки;
- збільшення податкового навантаження;
- надмірна емісія грошей та ін.

Зовнішні причини інфляції:

- посилення міжнародних виробничих і торгівельних зв'язків між державами;
- загострення суперництва на міжнародних ринках;
- загострення міжнародних валютно-кредитних відносин;
- рівень інвестиційної привабливості країни та інше [5].

Так, Л. В. Тівєриадська та А. М. Якименко дійшли до висновку, що причина інфляції пов'язана зі зростанням грошової пропозиції, це призводить до зростання попиту і ціни, це неминуче призводить до інфляції [4].

Дивлячись на висловлювання різних науковців ми можемо сказати, що кожен бачить різні причини та наслідки і тому це доволі дискусійна тема. Людству потрібно боротися з причинами інфляції, а щоб їх розгледіти необхідно детально вивчити наслідки, які є на даний час і які можуть будуть у перспективі.

Таким чином, нашій країні необхідно використовувати в першу чергу той досвід і методи, які допомогли іншим країнам у світі подолати інфляцію та її наслідки з врахуванням галузевих особливостей національної економіки країни.

Література:

1. Аранчій В. І., Бойко Л. М., Черненко Л. В. Гроші та кредит : навч. посіб. Полтава : АСМІ, 2010. 300 с.

2. Аранчій В. І., Томілін О. О., Дорогань-Писаренко Л. О. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. РВВ ПДАУ. 2021. 300 с. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/10970> (дата звернення: 15.10.2021).

3. Лесік І. М., Данилов М. В. Інфляція: причини та наслідки. *Молодий вчений*. 2016. № 12.1. С. 837–840. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_12.1_197 (дата звернення: 15.10.2021).

4. Тівєриадська Л. В., Якименко А. М. Інфляційні процеси та їх соціально-економічні наслідки в Україні. *Економічний простір* : збірник наукових праць. № 93. Д. : ПГАСА, 2015. С. 175–188.

5. Маланюк І. В., Потапова В. П. Причини та наслідки інфляції в Україні. 2017. 8 с.

6. Томілін О. О., Гаврилова О. А., Демчук Г. С. Гроші та кредит : навч. посіб. Полтава : ПОКППТ «Освітаінфоком», 2009. 172 с. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/8872> (дата звернення: 15.10.2021).

**Вікторія Колотій, здобувач вищої освіти СВО Бакалавр;
Людмила Бражник, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

У сучасних умовах трансформування економічних процесів для багатьох суб'єктів підприємницької діяльності завдання закріплення та розширення своїх позицій на ринку товарів і послуг є найбільш значимим і первинним. Це визначає необхідність наявності у підприємства ефективної фінансової політики, особливо у сфері формування та раціонального використання фінансових ресурсів. Адже саме їх наявність у достатній мірі, а також грамотне управління ними якраз і дає можливість суб'єкту підприємництва інвестувати кошти у найбільш прибуткові проекти, формувати резервні фонди, що у результаті максимізує ринкову вартість.

Перш ніж розпочати аналіз стану фінансових ресурсів на рівні підприємств, потрібно розкрити їхню сутність. Виходячи з проаналізованих визначень вітчизняних дослідників вважаємо, що найбільш усеосяжним є визначення О. Василика, який розкриває це поняття як грошові накопичення, що створюються в процесі розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту [1], а також погляди О. Гудзь та П. Стецюк, які тлумачать фінансові ресурси, як сукупність усіх високоліквідних наявних активів, що використовуються суб'єктом підприємництва та призначені для розширеного відтворення [2, 3].

У ході організації ефективного формування та використання фінансових ресурсів основним аспектом являється підбір якісної інформативної бази, а також розрахунок показників, що дають можливість для ухвалення управлінських рішень. Основні показники розраховуються у комплексі та спрямовані на аналіз фінансової стійкості та структури капіталу підприємства.

Для будь-якого підприємства особливо велике значення несе структура фінансових ресурсів. Особливо важлива кількість саме власних фінансових ресурсів. Адже, якщо у структурі формування є значна частина залучених коштів, це призводить до ускладнення фінансової діяльності додатковими витратами та ускладнення ліквідності підприємства.

Проаналізувавши рівень динаміки фінансових результатів підприємств на Україні, можна сказати, що ситуація з даними показниками не є стабільною. Спостерігаючи довготривале зменшення прибутків та збитковість підприємств, можна зробити висновки про те, що власні кошти використовуються нерационально та відсутня можливість залучення позикових коштів та погашення відсотків за кредити. Вищезазначені умови несуть негативний вплив на впровадження інновацій та інвестицій. У період, коли фінансові результати набувають позитивного значення, можемо говорити, що підприємство має

можливість залучати позикові кошти та здійснювати розрахунки за зобов'язаннями.

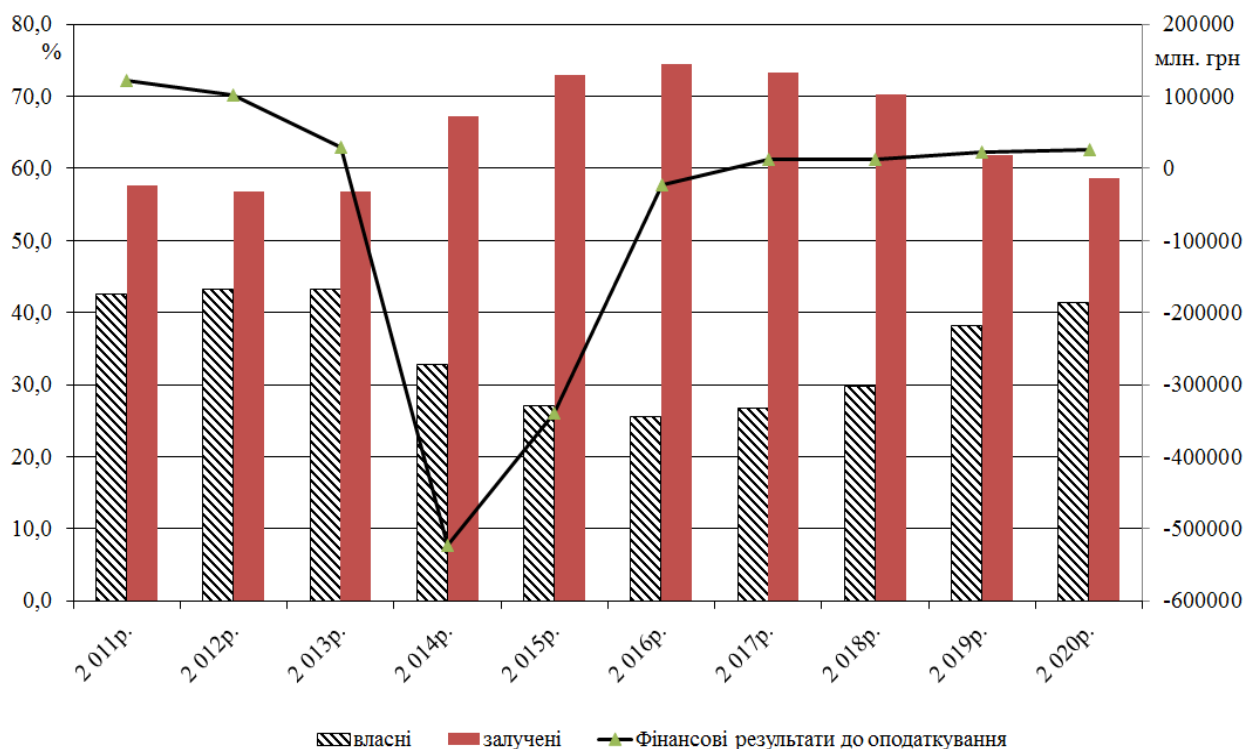

Рис. 1. Динаміка фінансових результатів та структури фінансових ресурсів підприємств України, 2011-2020 рр.

Джерело: складено на основі [4]

Отже, фінансові ресурси є основною умовою для функціонування підприємств будь-якого виду, а також для розвитку в детермінованому періоді. Їх розмір та структура самостійно контролюються суб'єктами підприємництва у відповідності до цільового призначення та з врахуванням факторів ризику. Постійний ріст виробництва є основою збільшення фінансових ресурсів як на державному рівні так і на рівні підприємств.

Література:

1. Василик О. Д. Теорія фінансів : підруч. Київ : НІОС, 2001. 416 с.
2. Гудзь О. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств : монографія. Київ : ННЦ ІАЕ, 2007. 578 с.
3. Стецюк П. Теорія та практика управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств : монографія. Київ : ННЦ ІАЕ, 2008. 386 с.
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України / Статистична інформація Державної служби статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення: 24.10.2021).

**Вікторія Кривошея, здобувач вищої освіти СВО Бакалавр;
Валентина Чумак, к.е.н., доцент,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

На сучасному етапі ринкова економіка висуває особливі умови щодо діяльності прибуткових суб'єктів господарювання, незалежно від форми організації бізнесу та власності. При цьому підприємство може використовувати різні способи досягнення поставлених цілей і одним із основних є фінансове планування. Необхідність та значення фінансового планування проявляється як на момент створення так і зберігається протягом всієї діяльності підприємства.

Ознайомившись з підходами щодо трактування поняття «фінансове планування» слід зазначити, що дану дефініцію доцільно розглядати в двох ключових аспектах: по-перше, фінансовий план суб'єкта господарювання являє собою баланс його доходів і витрат, які мають бути взаємоузгодженими та взаємопов'язаними; по-друге, фінансове планування як управлінський процес, визначений кількісними та якісними параметрами механізму реалізації планових показників [1].

Слід зазначити, що метою фінансового планування є досягнення максимальної рівноваги між фінансовими ресурсами та витратами. Завдання, що постають перед фінансовим плануванням характеризують його роль в діяльності підприємства. Основними завданнями є: забезпечення діяльності підприємства в усіх його галузях необхідними фінансовими ресурсами; виявлення резервів для збільшення доходів суб'єкта господарювання; визначення шляхів ефективного вкладення та використання власного і залученого капіталів, тощо.

Для ефективного втілення планування на підприємстві необхідно дотримуватися порядку здійснення всіх дій. Умовно, всі процеси можна поділити на наступні: проведення аналізу очікуваного виконання плану поточного року з реальним виконанням; розгляд та вивчення показників, на підставі яких будуть розраховані планові фінансові показники; формування проекту фінансового плану.

Фінансове планування діяльності будь-якого підприємства може мати різну мету та цілі. До основних поставлених цілей відносять: мінімізація витрат певних видів діяльності; максимізація прибутку на одиницю вкладеного капіталу; максимізація збереження фінансових резервів та їх ефективне використання; розподіл чистого прибутку після завершення виробничо-господарської діяльності; максимальне надходження грошових коштів при мінімальних витратах.

При здійсненні фінансового планування виникає низка проблем, зокрема: нераціональне створення фінансових планів, а саме завищення своїх можливостей; непрозорість планів, тобто бажання здійснювати свою діяльність в тіні; виконання короткострокових планів без узгодження з довгостроковими, тощо [2]. Безперечно, планування здійснюється по всьому підприємству в цілому. Якщо в процесі фінансового планування не взяти до уваги будь-яку ланку діяльності суб'єкта господарювання то виникне неузгодженість в подальшій роботі, що може призвести до порушення стабільності фінансового стану, збою в безперервному виробництві, втрати постачальників або покупців.

Ми підтримуємо думку вчених-економістів, які вважають, що фінансове планування є необхідним інструментом ефективного забезпечення розширення кругообігу виробничих засобів, досягнення високої результативності фінансово-економічної діяльності, створення умов, які б забезпечили платоспроможність та фінансову стійкість підприємства. Ринок ставить високі вимоги до якості фінансового планування, оскільки нині за негативні наслідки своєї діяльності відповідальність несе само підприємство [3, с. 609].

Для вирішення проблем, що виникають в процесі фінансового планування необхідно здійснювати низку заходів. Для того щоб фінансові плани були ефективними необхідно раціонально їх розробляти та виконувати. При цьому діяльність підприємства повинна бути прозорою і не нести на меті приховання прибутку. З метою удосконалення планування всі фінансові плани необхідно узгоджувати один з одним, щоб один фінансовий план не суперечив іншому і не призвів до погіршення ситуації на підприємстві.

Підсумовуючи вище викладене, слід зазначити, що фінансове планування є одним із основних та першочергових процесів діяльності підприємства, що використовується для покращення фінансового стану суб'єкта господарювання.

Література:

1. Бурлаков О. О. Становлення фінансового планування підприємств в Україні. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. 2012. № 1. С. 251–253.

2. Тешева Л. В., Хохлов М. П., Петрова І. М. Роль фінансового планування у сучасних умовах господарювання. *Наукові праці МНУ ім. В. О. Сухомлинського*. 2018. № 23. С. 314–319.

3. Чумак В. Д., Бражник Л. В. Стан та проблеми фінансового планування в сучасних умовах. *Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю* : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 23 квітня 2020 р. Полтава, 2020. С. 609–611.

**Віктор Кушнірук, к.е.н., доцент кафедри
готельно-ресторанної справи та організації бізнесу;
Микола Дубочинський, здобувач вищої освіти
Миколаївський національний аграрний університет**

ТОВАРНА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ПРОДУКЦІЯ ГОСПОДАРСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

На Миколаївщині є всі необхідні передумови для розвитку товарного виробництва. Це і родючі землі, сприятливі природно-кліматичні умови, достатні трудові ресурси, сформовані традиції господарювання. Область вважається одним із регіонів інтенсивного землеробства в Україні та має значні земельні ресурси, що на 1 січня 2020 р. становили 2458,5 тис. га.

У 2020 р. господарствами усіх категорій області зібрано 2362,1 тис. т зерна (у масі після доробки), що майже на чверть менше ніж у 2019 р., та на 18,4 % – ніж у 2015 р. Слід зазначити, що на формування такого низького врожаю культур зернових у минулому році суттєво вплинуло зменшення виробництва: кукурудзи – на 37,0 %, пшениці – на 27,3 %, ячменю – на 15,1 % та зернобобових – на 14,6 %.

Провідною культурою серед продовольчих є пшениця. Господарствами усіх категорій зібрано 1157,2 тис. т цієї культури, що на 434,0 тис. т (на 27,3 %) менше ніж у попередньому році. Третина загальнообласного валового збору пшениці в підприємствах забезпечено господарствами Первомайського, Снігурівського, Миколаївського та Новоодеського районів.

Товаровиробниками області вирощено 25,3 тис. т плодів та ягід, що на 9,6 % менше ніж у 2019 р. та на 28,9 % – ніж у 2015 р. Структура виробництва за видами виглядає наступним чином: на кісточкові культури припадало 42,7 %, зерняткові – 40,0 %, горіхоплідні – 14,3 %, ягідники – 3,0 %.

Тваринництво області представлене такими галузями як скотарство, свинарство, птахівництво, вівчарство і бджільництво. Господарствами усіх категорій у 2020 році було вирощено 41,6 тис. т худоби та птиці (у живій масі), що на 2,6 % менше ніж у 2019 р. Відношення обсягів вирощування худоби до її реалізації на забій дорівнювало 91,2 % (83,9 % – у 2019 р.). У цілому по області в 2020 р. було реалізовано на забій сільськогосподарських тварин у живій масі 45,6 тис. т, що на 10,4 % менше ніж у попередньому році.

В цілому по області за підсумками 2020 р. вироблено 278,5 тис. т молока, що на 6,9 % менше рівня попереднього року, 98 т вовни (на 13,3 % менше), 201,6 млн. шт яєць (на 26,8 % менше).

Впродовж 2020 р. підприємствами області було реалізовано власно виробленої аграрної продукції на суму 13644,6 млн. грн, з якої вартість продукції рослинництва становила 12963,4 млн. грн (95,0 % загальної виручки), тваринництва – 681,2 млн. грн (5,0 %). Загальний обсяг реалізації аграрної продукції порівняно з попереднім роком зменшився на 19,2 %, у тому числі продукції рослинництва – на 19,4 %, а тваринництва – на 15,9 %.

**Обсяги реалізації окремих видів продукції сільського господарства у
Миколаївській області, тис. т**

Види продукції	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.
Культури зернові та зернобобові	1773,9	1474,3	1544,5	1621,4	1462,3	1266,7
у т. ч. пшениця	970,7	835,7	914,5	962,1	847,7	700,8
Насіння культур олійних	833,2	695,4	697,9	676,9	780,0	556,2
у т. ч. насіння соняшнику	761,4	649,1	610,5	582,5	623,1	447,9
Культури овочеві	243,2	238,6	324,2	312,1	332,8	421,1
Культури плодові та ягідні	7,8	8,0	2,9	9,4	4,7	2,4
Тварини сільськогосподарські живі	9,1	8,5	7,3	7,3	8,0	6,2
у тому числі:						
- велика рогата худоба	2,1	2,4	2,1	2,1	2,3	1,8
- свині	6,1	4,9	4,1	4,0	4,8	3,5
- птиця	0,8	1,1	1,1	1,1	0,9	0,8
Молоко від сільськогосподарських тварин усіх видів, сире	41,7	41,8	43,3	47,7	43,3	43,5
Яйця птиці свійської в шкаралупі свіжі, млн. шт	108,7	102,6	111,4	103,1	106,0	62,5

Упродовж 2020 р. господарствами області було продано 1266,7 тис. т культур зернових та зернобобових, що на 13,4 % менше рівня 2019 р. та на 28,6 % – ніж у 2015 р. У структурі обсягу реалізації зернових культур 55,3 % припадало на пшеницю, 30,5 % – на ячмінь, 11,8 % – на кукурудзу, 1,6 % – на зернобобові. Слід зазначити, що спостерігалось збільшення обсягів реалізації, порівняно з попереднім роком, по просу – у 2,1 разів, вівсу – у 1,5 разів та ячменю на 11,8 %. По решті культур зернової групи відмічалось зменшення обсягів продажу: гречки – на 59,3 %, кукурудзи на зерно – на 35,2 %, пшениці – на 17,3 %, зернобобових культур – на 17,2 %.

Виробниками тваринницької продукції у минулому році реалізовано 6,2 тис. т тварин сільськогосподарських живих, що на 21,9 % менше рівня 2019 р., у тому числі великої рогатої худоби – 1,8 тис. т (на 22,9 %), свиней – 3,5 тис. т (на 25,6 %), птиці – 0,8 тис. т (на 1,3 %). У структурі реалізації худоби та птиці найвагоміше місце займає продаж свиней – 57,0 % (у 2019 р. – 59,8 %). Обсяг реалізації яєць у підприємствах торік зменшився на 41,0 % і склав 62,5 млн. штук. Продаж молока усіх видів становив 43,5 тис. т, що на 0,3 % вище рівня 2019 р. Аналізуючи середні ціни на продукцію сільського господарства (без ПДВ, дотацій, транспортних, експедиційних та накладних витрат) у порівнянні з 2019 р., слід констатувати їх зростання на 18,3 %, зокрема на продукцію рослинництва – на 19,2 %, тваринництва – на 2,0 %.

Серед видів рослинницької продукції продовольчі баштанні культури подорожчали у 3,5 разів, плодові та ягідні – на 39,2 %, боби сої – на 25,1 %, насіння соняшнику – на 24,3 %, виноград – на 20,3 %, зернові культури – на 18,3 %, насіння ріпаку й кользи – на 10,2 %, культури овочеві – на 6,0 %. Картопля подешевшала на 4,4 %.

Література:

1. Статистичний збірник «Сільське господарство Миколаївської області у 2020 році» [за редакцією І. Малєєвої]. Миколаїв: Головне управління статистики у Миколаївській області. 2021. 187 с. URL: <http://www.mk.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 21.10.2021).

**Владислав Лесюк, аспірант кафедри економіки та міжнародних економічних відносин
Полтавський державний аграрний університет**

ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Перед будь-яким аграрним підприємством стоїть важлива мета у вигляді задоволення потреб населення та національної економіки загалом. В умовах розвитку національної економіки підприємства змушені пристосовуватися до мінливого ринку відповідно формуючи виробництво власної продукції.

Аграрний сектор економіки за останні десятиріччя характеризується значними диспропорціями в аграрному виробництві – поєднанням дрібних та великих формувань, нерівномірними змінами рівнів обсягів виробництва в різних галузях АПК, постійним зростанням собівартості. Результатом цих процесів є збитковість основних галузей сільського господарства у більшості підприємств [1, с. 198].

У такому разі на перший план виходить потреба у виробництві продукції, яка здатна принести найбільшу економічну вигоду при найменших затратах виробничих ресурсів. Для забезпечення цього господарська діяльність аграрних підприємств має бути економічно ефективною.

Зміст категорії ефективності виробництва складний та багатогранний. Не існує єдиного визначення цього поняття. Але загалом ефективність це категорія, що характеризує продуктивність будь-яких затрат, це комплексне відображення кінцевих результатів використання засобів виробництва і робочої сили. Чим ефективніше працюють підприємства, тим більше вони створюють валового внутрішнього продукту та національного доходу, що в свою чергу впливає на інвестиційну привабливість як галузі, так підприємства зокрема [2, с. 9].

Економічна ефективність – це таке співвідношення між ресурсами і результатами виробництва, за якого отримують вартісні показники ефективності виробництва. При цьому можливі три варіанти вказаного співвідношення [3, с. 380]:

- 1) ресурси і результати виражені у вартісній формі;
- 2) ресурси – у вартісній, а результати – у натуральній формі;
- 3) ресурси – у натуральній, а результати – у вартісній формі.

Методологічно вимірювальна система показників економічної ефективності підприємств аграрної сфери повинна характеризувати ступінь результативності виробництва і здійснювати оцінку її в динаміці, сприяти виявленню резервів збільшення економічного ефекту при мінімальному залученні додаткових ресурсів, тим самим якнайповніше відобразити суть критерію ефективності [4, с. 26].

Так, науковці Сава А. П. та Завитій О. П. зазначають, що у процесі оцінки ефективності діяльності аграрних підприємств згідно сучасної статистичної методології за необхідне визначати наступні показники [1, с. 199]:

- натуральні показники обсягів виробництва і реалізації продукції;
- величину і структуру витрат на виробництво продукції;
- повну собівартість та чистий дохід від реалізації продукції;
- рівень рентабельності (збитковості).

Практичне використання системи показників економічної ефективності в галузях і господарюючих суб'єктах передбачає [5]:

1. Орієнтацію підприємства чи галузі на інтенсивний шлях розвитку і досягнення більш високого рівня ефективності в динаміці.

2. Вивчення резервів подальшого вдосконалення господарської діяльності підприємства на основі впровадження досягнень науково-технічного прогресу, вдосконалення технології та покращення організації виробництва.

3. Створення дієвого механізму підвищення ефективності господарювання. В якості узагальнюючого показника ефективності господарської діяльності підприємства потрібно використовувати відношення обсягу реалізованої продукції чи ефект у вигляді прибутку до сукупної величини ресурсів, включаючи середню вартість основних і обігових засобів, чи до загальної суми витрат виробництва чи обігу.

Таким чином, розвиток національної економіки та умови функціонування сучасних аграрних підприємств вимагають забезпечення підвищення економічної ефективності їхньої господарської діяльності з метою посилення конкурентних позицій та адекватного задоволення потреб населення у виробленій продукції.

Література:

1. Сава А. П., Завитій О. П. Організація і методика економічного аналізу ефективності діяльності аграрних підприємств. *Сталий розвиток економіки*. 2015. № 2. С. 198 – 207.

2. Барило В. М. Економічна ефективність виробництва аграрної продукції. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. Гжицького*. 2011. Т. 13, № 4 (5). С. 9 – 12.

3. Нікітенко К. С. Економічна ефективність та фінансові результати господарювання аграрних підприємств. *Таврійський науковий вісник*. 2010. Вип. 72. С. 378 – 385.

4. Глубіш Л. Я. Методичні підходи до планування економічної ефективності підприємств аграрної сфери. *Агросвіт*. 2011. № 20. С. 25 – 28.

5. Близнюк Л. М. Підвищення ефективності діяльності підприємства у сфері малого бізнесу. *Журнал науковий огляд*. 2018. № 2 (45). URL: <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/1452> (дата звернення: 20.10.2021).

**Олена Лопушинська, PhD з менеджменту,
доцент кафедри менеджменту ім. І. А. Маркіної;
Антон Микитенко, здобувач вищої освіти СВО Бакалавр
Полтавський державний аграрний університет**

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЯПОНСЬКОЇ ТА АМЕРИКАНСЬКОЇ МОДЕЛІ МЕНЕДЖМЕНТУ

Яскравим прикладом розвитку управління на заході став «японський прорив», що відбувся наприкінці 70-х – на початку 80-х років минулого століття. Японський стиль управління в сучасних умовах має певні переваги над американським, тому порівняння цих кардинально різних стилей представляє значний інтерес.

Японська та американська концепція суспільства сильно відрізняються одна від одної. Цьому сприяє не тільки культура, традиції, виховання, цінності, географічне розташування цих країн, а й той факт, що ці концепції розвивалися окремо одна від одної та конкурують між собою.

Японські менеджери, в порівнянні з американськими, мають більшу внутрішню мотивацію щодо високої продуктивності, організаційного зростання та стабільності. Крім того, японські працівники мають більшу довіру до прийняття управлінських рішень керівниками, застосування нової практики та політики в компанії. Американські працівники, в свою чергу, мають меншу довіру до кардинальних нововведень. Японські працівники цінують роботу з високими можливостями та допомогу іншим працівникам більшою мірою, ніж американські колеги. Високий рівень робочих зусиль та відданість, організаційна залученість, співпраця, довіра до практики управління – все це норма японських робітників. Ця норма не буде сприйнята в повній мірі американськими робітниками через інший погляд на концепцію роботи через призму конкуренції в колективі [2].

Головні відмінності між Японією та США полягає в загальних суспільних цінностях та нормах, які прививаються людині змалечку та активно підтримуються діями освітніх організацій, трудових та урядових органів. Американці відрізняються тим, що готові завжди боротися до кінця, твердо відстоювати свою позицію та перевагу, прагнуть до великого та швидкого успіху. Для менеджера лідерські якості розглядаються в першу чергу. Японці підтримують соціальні норми, завдяки яким невизначеність зменшується за допомогою системи правил, що ведуть до стабільності. Японці схильні себе розглядати в колективному, а не індивідуальному плані. Американці навпаки

високо оцінюють індивідуальність і низький рівень уникнення невизначеності [1].

Японські організації формують дуже послідовну та інтегровану не тільки теоретичну, а й практичну базу довгострокового залучення до роботи, яка ідеально працює у японських умовах [2].

Японська модель менеджменту має таку особливість як довгострокова зайнятість, яка дозволяє роботодавцям інвестувати значні кошти в навчання та перепідготовку працівника, не ризикуючи при цьому, що цей працівник згодом звільниться та піде працювати до конкурента. Життєвий досвід високо цінується, приділяється увага духовному розвитку. Так, за одну й ту саму роботу працівники можуть отримувати різний рівень заробітної плати, який залежить від віку, стажу, освіти, сімейного стану тощо [1].

Японські організації сприяють зайнятості протягом усього життя, повільній оцінці та просуванню по службі, неявним механізмам контролю, колективному прийняттю рішень та відповідальності [2]. Принцип старшинства в японських компаніях впливає на розвиток організації як позитивним чином, так і негативним. З одного боку, керівники не сприймають свої підлеглих за конкурентів та охоче діляться своїм досвідом, знаннями, вміннями, допомагають у всьому. Проте, через це прогрес відбувається повільно і ситуація, в якій амбіційний працівник згодом стає вищим керівником, майже неможлива. Саме через це японські підприємства в інших країнах не дуже привабливі для молоді [1].

В прийнятті та реалізації управлінських рішень американські та японські менеджери кардинально різні. Американські менеджери приймають рішення швидко, а реалізують довго. Японські менеджери рішення приймають повільно, ретельно зважують всі «за» і «проти», але реалізують нововведення швидко.

Отже, американська модель менеджменту все більше втрачає своє лідируюче положення. Навіть постерігається тенденція поєднання ознак японського і американського менеджменту в одній компанії. В умовах глобалізації симбіоз різних моделей менеджменту є запорука успішного розвитку компанії з врахуванням швидких змін зовнішнього середовища.

Література:

1. Моделі менеджменту [Електронний ресурс]. URL: <https://cutt.ly/CRs6dTe>.

2. Comparison between Japanese and American Management Systems. [Електронний ресурс]. URL: <https://cutt.ly/uRs6psX>.

**Вікторія Лукаш, здобувач вищої освіти СВО Бакалавр;
Оксана Краснікова, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СВІТОВОГО РИНКУ

На сьогоднішній день, світовий ринок можна характеризувати як сферу товарно-грошових відносин між країнами. Це спосіб або механізм обміну економічними благами між окремими національними державами.

Категорія «світовий ринок» в ХІХ-ХХ ст., розглядалась більш вузько, ніж в ХХІ ст., оскільки в останні десятиріччя ми можемо бачити великий приріст купівельно-продажних операцій, орієнтування виробництва на регіони з найбільш ефективним застосуванням [2].

З головних ознак та рис світового ринку можна виділити, такі як:

- світові цини;
- економіка відкритого типу в міждержавних об'єднаннях;
- підтримка міжнародного руху товарів і факторів виробництва на двосторонній і багатосторонній основі;
- оптимізація використання факторів виробництва та інші [4].

Світовий ринок розвивається не тільки за рахунок міжнародної торгівлі, але і за рахунок факторів виробництва, фінансових активів. На сьогоднішній день, стає різке збільшення динамічності і масштабів міграції населення, трудових ресурсів, що веде до переміщенню такого важливого фактора виробництва, як праця [2]. Зважаючи на тенденцію міграції, ми можемо спостерігати низький рівень працевлаштування в Україні, що і спричиняє до міграції населення. Люди вибирають краще працевлаштування та місце проживання за кордоном, не зважаючи на те, що і в Україні також можуть бути перспективи.

З цього випливає, що у світовому масштабі відбуваються глобальні перетворення в секторі сервісної діяльності, які змінили сучасну економіку в "економіку послуг". Відбуваються соціально-економічні зміни у суспільстві, зростають потреби і доходи населення країни. Прагнення до кращого рівня життя наприкінці ХХ ст. стали рушійною силою, які привели до виникнення нових технологічно оснащених і складних послуг. Це призвело до розвитку економік різних країн, зростанні числа зайнятих, збільшення імпорту та експорту послуг [3].

Отже, світовий ринок є глобальною системою яка активно розвивається. На сьогодні, можна сказати, що ринок вийшов на новий рівень. Відбувається нова епоха розширення світового ринка в національну економіку. Світовий ринок це окрема категорія, що розвивається під впливом власних закономірностей і впливає на весь хід світового відтворення, виробництвом, розподілом і споживанням. Він продовжує займати вагоме місце в структурі

фінансового ринку, що пов'язане з економічними зв'язками, зміною структури, пріоритетів та потреб споживачів [2].

Література:

1. Войтенко О. М. Світовий ринок фінансових послуг: особливості структури та функціонування. *Інноваційна економіка*. 2013. № 6. С. 41–45.

2. Булюк О. В. Деякі особливості та тенденції розвитку сучасного світового ринку. *Економічні науки. Таврійський науковий вісник*. 2013. № 84. С. 285–290.

3. Рибчук А. В., Заблоцька Р. О. Тенденції та проблеми функціонування світового ринку комерційних послуг. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2018. т. 28. № 9. С. 86–89.

4. Світовий ринок як передумова виникнення міжнародної економіки. [Електронний ресурс]. URL: <https://cutt.ly/4TLxCRU>.

5. Світовий ринок. Вікіпедія. [Електронний ресурс]. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Світовийринок>.

**Іванна Матіїв, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Оксана Краснікова, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РОЗРОБКИ МЕТОДИК ОЦІНКИ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ

Однією з найважливіших характеристик будь-якого підприємства є його поточна та перспективна платоспроможність. Саме показники платоспроможності є основою існування підприємств тому, що переважно через нестачу грошових коштів підприємства припиняють свою діяльність. Покращення структури капіталу на вітчизняних підприємствах визначає необхідність розглянути зарубіжний досвід оцінки платоспроможності.

У закордонній практиці є багато методик визначення рівня платоспроможності підприємства. Однак для початку потрібно визначити як деякі зарубіжні науковці трактують поняття «платоспроможність», так як в економічній літературі не існує єдиного підходу до визначення сутності платоспроможності (табл. 1).

У висновку з вищенаведених підходів у нашому розумінні, платоспроможним підприємством є те, яке здатне покривати короткострокові та довгострокові зобов'язання за рахунок власних коштів та крім того безперервно функціонує у своїй діяльності.

Аналіз та оцінка показників платоспроможності дає змогу приймати ефективні управлінські рішення, що спрямовані на максимізацію прибутку. Зазначають, що оцінка платоспроможності здійснюється на основі ліквідності підприємства, тобто активи здатні перетворюватися в грошові кошти.

Підходи щодо визначення поняття «платоспроможність»

Автор	Підприємство є платоспроможним, якщо...
М. Н. Крейніна [3]	має у наявності достатньо коштів для сплати боргів для сплати боргів за всіма короткостроковими зобов'язаннями й одночасно безперебійного здійснення процесу виробництва та реалізації продукції
А. Д. Шеремет [5]	воно здатне покривати всі свої зобов'язання (довгострокові і короткострокові) за рахунок загальної вартості активів
Дж. Депалленс, Д. Джоборд [2]	має власні джерела оборотних засобів
Й. Ворст, П. Ревенетлок [1]	може не лише погасити зобов'язання, а й має деякий потенціал чи резерв, який би дав змогу покривати збитки у виникненні збитковості

Зарубіжні науковці використовують коефіцієнти поточної та термінової ліквідності. Не дивлячись на різні назви, порядок розрахунку коефіцієнта поточної ліквідності збігається з порядком розрахунку коефіцієнта загальної ліквідності, а коефіцієнта термінової ліквідності – з порядком розрахунку коефіцієнта проміжної ліквідності (табл. 2). Тобто в закордонній практиці коефіцієнт абсолютної ліквідності не використовується. Причина полягає в тому, що там кредитори оцінюють потенційну платоспроможність позичальника, а коефіцієнт абсолютної ліквідності для такої оцінки несе дуже низьке навантаження.

Таблиця 2

Показники оцінки ліквідності

№	Показник	Розрахунок	Опис
1	Поточна ліквідність	оборотні активи / поточні зобов'язання	Показує, яку частину поточних зобов'язань підприємство спроможне погасити за рахунок найбільш ліквідних оборотних активів
2	Термінова ліквідність	(сума оборотних активів – сума запасів) / поточні зобов'язання	Показує наскільки підприємство здатне вчасно погасити свої короткострокові зобов'язання з допомогою високоліквідних активів

Існують також й інші методи оцінки платоспроможності. Наприклад, група зарубіжних науковців, до якої входять Б. Нідлз, Г. Андерсон, Д. Колдвел та ін. в аналізі платоспроможності підприємства пропонують застосовувати показник довгострокової платоспроможності, показники ліквідності, рентабельності, та ще деякі коефіцієнти, засновані на ринкових критеріях [4].

Даний метод дає можливість прогнозувати платоспроможність у довгостроковому періоді з урахуванням ступеня захищеності можливих кредиторів та інвесторів підприємства від неплатежів за відсотками. Показники, засновані на ринкових критеріях, за думкою вище вказаних економістів, являють собою розмір дивідендів, відношення ціни акції до доходів та

ринковий ризик. Вони допомагають визначити відносини поточного біржового курсу акцій до доходів у розрахунку на одну акцію, мінливість курсу акцій фірми щодо курсів акцій інших фірм, поточний прибуток власників фірм.

Однак, дана методика, що представлена вище наведеними авторами не є доречною та комплексною тому, що вона може включати різну кількість показників, які не завжди є пов'язаними між собою, а сам розрахунок певних коефіцієнтів є складним і вимагає застосування спеціальних статистичних методів, а отже й спеціальної підготовки для фахівців підприємства або для зовнішніх аналітиків.

Ще одним методом оцінки платоспроможності підприємства та ймовірності його банкрутства в майбутньому є множинний дискримінантний аналіз. Цей аналіз використовує дискримінантну функцію(X), яка враховує певні параметри, а також фактори, що характеризують фінансовий стан підприємства. Коефіцієнти регресії розраховуються в результаті статистичної обробки даних по вибірці підприємств, які вже збанкрутіли або які вижили протягом певного часу. Коли X -оцінка підприємства знаходиться ближче до показника середньої X -оцінки збанкрутілого підприємства, то при подальшому погіршенні його положення воно почне також банкрутіти. Банкрутство за даним методом не відбудеться якщо керівники господарюючого суб'єкта почнуть вживати доцільних заходів для усунення фінансових труднощів [5].

Але і цей метод має свої недоліки такі як: використання моделі вимагає великої вибірки підприємств по різних галузях і масштабах діяльності. Також складність існує в тому, що для розрахунку коефіцієнтів регресії не завжди можна знайти потрібне число збанкрутілих підприємств у галузі.

Отже, методик оцінки платоспроможності у закордонній практиці існує достатньо, але не всі у результаті достовірно показують те, чи є підприємство платоспроможне чи має ризик банкрутства.

Література:

1. Ворст Й., Ревентлоу П. Экономика фирмы : пер. с дат. А. Н. Чеканского, О. В. Рождественского. М. : Высшая школа, 2004.
2. Depallens G., Jobard J. P. Gestion Financiere de l'entreprise. P. : Sirey 9 edidtion, 1989.
3. Крейнина М. Н. Анализ финансовго состояния и инвестиционной привлекательности акционерных обществ в промышленности, строительстве и торговле. М. : ДИС, 1994.
4. Нидлз Б. Андерсон Х., Колдуэлл Д. Принципы бухгалтерского учета. 2-е изд. М : Финансы и статистика, 2004.
5. Шеремет А. Д., Сайфулин Р. С., Негашев Е. В. Методика финансового анализа. М. : Инфра-М, 2008.

**Діана Мауер, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Вікторія Онокієнко, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Віка Петренко, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Олексій Зоря, д.е.н., доцент,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування;
Ілона Яснолоб, к.е.н., доцент, доцент кафедри підприємництва і права
Полтавський державний аграрний університет**

МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Формування і розвиток економічних механізмів пов'язані з життєдіяльністю різноманітних організаційних систем, і в першу чергу, інституційних структур. Механізм організаційного управління проявляється у вигляді сукупності спеціальних положень та інструкцій, необхідних для розробки та прийняття управлінських рішень на відповідних етапах виробничо-фінансової діяльності господарюючого суб'єкта.

Організаційно-економічний механізм проявляється: у формах і методах системи управління; в формах і методах систем мотивації та стимулювання; в методах самоорганізації; в інформаційній системі нормативної бази управління.

Глобалізаційні процеси і зростаюча конкуренція суттєво впливають на всю управлінську концепцію, в тому числі і на проблеми побудови інвестиційної політики господарюючих суб'єктів. У цих умовах організаційно-економічний механізм інвестиційної політики підприємств промислового комплексу доцільно розглядати у вигляді багатофункціональної системи, у вигляді комплексу всіляких методів, способів і алгоритмів стратегічного управління інвестиційними процесами, призначеними для розробки виробництва просунутих промислових товарів, отримання інноваційних технологій, а також ефективних управлінських рішень.

В числі рушійних чинників побудови інвестиційної політики на підприємствах промислового комплексу, в першу чергу, потрібно відзначити зовнішній і внутрішній вплив на інвестиційний клімат галузі. Для цього використовується інструментарій, що дозволяє досліджувати проблеми побудови інвестиційної політики; визначення взаємозв'язку стратегії і інвестиційної політики господарюючого суб'єкта, елементів інфраструктури та управління ресурсами. В Україні, на державному рівні відповідні департаменти організовують, формують і розвивають державні цільові програми. Виконавцями держзамовлень є різнопрофільні промислові підприємства. У сучасних реаліях динамізм інвестиційної діяльності підприємств промислового комплексу задається за допомогою активізації техніко-технологічних інвестицій в інноваційний розвиток. Треба відзначити, що самі інновації в рамках управління настільки істотні, що вони розглядаються в якості ключового ресурсу господарюючого суб'єкта. У числі основних принципів стратегічного управління інвестиційною діяльністю промислових підприємств

можна відзначити: цілісність об'єкта і суб'єкта управління; законність системи управління господарюючим суб'єктом; цілісність уніфікації та спеціалізації процесів управління.

Аналіз спеціальної літератури дозволяє звести безліч способів управління інвестиційними процесами промислових підприємств за такими методами [1]: адміністративні методи (у вигляді прямих директивних вказівок, розпоряджень); економічні методи (податкові пільги, бюджетні субсидії, антимонопольне регулювання та ін.); соціально-психологічні (мотивація співробітників).

Як правило, всі ці методи управління працюють один з одним, доповнюючи один одного, що дозволяє підприємствам належним чином реалізовувати власні стратегії, підвищувати стійкість і нарощувати конкурентні переваги. Експерти відзначають, що рентабельне сполучення певної частини інновацій дозволяє отримати певний інноваційний синергетичний ефект, тоді як рентабельне сполучення частини інвестицій дозволяє отримати інвестиційний стратегічний ефект.

Управління інвестиційною діяльністю здійснюється наступними способами [2]:

- визначення необхідних обсягів інвестування для вирішення поточних і стратегічних цілей підприємства, а також для підтримки стабільного зростання компанії;

- розробка ефективної інвестиційної стратегії, що відображає потреби підприємства;

- максимальне збільшення рівня прибутковості підприємства від її інвестиційної діяльності.

Таким чином, у процесі формування системи управління інвестиційною діяльністю підприємство повинно ґрунтуватися на принципах стратегічного менеджменту, для початку необхідно оцінити і проаналізувати ефективність інвестиційної діяльності підприємства в попередньому періоді. Аналіз проводиться шляхом оцінки внутрішніх інвестиційних можливостей підприємства і успішності її інвестиційної діяльності, вивченні інвестиційної сфери та інвестиційного ринку, а також визначенні стратегічних цілей підприємства на основі запланованої інвестиційної діяльності. Тобто визначення тих цілей, які вимагають підтримку у вигляді інвестицій створення і розробки інвестиційної політики підприємства щодо напрямів інвестування.

Література:

1. Зоря О. П., Овчарук О. М., Мауер Д. Р. Теоретико-методологічні засади формування та розроблення інвестиційно-інноваційної стратегії. *Причорноморські економічні студії*. 2021. Вип. 62. С. 37–42.

2. Зоря О. П., Сергієнко В. І., Зоря С. П. Теоретико-методологічні засади формування організаційно-економічного механізму комплексної активізації інвестиційних процесів в аграрній сфері. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 56. С. 35–39.

**Діана Мауер, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Віта Тимофієнко, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Анна Годорова, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Олексій Зоря, д.е.н., доцент,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЦІЛЕЙ УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ З МЕТОЮ ЇХ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО ОНОВЛЕННЯ

В сучасних умовах діяльність будь-яких підприємств піддається високому ризику в наслідок затяжної економічної, політичної та соціальної кризи. Успішне функціонування господарюючих суб'єктів на ринку залежить від багатьох факторів та напрямів у системі управління, проте важливою підскладовою є ефективне управління основними засобами підприємства, оскільки вони являють собою матеріальні цінності та виступають головним елементом економічного потенціалу підприємства.

Стан основних засобів впливає на кінцеві результати господарської діяльності, а отже, питання ефективності та раціональності управління основними засобами залишається актуальним, оскільки є ключовим аспектом сприяння покращенню економічних показників.

Управління основними засобами це форма контролінгу, яка включає в себе планування, регулювання, нагляд та прийняття управлінських рішень, однак серед основних його задач, варто також акцентувати увагу на проведенні кількісної та якісної оцінки стану основних фондів, оцінки ефективності їх змін та розвитку, виявлення відхилень у показниках, причин їх виникнення та шляхів ліквідації. Така форма управління здійснюється за допомогою амортизаційної політики, інвестиційної діяльності, переоцінки основних засобів та технічного переозброєння.

Необхідність в управлінні основними засобами полягає в тому, що підприємство стикається з проблемою відставання від темпів НТП, володіє застарілою матеріально-технічною базою, скорочує обсяги виробництва в наслідок втрати конкурентоспроможної продукції, а також має обмежені кошти для забезпечення необхідних темпів оновлення основних засобів.

Управління основними засобами здійснюється за наступними напрямками та має на меті вирішення ряду задач (рис. 1):

- функціональний;
- процесний;
- стратегічний;
- системний;
- ситуаційний;
- інтегрований [1].

Рис. 1. Цілі управління основними засобами підприємства

Складено автором

Отже, на основі вищенаведеного, можна зробити висновок, що управління основними засобами є важливим інструментом підвищення ефективності діяльності підприємства, його оздоровлення, успішного функціонування, а також нарощення конкурентних переваг на ринку. У процесі управління підприємство формує перед собою цілі та здійснює свою діяльність за обраним напрямом.

Література:

1. Мостенська Т. Г., Ковтун О. А. Теоретичні підходи до управління основними засобами підприємства. *Ефективна економіка*. 2020. № 1. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7695> (дата звернення: 20.10.2021).

2. Шарманська В. М., Вітюк В. В. Аналіз забезпеченості підприємства основними засобами та ефективності їх використання. *Молодий вчений*, 2018. С. 550-552.

**Лариса Михальчишина, к.е.н., доцент,
доцент кафедри глобальної економіки**

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ЦИФРОВІЗАЦІЯ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

В сучасних умовах глобальних викликів цифрові технології є одними з головних двигунів зростання і технологічного розвитку світової економіки. Впровадження цифрових технологій сприяє підвищенню конкурентоспроможності різних секторів світової економіки, створенню нових можливостей для бізнесу в плані підключення до цифрових глобальних ланцюжків створення вартості, появи нових ринків і ніш, прискореному виведенню нових цифрових товарів на світовий ринок. Процес цифровізації не

відбувається одночасно в різних країнах світу, тому спостерігається певний розрив рівня цифровізації національних економік, що породжує цифрову нерівність і, як наслідок, посилення залежності країн, що розвиваються, від розвинених.

Політика, правові норми, традиції і культура, досягнутий рівень економічного розвитку, рівень освіти і власної технологічної бази, а також багато інших факторів відіграють істотну роль в процесі цифрової трансформації економіки окремої країни.

Важко не погодитися з тезою про те, що вихід з існуючої турбулентності на траєкторію стійкого зростання супроводжуватиметься шоками для країн, що не створили вчасно технологічні, економічні та політичні передумови нового підйому. У нових умовах та країна отримає переваги в результаті технологічних і цифрових інновацій, в якій розвиваються, взаємодіють, удосконалюються і зростають усі складові економіки [1].

Саме тому сучасний етап розвитку багатьох країн, зокрема і України, пов'язаний з безальтернативністю пошуку та переходу на нову модель економічного розвитку, в основу якої покладено використання інтелектуального і творчого потенціалу людської особистості. Для того, щоб країна посіла не останнє місце у глобальній цифровій економіці, особлива увага має приділятися можливостям, які країна має у виробничій, інноваційній сфері та сфері зайнятості [1].

Цифрова економіка як новий економічний устрій тісно пов'язана з інтенсивним розвитком інформаційно-комунікаційних технологій [2, с. 30]. Сьогодні цифровізація світової економічної системи є взаємозумовленим процесом розвитку. З одного боку, розроблення та запровадження інформаційно-телекомунікаційні технології стає можливим за умови наявності фінансових ресурсів для їх реалізації, а з іншого – вчасне включення до процесу формування цифрової економіки забезпечить отримання цифрових дивідендів (результатів від цифрових трансформацій), що стає актуальним в умовах уповільнення темпів економічного розвитку [2, с. 32].

Для активізації процесу цифрової трансформації української економіки необхідний прискорений перехід вітчизняних компаній на цифрові бізнес-моделі; вдосконалення законодавчих основ цифрової економіки та регуляторної практики, розробка спеціальних програм з підвищення цифрової та фінансової грамотності населення. Незважаючи на наявність проблем, в Україні є всі шанси стати одним зі світових лідерів цифрової трансформації економіки.

Література:

1. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf.

2. Ковтонюк К. В. Цифровізація світової економіки як фактор економічного зростання. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки*. 2017. Вип. 27. Ч. 1. С. 29–33.

**Єва Морозова, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Олексій Томілін, д.е.н., доцент,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

СУТНІСТЬ І НАПРЯМИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Уміння аналізувати фінансово-господарську діяльність, вивчати причини та фактори зміни показників діяльності підприємства, розробляти тактику та стратегію його функціонування, обґрунтовувати управлінські рішення та контролювати їх виконання є запорукою ефективності. Вивчення питань, пов'язаних з визначенням сутності фінансового становища підприємства, а також методів його оцінки присвячені роботи як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Проте відсутність єдиної методики оцінки фінансового становища призводить до використання великої кількості показників, часто без будь-якої систематизації, а також чітких алгоритмів розрахунку, що значно ускладнює реалізацію оцінки фінансового стану на практиці. У ринковій економіці незалежні виробники товарів і послуг не зможуть успішно працювати на ринку без забезпечення економічної стабільності підприємств. Вихідною категорією, яка визначає сутність аналізу фінансового стану та його функціональну роль у процесі фінансово-господарської діяльності є фінансовий стан підприємства.

На наш погляд, підходи до його розуміння складають основу для обґрунтування методологічних підходів до аналізу і визначення його істотних характеристик.

Підсумовуючи різні визначення сутності фінансового стану підприємства, виокремимо кілька основних підходів.

Прихильники першого підходу визначають фінансовий стан, як здатність компанії вести бізнес (І. М. Бойчик) [4]. Можна констатувати, що, з одного боку, фінансове становище говорить про працездатність компанії. Однак це визначення зазвичай не визначає деякі характеристики фінансового стану підприємства.

Другий підхід можна віднести до поглядів вчених, які інтерпретують фінансовий стан, як рівень ефективності або збалансованості фінансових ресурсів в даний момент часу (І. О. Бланк) [3]. В цьому випадку, фінансовий стан підприємства оцінюється у певний момент часу. Це пов'язано з тим, що Форма 1 «Бухгалтерський баланс», на якому базуються розрахунки, складається на певний момент часу, і результати також можуть бути оцінені в цей момент.

Третього підходу дотримуються вчені, до яких відноситься і Г. В. Савицька [7], що зводять фінансовий стан зводять до його визначення як економічної категорії.

На нашу думку, цей підхід є дискусійним та потребує більш докладного вивчення, оскільки кожна економічна категорія є концепцією, але не кожна концепція є економічною категорією.

Інша група вчених, а саме, В. В. Осмоловський [5], А. М. Поддєрьогін [6] визначають фінансовий стан, як складне поняття і надають йому ряд характеристик, що становить основу четвертого підходу. Вважаємо такий підхід оптимальним, оскільки інтерпретація безпосередньо містить ознаки та напрямки (або індикатори), що характеризують фінансовий стан.

До п'ятого підходу, віднесено вчених, які визначають фінансовий стан підприємства, як набір показників (О. Я. Базілінська) [2]. За цим підходом, фінансовий стан може бути охарактеризований на основі певного набору показників, але він не є цією сукупністю.

Отже, уніфікованого підходу до визначення сутності фінансового стану підприємства в сучасних науковців немає, що свідчить про недостатнє наукове опрацювання дослідниками цього поняття.

Відзначимо, що фінансовий стан підприємства – це об'єктивна економічна категорія, яку можна оцінити з більшою або меншою глибиною і достовірністю показників. Ці індикатори можуть служити випадковими величинами в якості основи для управлінських рішень в невизначеному контексті.

Фінансовий стан це – наявність, розміщення та ефективне використання активів, власного і позичкового капіталу на конкретну дату [9].

Основними елементами господарської діяльності компанії, що дозволяють визначити її фінансове становище, є:

- рентабельність праці;
- оптимальність розподілу прибутку;
- наявність власних фінансових ресурсів не нижче мінімально необхідного рівня для організації виробництва і продажів;
- раціональне розміщення основних і оборотних коштів, ліквідність оборотних активів [8].

Метою оцінки фінансового стану підприємства є розробка і реалізація заходів, спрямованих на його зміцнення, розширення можливостей і розширення можливостей підприємства здійснювати господарську діяльність на основі збільшення прибутковості.

Фінансовий стан це – рівень збалансованості окремих структурних елементів активів і капіталу підприємства, а також рівень ефективності їх використання [1, с. 32].

На нашу думку, мета оцінки фінансового стану підприємства – це пошук резервів для підвищення ефективності їх формування, розміщення та використання.

Таким чином, фінансовий стан – одна з найважливіших характеристик підприємства, в основі якого знаходяться динамічні, часто повторювані та нерівномірні процеси використання фінансових ресурсів.

Література:

1. Аранчій В. І., Томілін О. О., Дорогань-Писаренко Л. О. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. РВВ ПДАУ. 2021. 300 с. URL:

<http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/10970> (дата звернення: 21.10. 2021).

2. Базілінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика. К. : Центр учбової літератури, 2011. 328 с.

3. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента. К. : Ника-Центр: Эльга, 1999. Т. 2. 591 с.

4. Бойчик І. М. Економіка підприємства: навч. посіб. К. : Атіка, 2004. 480 с.

5. Осмоловський В. В. Теория анализа хозяйственной деятельности. М. : Новое знание, 2001. 307 с.

6. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств: навч. посіб. К. : КНЕУ, 2000. 406 с.

7. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: учеб. пособие. 7-е изд., испр. М. : Новое издание, 2002. 704 с.

8. Сарапіна О. А. Системний аналіз фінансового стану підприємства: методика та напрями вдосконалення. *Вісник Хмельницького національного університету: економічні науки*. 2013. № 1. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_01/Sarapina.pdf (дата звернення: 21.10. 2021).

9. Томілін О. О., Лєсюк А. С. Сутність та оцінка фінансового стану підприємства *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 14. С. 561–566. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/1511> (дата звернення: 21.10. 2021).

**Поліна Морозова, здобувач вищої освіти СВО Бакалавр;
Олексій Томілін, д.е.н., доцент,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

ГРОШОВИЙ РИНОК ТА ЙОГО СТРУКТУРА

Грошовий (монетарний) ринок є особливим сегментом фінансового ринку, на якому постійно здійснюються операції щодо купівлі-продажу грошей, на основі економічної моделі попиту і пропозиції, яка описує процес ціноутворення на ринку [6, с. 73].

Окремі автори вважають, що грошовий ринок – це особливий сектор ринку, на якому здійснюється купівля та продаж грошей як специфічного товару, формуються попит, пропозиція і ціна грошей [1]. Грошовий ринок – це сукупність усіх грошових ресурсів країни, що постійно переміщуються (розподіляються та перерозподіляються) під впливом попиту і пропозиції з боку різних суб'єктів економіки [5, с. 51].

На нашу думку, грошовий (монетарний) ринок – це особливий сектор ринку, на якому здійснюються кредитні операції з приводу купівлі та продажу грошей, як специфічного товару.

За економічним призначенням грошовий ринок коштів, що купується на ринках, грошовий ринок поділяють на ринок грошей і ринок капіталів.

На ринку грошей продаються і купуються гроші у вигляді короткострокових позик фінансових активів. Такі кошти використовуються в обороті позичальника як гроші. А на ринку капіталів купуються і продаються грошові кошти у вигляді довгострокових кредитів та фінансових активів строком понад рік [3].

За видами інструментів грошовий ринок складається з таких трьох взаємодоповнюючих, але окремо функціонуючих ринків:

- ринок позичкових грошових коштів або зобов'язань;
- ринок цінних паперів;
- валютний ринок.

Отже, інструменти грошового ринку самі набувають здатності до обігу. Ця риса більш характерна для цінних паперів.

Структуру грошового ринку можна класифікувати:

- за видами інструментів, які застосовуються для переміщення грошей від покупців до продавців;
- за характером взаємозв'язків між суб'єктами грошового ринку, які реалізуються через потоки грошей;
- за призначенням грошових коштів, які купуються на ринку [2].

За інституційними ознаками грошових потоків виділяють такі сектори грошового ринку:

- фондовий ринок;
- ринок банківських кредитів;
- ринок послуг не банківських фінансово-кредитних установ [4].

Отже, грошові кошти є одним з вагомих факторів, що визначають фінансове положення підприємства та його життєдіяльність.

Від ефективного управління грошовими коштами залежить безперервний процес проведення запланованої господарської діяльності підприємства, а збої в організації грошових потоків зумовлюють до неможливості їх продовження [1, с. 64].

Таким чином, грошові потоки відображають рух коштів при здійсненні господарських операцій, тобто процес отримання та витрачання грошей, а грошові кошти – це доходи і надходження, що акумулюються в грошовій формі на рахунках підприємств.

Література:

1. Аранчій В. І., Томілін О. О., Дорогань-Писаренко Л. О. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. РВВ ПДАУ. 2021. 300 с. URL: <http://dSPACE.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/10970> (дата звернення: 15.10.2021).

2. Колесніченко В. Ф. Гроші та кредит : навч. посіб. Харків : Вид. ХНЕУ, 2008. 370 с.

3. Михайловська І. М., Ларіонова К. Л. Гроші та кредит : навч. посіб. Львів : Новий Світ-2000. 2006. 432 с.

4. Савлук М. І. Гроші та кредит : підруч. / М. І. Савлук, А. М. Мороз, І. М. Лазепко та ін. ; за заг. ред. М. І. Савлука. 4-те вид., перероб. і доп. К. : КНЕУ, 2006. 744 с.

5. Томілін О. О., Гаврилова О. А., Демчук Г. С. Гроші та кредит : навч. посіб. Полтава : ПОКППТ «Освітаінфоком», 2009. 172 с. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/8872> (дата звернення: 15.10.2021).

6. Томілін О. О., Момот І. О. Структуризація грошового ринку за інституційними ознаками. *Наукове забезпечення розвитку національної економіки: досягнення теорії та проблеми практики* : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених, 1 груд. 2015 р. Полтава, 2015. С. 72–75. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/4509> (дата звернення: 15.10.2021).

**Альона Норка, здобувач вищої освіти СВО Бакалавр;
Валентина Чумак, к.е.н., доцент,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

СУТНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

На сьогоднішній день малий бізнес відіграє важливу роль в забезпеченні сталого розвитку економіки та вирішенні соціальних проблем як на місцевому, так і державному й регіональному рівнях. Завдяки малому бізнесу починають успішно розвиватися ринкові засади господарювання, активно формується система господарських відносин у різних сферах і галузях діяльності, відбувається наповнення місцевих бюджетів.

Попри все, мале підприємництво не тільки несе в собі загальні риси підприємництва, але має і власну специфіку, що визначає саме його економічну сутність. Тому категоріальне визначення цього поняття повинно поєднувати в собі як загально видові риси підприємництва, так і особливі. Сектор малого підприємництва є досить неоднорідним за своєю структурою. Окрім, власне, малих підприємств до нього включаються різні мікро суб'єкти – приватні особи-підприємці та мікропідприємства з низькою продуктивністю. Кожен з них характеризується особливими перевагами і недоліками, а також має свою мету діяльності та специфіку [3]. Отже, мале підприємництво як особливий підвид підприємництва, пов'язаний із підприємницькою діяльністю окремих фізичних осіб-підприємців та з функціонуванням малих підприємницьких

структур будь-якої форми власності і відповідної правової форми організації бізнесу. Основною метою суб'єктів малого підприємництва є отримання прибутку на комерційній основі.

У сучасній економіці змішаного типу, роль малого підприємництва неможливо переоцінити. Вона проявляється в тому, що завдяки малому підприємству відбувається [1, 3]: виробництво великої кількості якісних товарів і послуг на споживчому ринку, задоволення індивідуального попиту та стимулювання сукупного попиту в цілому; швидке реагування на зміни ринкової кон'юнктури, зростання гнучкості та динамізму; поглинання надлишкової робочої сили та створення нових робочих місць; розширення бази оподаткування для державного та місцевого бюджетів; надання сучасній економіці конкурентного характеру й послаблення монопольних тенденцій; підвищення рівня добробуту населення та скорочення бідності, тощо.

Роль малого підприємства, як структуроутворюючого елемента сучасної економіки, зростає в умовах порушення макроекономічної стабільності. При цьому зростає і його вразливість до внутрішніх і зовнішніх перешкод, а також ризиковість у порівнянні із великим бізнесом.

У 2020 році від спалаху пандемії COVID-19, мале підприємство зазнало нового чутливого удару як в Україні, так і в цілому у світі, що спричинило кризові процеси та порушення стабільності в економіці. Запровадження урядом карантинних заходів, локдаунів і вимог соціального дистанціювання вивело український бізнес на межу виживання. Таким чином, до традиційних труднощів розвитку малого підприємства додалися нові, пов'язані із сучасними глобальними викликами: стрімке падіння доходів суб'єктів малого підприємства; значні фінансові втрати; вимушене скорочення штату співробітників, що призвело до зростання рівня циклічного безробіття; збільшення питомої ваги банкрутств серед суб'єктів малого підприємства порівняно із середнім та великим бізнесом; погіршення криміногенної ситуації в країні через втрату багатьма громадянами основних засобів для існування, бізнесу, тощо.

Пандемія COVID-19 стала тим фактором, який змусив весь світ переглянути свої прогнози економічного і соціального розвитку не лише на короткострокову перспективу, але і по іншому підійти до формування власних пріоритетів на довгостроковий період. Вирішення традиційних і новітніх проблем розвитку малого підприємства в Україні має стати одним із найголовніших напрямів державної політики [2]. Для цього уряду необхідно розробити ряд заходів, які, загалом, будуть спрямовані на: удосконалення чинного законодавства в сфері регулювання діяльності малого підприємства; залучення міжнародної допомоги; розроблення державних програм пільгового фінансування малого підприємства; удосконалення діючої системи оподаткування; розвиток підприємницької інфраструктури, тощо. Малому підприємству в Україні необхідно спиратися на знання і компетентність кожного працівника, рівень його освіти, базу необхідних навичок для ухвалення

інноваційних рішень і використання можливостей для збільшення прибутковості діяльності суб'єктів малого підприємництва.

Отже, на початку 2020 року макроекономічна стабільність в черговий раз порушена в результаті пандемії COVID-19. Порушення стабільності відбулося як на глобальному рівні, так і на рівні національних економік. До звичних труднощів розвитку малого підприємництва додалися нові, пов'язані із сучасними глобальними викликами: значні фінансові втрати, вимушене скорочення співробітників, підвищений ризик банкрутства тощо. Зважаючи на вагомому структуроутворюючу роль малого підприємництва для сучасної економіки змішаного типу, всебічна підтримка його розвитку є стратегічним завданням національних урядів не лише задля відновлення макроекономічної, але і політичної та соціальної стабільності країни.

Література:

1. Красота О. В., Кір'єв І. Є. Особливості розвитку малого підприємництва в умовах порушення макроекономічної стабільності. *Ефективна економіка*. 2021. № 2. 8 с. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/2_2021/100.pdf.

2. Мироненко-Шульган О. Малий бізнес в умовах пандемії COVID-19: правове регулювання фінансової підтримки державою. URL: <https://unba.org.ua/publications/print/5792-malij-biznes-v-umovah-pandemii-covid-19-pravove-regulyuvannya-finansovoi-pidtrimki-derzhavoyu.html> (дата звернення: 19.10.2021).

3. Венгер В. В. Фінанси малого бізнесу. URL: <https://fitu.kubg.edu.ua/images/stories/Departments> (дата звернення: 18.10.2021).

**Ігор Обуховський, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Людмила Капєва, к.е.н., доцент,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

ВПЛИВ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ БАНКУ НА БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ

Оскільки банківське кредитування відіграє важливу роль в суспільстві, важливим є визначення впливу організаційної структури банку на доцільність, ефективність та перспективи розвитку кредитної діяльності.

Банківський кредит – це зобов'язання банку надати певну суму коштів, гарантія, зобов'язання придбати право вимоги боргу, продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання сплати відсотків та інших зборів з такої суми [1].

Організаційно-правова форма банку у відповідності із ст. 336 ГК України може бути здійснена у формі акціонерного товариства або кооперативного

банку [2]. Учасниками банку є будь-які учасники цивільних відносин. Держава також може бути учасником банку в особі Кабінету Міністрів України або уповноважених ним органів.

Банки мають право також створювати банківські об'єднання, види яких визначаються законом [1]. Створення банківського об'єднання передбачає встановлення характеру впливу учасників консолідованої групи на фінансовий стан материнського банку, забезпечення контролю за його вкладеннями в капітали інших юридичних осіб та визначення загальної величини ризику, банківського капіталу [3].

Банк може бути учасником лише одного банківського об'єднання. З першого погляду це може здатися обмеженням в їх розвитку, але, з іншого боку, організаційно-правова норма зосереджена не на розгалуженні ресурсів банку, а на їх доцільне спрямування та ефективне використання.

Банківська корпорація створюється з метою концентрації капіталів банків – учасників корпорації, підвищення їх загальної ліквідності та платоспроможності, а також забезпечення координації та нагляду за їх діяльністю. Банківська холдингова група – це банківське об'єднання, метою створення якої є створення системи управління спільною діяльністю [3].

Різноманітність банківських об'єднань відрізняється і ефективністю їх кредитної діяльності. Централізація чи розрідження їх сил впливає на кожний окремий банк або на банківське об'єднання. Кожний вид має свої переваги і недоліки, як в ефективності кредитної діяльності, так і в перспективі їх розвитку. Проте діяльність в рамках банківських об'єднань ніяк не шкодить банківському кредитуванню, а дає учасникам більш широкі можливості.

Література:

1. Про банки і банківську діяльність : Закон України / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 5-6, ст. 30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 15.10.2021).

2. Господарський кодекс України / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст. 144. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15?find=1&text=336#w1_1 (дата звернення: 16.10.2021).

3. Банківська енциклопедія / С. Г. Арбузов, Ю. В. Колобов, В. І. Міщенко, С. В. Науменкова. Київ : Центр наукових досліджень Національного банку України : Знання, 2011. 504 с. URL: <https://old.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=112997> (дата звернення: 16.10.2021).

**Ігор Обуховський, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Людмила Капаєва, к.е.н., доцент,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

ВИЗНАЧЕННЯ КЛЮЧОВИХ ФІНАНСОВО-ПРАВОВИХ ЗАСАД БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ

Одним із основних напрямів діяльності банківських установ є кредитування. Воно полягає у наданні фінансових ресурсів позичальнику з умовою повернення їх кредитору у зазначений строк, в повному обсязі та з сплатою відсотків за користування цими фінансовими ресурсами. Кредитування є важливим елементом фінансових відносин суспільства, а банк є його головним і найнадійнішим суб'єктом. Тому необхідність фізичних осіб та суб'єктів підприємницької діяльності саме в банківському кредитуванні значно перевищує обсяги кредитних операцій інших фінансово-кредитних установ, які також надають такі послуги.

Юридична характеристика даного поняття, полягає в тому, що «банківський кредит – це будь-яке зобов'язання банку надати певну суму грошей, будь-яка гарантія, будь-яке зобов'язання придбати право вимоги боргу, будь-яке подовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання стосовно сплати процентів та інших зборів з такої суми» [3].

Банк зобов'язаний при наданні кредитів додержуватись основних принципів кредитування, у тому числі перевіряти кредитоспроможність позичальників та наявність забезпечення кредитів, додержуватись встановлених Національним банком України вимог щодо концентрації ризиків [2].

Принципи кредитування – це головні правила кредитування, яких необхідно дотримуватись при наданні кредиту. До принципів кредитування відносяться наступні:

- терміновість – кредит повинен бути повернений у термін, що визначений кредитною угодою;
- поверненість – виникає із суті кредиту, цим кредит якраз і відрізняється від фінансових відносин;
- платність – сплата процентів, об'єктивний супутник кредиту, тому що кредит – це комерційна операція;
- забезпеченість – мета цього принципу: захистити інтереси банку, зменшити ризик операції;
- цільове використання – вкладення коштів у сферу обігу, виробництво, тобто на конкретні заходи, а не за нагальною потребою у коштах [3].

Всі принципи є важливими та рівнозначними умовами відносин банківського кредитування, взаємообумовлені і взаємоузгоджені між собою.

Банк має право видавати бланкові кредити за умов додержання економічних нормативів. Надання безпроцентних кредитів забороняється, за винятком передбачених законом випадків. У разі несвоєчасного погашення кредиту або відсотків за його користування банк має право видавати наказ про примусову оплату боргового зобов'язання, якщо це передбачено угодою. Банк використовує інформацію з Кредитного реєстру для оцінки кредитного ризику [2].

Процес банківського кредитування та кредитування в цілому можна структурувати в наступних етапах [1]:

I етап – підготовчий – для одержання кредиту позичальник звертається до банку з кредитною заявкою, у якій зазначаються цільове призначення кредиту, його сума, строк користування та конкретні дати погашення, характеристика й економічний ефект проекту від кредитування, форми забезпечення кредиту, а також подає відповідний пакет документів;

II етап – розгляд кредитного проекту банком – банк оцінює фінансовий стан та кредитоспроможність потенційного позичальника, тобто наявність передумов для одержання кредитів, спроможності повернути їх, вірогідність своєчасного повернення кредиту та відсотків за користування;

III етап – оформлення кредитної документації (структурування кредиту) – розроблення умов кредитування: визначення банком виду кредиту, його суми і строку, способу видачі та погашення, забезпечення, ціну та інші умови; підготовка і укладення кредитного договору;

IV етап – одержання кредиту;

V етап – погашення заборгованості разом з відсотками.

Банківські установи визначають величину відсоткової ставки в залежності від виду та об'єкта кредитування, строку кредитування, фінансового стану позичальника, міри критичного ризику та інших умов [4]. В Україні на рівень відсотків за кредит комерційних банків значно впливають відсоткові ставки за кредитні ресурси та облікова ставка, які встановлює Національний банк України.

Дотримання основних принципів та процедур робить процес банківського кредитування зручною і простою фінансовою послугою як для населення, так і для суб'єктів господарювання. А оптимізація вартості та ризиків для позичальників може бути забезпечена при налагодженні позикових відносин з фінансово стабільними банківськими установами. Обґрунтування вибору кредитора доцільно здійснювати, спираючись на публічну інформацію про фінансове становище банків в рейтингу, що складається і оприлюднюється Національним банком України.

Основними характеристиками позикових правовідносин є регламентовані чинним законодавством принципи та процедура банківського кредитування.

Література:

1. Про споживче кредитування : Закон України / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 1, ст. 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19> (дата звернення: 17.10.2021).

2. Про банки і банківську діяльність : Закон України / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 5-6, ст. 30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення: 17.10.2021).

3. Правознавство / В. Ф. Опришко, Ф. П. Шульженко, С. І. Шимон та ін. ; за заг. ред. В. Ф. Опришка, Ф. П. Шульженка. К. : КНЕУ, 2003. 767 с. URL: <https://buklib.net/books/24660> (дата звернення: 17.10.2021).

4. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями : Постанова правління Національного банку України, 30.06.2016 № 351. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text> (дата звернення: 18.10.2021).

**Анна Олексенко, здобувач вищої освіти СВО Бакалавр;
Людмила Бражник, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

ІНТЕРНЕТ-СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

У сучасному світі кількість користувачі віртуальних мереж постійно зростає, а отже, розвиток інтернету та електронної комерції – знищує кордони між галузями, посилює конкуренцію, кардинально змінює існуючі методи ведення бізнесу. Одним з нових методів продажу страхових продуктів є інтернет-страхування.

Інтернет-страхування має ряд незаперечних переваг. Основним з них є економія трансакційних витрат за рахунок перенесення спілкування з клієнтом з офісу у віртуальне середовище, а також вагомо розширяє географічні рамки ринків, робить непотрібним відкриття вартісних офісів продажів, скорочує витрати на трудові ресурси, підвищує зацікавленість до страхування інвесторів, стає більш доступним у всіх регіонах України та світу для будь-якої компанії, обслуговування клієнтів 24 / 7.

У глобальній мережі існує дві системи страхування: «*off-line*» та «*on-line*». За допомогою *off-line* страхування можна отримати на сайті інформацію про умови можливого підписання договору, про продукти та послуги, які надає компанія, можливість розрахувати розмір страхової премії. У свою чергу, *on-line* страхування дає розширені можливості: скористатися дистанційними консультаціями з різних питань страхування, подати заявку через web-сайт страхової компанії на укладення договору; провести оплату через Інтернет і, відповідно до чинного законодавства, відразу отримати е-поліс страхування [1, с. 158-159].

Найбільш популярними в Україні є такі страхові продукти, як медичне страхування, страхування туристів, КАСКО, страхування від нещасних випадків та хвороб, страхування майна громадян тощо. Серед страхових

компаній, які широко застосовують метод інтернет-страхування, переважають наступні: ТАС СГ, Оранта, UPSK, Княжа, Ю.Ес.Ай, Рзу Україна, ARX, ВУСО, Арсенал Страхування, Альфа-Гарант.

Завдяки великій кількості переваг інтернет-страхування в Україні розвивається все з більшою силою, хоча відсоток користувачів, які мають бажання купити страховий поліс через інтернет менший, ніж у передових країнах. Дослідивши всі переваги можемо виділити основні:

- наявність необхідної інформації про страхову компанію, що підтверджує її благонадійність, відомості про види страхування та пропонувані страхові продукти;
- дистанційне обслуговування улюбий час і в будь-якому місці;
- швидке розповсюдження інформації про страхові послуги;
- можливість проведення самостійного розрахунку тарифів за допомогою страхового калькулятора;
- зручність та оперативність оформлення;
- електронна торгівля підвищує конкуренцію серед страхових компаній;
- мінімізація людського чинника.

За останні роки немало страхових компаній (ВУСО, Уніка, Княжа) удосконалили онлайн продаж своїх послуг [2, с. 259]. На нашу думку, на це також вплинули і події, пов'язані з пандемією Covid-19.

Незважаючи на стрімкий розвиток інтернет-страхування, проблем також достатньо. Серед них можемо виділити наступні: значні початкові витрати на придбання та налаштування автоматизованої системи; нестача кваліфікованих кадрів; низька інформаційно-комп'ютерна грамотність населення, особливо у старшого покоління та їх недовіра до новітніх технологій; на сайтах розміщується менша кількість страхових продуктів; клієнту необхідно самому розбиратися у тонкощах роботи з сайтом; клієнт не може заздалегідь повністю оцінити всі ризики та збитки обраного договору.

Негативно впливають на інтернет-страхування такі чинники, як: низька страхова культура; громадяни не забезпечені інформацією щодо страхових послуг та про всі можливості страхування; звичка купувати такі послуги у відділеннях банків чи в самих страхових організаціях тощо [3].

Як можна бачити, інтернет-страхування, як відносно новий шлях поширення страхового продукту, проходить через безліч перешкод, які викликані і специфікою середовища поширення, і страховим продуктом. Проте, слабкі сторони цього процесу виступають в якості потенціалу росту і розвитку. Оскільки сучасне суспільство, не бачить своє існування без віртуального середовища, у найближчому майбутньому буде більш схильне до укладання страхових договорів через сайт компанії, ніж при безпосередній присутності в її офісі, у інтернет-страхування є перспективне майбутнє.

Підводячи підсумки, можна зазначити, що подальші перспективи розвитку інтернет-страхування в Україні залежать від того, наскільки швидко будуть введені корективи у сучасну сферу страхування та від перейняття

якісного, передового досвіду зарубіжних країн і адаптування його під реалії вітчизняної економіки.

Література:

1. Михайловська І. М. Основні підходи до визначення сутності, структури та принципів інтернет-страхування. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2019. № 3, Т. 3. С. 157-160. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis (дата звернення: 12.10.2021).

2. Полчанов А. Ю. Особливості розвитку страхування в умовах поширення інтернету. *Вісник ЖДТУ*. 2020. № 1 (71). С. 256-260. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe (дата звернення: 12.10.2021).

3. Топ-10 страхових компаній по електронних ОСЦПВ. Insurance Top. 2020 р. URL: <https://forinsurer.com/ratings/nonlife> (дата звернення: 12.10.2021).

**Яна Панова, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Олексій Зоря, д.е.н., доцент,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

ПРОБЛЕМА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У сучасних умовах бізнес-середовища ефективність господарювання підприємств тісно пов'язана з ризиками та можливими втратами, тому є потреба в певному механізмі, який би дозволив ними управляти і максимально зменшував можливі втрати. Таким механізмом є ризик-менеджмент.

Невизначеність – це первинне явище, яке передує вторинному – ризику. На відміну від невизначеності, ризиком можна управляти тому, що невизначеність неможливо виміряти.

Ризик-менеджмент – це система управління ризиками, що включає їх ідентифікацію, оцінку, аналіз і способи нейтралізації їх наслідків. Управляти ризиками означає визначати перспективи та виявляти можливості для вдосконалення діяльності, а також не допускати або скорочувати ймовірність небажаного перебігу подій [2].

Сьогодні більшість компаній управляють ризиками за допомогою системи попередження, яка допомагає раніше розпізнавати загрози і запускає відповідні процеси. Для бізнесу – це сигнал до дій, які дозволяють покращити ситуацію, яка виникла чи запобігти кризі.

На підприємствах, які схильні до ризику, управління конкретними ризиками повинно складати окремий елемент систем управлінського планування і контролю. Вплив системи управління ризиками направлений на внутрішнє і зовнішнє середовище підприємства, перш за все на осіб, які працюють над фінансовими результатами організації і своїми діями впливають на результативність функціонування організації. Основна задача системи

управління ризиками – обмеження непередбачуваної волатильності фінансових результатів. В фінансових планах підприємства бізнес-ризик можна врахувати двома способами:

- знизити прогнозовані майбутні фінансові результати компанії на можливі збитки, які можуть виникнути в результаті зміни зовнішнього середовища:

- у фінансових планах враховуються тільки певні визначені доходи, а це означає, що якщо навіть очікуються можливі доходи, то з самого початку враховують тільки ті, отримання яких повністю забезпечене і найбільш вірогідне.

Ризик може бути класифікований відповідно різним критеріям, частіше за все для класифікації ризиків використовують фактори, які значно на них впливають. Виділяють чотири основні традиційні типи ризику, а саме:

- ринковий (маркетинговий);
- кредитний;
- оперативний (організаційний);
- юридичний.

Управління ризиками включає три етапи: виявлення ризику, його виміру і прийняття або відхилення.

Ринковий (маркетинговий) ризик пов'язаний з загрозою зазнати втрат в результаті несприятливих змін цін на активи чи контракти, які реалізуються на підприємстві. Кредитний ризик означає вірогідність дефолту контрагента по умовам договору в зв'язку з неспроможністю його виконати свої фінансові зобов'язання. Операційний ризик – це ризик, пов'язаний з експлуатацією неефективних технічних систем, недостатністю контролю, людських помилок, втратою репутації. Правовий ризик – можливість понести збитки в результаті здійснення підприємницької діяльності, яка виходить за рамки законності чи правових норм. Формування ефективної системи управління ризиками потребує впровадження відповідних процедур моніторингу реалізації стратегій управління ризиками у всі операційні елементи.

Отже, умовою ефективної діяльності суб'єкта господарювання в мінливому невизначеному середовищі має стати формування системи ризик-менеджменту на підприємстві. Система ризик-менеджменту покликана стати невід'ємною складовою частиною підсистеми менеджменту організації. В даний час глобалізація світової економіки змушує підприємців змінювати системи управління і бізнес-середовища і вести їх трансформацію від жорстких конструкцій до більшої гнучкості.

Література:

1. Вітлінський В. В. Ризикологія в економіці та підприємстві. Київ : КНЕУ, 2004. 480 с.
2. Сосновська О. О., Деденко Л. В. Напрями стійкого функціонування підприємства в умовах невизначеності. *Збірник наукових праць Університету Державної фіскальної служби України*. 2018. № 2. С. 369–383.

3. Лагунова І. А. Сутність та принципи концепції ризик-менеджменту. *Актуальні проблеми державного управління*. 2018. № 1 (53). С. 44–52.
4. Дядюк М. А. Управління ризиками : консп. лекц. Харків : Форт, 2017. 165 с.

**Світлана Петрова, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Олександр Кір'яков, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Світлана Зоря, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ДІЛОВОЮ АКТИВНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Управління діловою активністю підприємства – це невід’ємна складова загального процесу управління фінансовою та виробничою діяльністю, що характеризується сукупністю заходів для підвищення конкурентоспроможності на ринку, шляхом впливу керівництва на поточні плани формування, розподілу та перерозподілу усіх видів доступних ресурсів з метою постійного підвищення ефективності діяльності підприємства. Ділова активність підприємства являє собою систему економічних категорій, а також є процесом, що пов’язаний з результатами діяльності, потенціалом підприємства та його конкурентоспроможністю.

Основні задачі управління діловою активністю підприємства полягають у:

- визначенні достатності отриманих фінансових результатів для забезпечення та підтримки рівня фінансової стійкості підприємства;
- виявленні джерел виникнення можливих зовнішніх та внутрішніх факторів і особливостей їх впливу на результативність діяльності підприємства;
- розгляді альтернативних напрямів подальшого розвитку підприємства;
- визначенні рівня та стану ділової активності в динаміці, шляхом аналізу ряду кількісних та якісних показників та різних фінансових коефіцієнтів оборотності, проведенні оцінки їх змін.

Для визначення напрямів управління діловою активністю визначають певні критерії, а саме: економічний стан підприємства та його розвиток; економічну ситуацію на ринках, на яких підприємство реалізовує свою продукцію; поточний рівень ділової активності підприємства.

Управління діловою активністю необхідно здійснювати за такими напрямами [1]:

- соціально-економічне управління господарюючим суб’єктом;
- управління ефективністю виробничих процесів;
- управління фінансовими потоками (доходи / витрати);
- управління інвестиційними процесами.

Процес управління діловою активністю складається з трьох блоків та охоплює структурний аналіз відповідних показників [2]:

1. Управління маркетинговою діяльністю:

- аналіз розрахунків з постачальниками;
- аналіз попиту та пропозиції.

2. Управління виробничою діяльністю:

- аналіз ефективності використання ресурсів;
- аналіз оборотних засобів підприємства;
- аналіз виконання плану;
- аналіз ефективності залучення та розміщення капіталу.

3. Управління збутовою діяльністю:

- аналіз конкурентоспроможності продукції;
- аналіз розрахунків з покупцями.

Ділова активність являє собою сукупність соціально-економічних та управлінських дій в процесі господарської діяльності підприємства, заснованих на активній взаємодії з внутрішнім і зовнішнім середовищем і спрямованих на економічне зростання і досягнення позитивної динаміки діяльності організації, це процес здійснення постійного контролю, аналізу ряду показників та прийняття відповідних управлінських рішень, з метою економічного зростання та стійкості підприємства на ринку.

Література:

1. Зоря О. П. Сутність та ключові цілі стратегічного управління в діяльності аграрних підприємств. *Наукові здобутки молоді – вирішенню проблем АПК* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених. Житомир, 2015. С. 104–106.

2. Дуденченко В. В., Птиця Ю. М., Зоря С. П. Ділова активність та фінансова стійкість як основа стійкого економічного зростання підприємства : *матеріали студентської наукової конференції Полтавської державної аграрної академії*, 26-27 квітня 2017 р. Том I. Полтава : РВВ ПДАА. С. 348–350.

Анна Погосян, здобувач вищої освіти СВО Магістр;

Зоя Левченко, к.е.н., доцент,

професор кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю

Полтавський державний аграрний університет

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ РЕМОНТІВ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

Матеріальною базою будь-якого виробництва є основні засоби. Саме за їх допомогою підприємець здійснює процеси виробництва продукції, надання послуг, реалізації товарів. Від стану основних засобів та їх структури залежить ефективність здійснюваних господарських процесів.

Слід зазначити, що протягом терміну експлуатації основні засоби поступово втрачають свої фізичні якості та морально застарівають. Фізичні якості втрачаються внаслідок тривалої експлуатації та зносу, моральні – внаслідок розвитку нових технологій та розробки нових моделей.

Для підтримання необоротних активів у працездатному стані власнику необхідно періодично здійснювати їх технічне обслуговування, ремонт та модернізацію. При цьому необхідно чітко розрізняти поняття ремонту та модернізації. Модернізація спрямована на збільшення експлуатаційних можливостей об'єктів, а ремонти – на підтримання об'єктів у працездатному стані [1].

Бухгалтерській службі підприємства слід чітко розрізняти витрати на поточні і капітальні ремонти оскільки витрати на поточні ремонти відносять до складу витрат відповідних галузей, а капітальні – на збільшення первісної вартості відремонтованих та реконструйованих об'єктів.

Останнім часом із значним зростанням вартості ремонтних матеріалів виникають певні проблеми щодо віднесення витрат до категорії поточних або капітальних. Тому бухгалтерській службі підприємства при формуванні облікової політики щодо необоротних активів слід визначити вартісні та змістовні критерії щодо витрат, які пов'язані із здійсненням ремонтів основних засобів.

В Наказі про облікову політику слід виділити критерії, за допомогою яких можна ідентифікувати ремонтні роботи, які були проведені і чітко віднести їх до категорії капітальних або поточних. Крім того бажано затвердити склад комісії, яка б могла кваліфікувати ті чи інші ремонтні роботи і визначити їх категорію.

В наказі необхідно передбачити критерії, згідно з якими можливо визначити чи поліпшилися виробничі якості об'єктів після проведених ремонтних робіт, наприклад у вигляді специфічного опитувальника. Аналіз відповідей на стандартні питання щодо виробничих можливостей відремонтованого чи реконструйованого об'єкта допоможе правильно визначити напрями віднесення понесених витрат.

Крім того, якщо об'єкт перебуває на реконструкції або модернізується, нарахування амортизації в обліку припиняється до моменту завершення робіт та введення його в експлуатацію. В обліковій політиці слід чітко визначити терміни припинення та відновлення її нарахування [2].

Література:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» № 92 від 27 квіт. 2000 р. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> (дата звернення: 18.10.2021).

2. Єрмолаєва М. В., Тереминко Т. С. Амортизаційні відрахування та їх відображення в обліку і звітності. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством* : матер. II Всеукр. наук.-практ. конф. Ч. 1

**Іванна Чешневська, аспірант, третій рік навчання;
Володимир Рудик, д.е.н., професор, зав. кафедри фінансів,
банківської справи, страхування та електронних платіжних систем
Подільський державний аграрно – технічний університет**

НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УМОВАХ ПРОВЕДЕННЯ ПЕНСІЙНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Відповідно до чинного вітчизняного пенсійного законодавства пенсійна система України складається з трьох основних ланок. На сьогоднішній день практичне застосування мають тільки перша ланка – солідарна пенсійна система і третя – система недержавного пенсійного забезпечення. Другу ланку планують запровадити найближчим часом. Як показують результати досліджень, третій рівень на, сьогоднішній день, не достатньо розвинутий, не має значного впливу на збільшення пенсійних доходів українських пенсіонерів і не користується довірою у населення [1; 2].

Аналізуючи стан системи недержавного пенсійного забезпечення протягом останніх років більшість науковців і експертів відмічають, що до основних факторів, що заважають розвиткові третьої ланки вітчизняної пенсійної системи належать:

- часті та глибокі економічні кризи в Україні протягом останніх 25 років;
- низький розмір наявних (реальних) доходів працівників;
- слабкість банківського та небанківського фінансових секторів, і недостатній рівень розвитку ринку капіталу (в тому числі, брак надійних інвестиційних інструментів);
- винятково високий рівень оплати послуг наданих учасникам адміністраторами НПФ, КУА та зберігачами за рахунок їхніх пенсійних коштів (у середньому 4,93 % пенсійних АБУ);
- недовіра до фінансових установ і пенсійної системи серед населення;
- слабкість нагляду та регулювання у фінансовому секторі, включаючи недержавне пенсійне забезпечення [3].

Для подальшого розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення потрібно визначити основні її пріоритети на найближчу перспективу. Серед них необхідно виділити можливість запровадження неоподатковуваних, добровільних автоматичних індивідуальних ошадних пенсійних рахунків в банках. Експерти у пенсійній сфері відмічають [3, с. 43], що для запровадження системи індивідуальних пенсійних заощаджень потрібні відповідні передумови. По-перше, населенню треба добре розуміти недержавні фінансові установи та інструменти й довіряти їм. По-друге, мають бути надійні

фінансові інструменти та фінансові ринки для стимулювання внутрішніх інвестицій і створення робочих місць. По-третє, зважаючи на високі адміністративні вимоги накопичувальної системи, приватний сектор повинен мати значний адміністративний потенціал. Проведені дослідження показують, що таких передумов в нашій країні ще не сформовано, тому використання індивідуальних ощадних пенсійних рахунків є корисним і дало б можливість громадянам таким способом заощадити пенсійні кошти. Це є важливо, оскільки для розвитку ринків капіталу та розроблення надійних фінансових інструментів для інвестування пенсійних активів потрібен час.

Серед важливих напрямків покращення функціонування третього рівня важливе місце належить пошуку шляхів подальшого розвитку недержавних пенсійних фондів. На нашу думку важливим у вирішенні цієї проблеми є підвищення надійності НПФ. Для оцінки надійності НПФ як соціально-економічної системи необхідно аналізувати такі параметри, як: наявність довіри громадян до фонду; здатність фонду до виплати грошових коштів; фінансовий стан фонду. Кожен з цих параметрів повинен формувати свою систему показників [4].

Зарубіжний досвід функціонування системи недержавного пенсійного забезпечення показує, що в нашій країні, крім вище зазначених напрямів, для його подальшого розвитку доцільно запропонувати наступні:

- ефективного використання інвестиційних портфельів у добровільних накопичувальних пенсійних програмах;
- формування ефективної системи захисту пенсійних активів добровільної накопичувальної пенсійної системи;
- розширення потенціалу фондового ринку для ефективного використання пенсійних активів накопичувальних пенсійних програм;
- удосконалення законодавчої бази щодо подальшого розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення.

Література:

1. По загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 9.07.2003 р. № 1058–IV / Відомості Верховної ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text> (дата звернення: 12.10.2021).
2. Про недержавне пенсійне забезпечення : Закон України від 9.07.2003 р. № 1057–IV / Відомості Верховної ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text> (дата звернення: 12.10.2021).
3. Недержавне пенсійне забезпечення в Україні: оцінка та рекомендації. Проект USAID «Трансформація фінансового сектору». Липень 2019, Україна. URL: <https://cutt.ly/iTLHsXH> (дата звернення: 13.10.2021).
4. Бабушкін А. І., Светлова А. І. Формування соціально-економічного інституту недержавного пенсійного забезпечення населення України. *Вісник інженерної академії України*. 2012. № 3-4. С. 291–295.

**Валерія Саражин, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Світлана Максименко, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Тарас Маначинський, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Олександр Безкровний, к.е.н., доцент,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК СИСТЕМИ ОСОБИСТОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Оподаткування доходів з громадян має тисячолітню історію. Первісною примітивною формою прямих податків були повинності у вигляді безплатних послуг, які населення надавало державі. На українських землях податки, які виплачували фізичні особи, простежувалися ще задовго до застосування податків в Київській Русі. Причинами, які привели до виникнення прямого оподаткування доходів населення, була гостра потреба держави в додаткових бюджетних надходженнях і забезпечення рівноспрямованості оподаткування на основі прямого визначення доходів платника.

У Київській Русі, першому державному утворенні предків сучасних українців, виникли зародкові форми фінансів, необхідні для утримання верховної князівської та помісної влади. Система оподаткування була примітивною і здебільшого представлена даниною, що сплачувалася як у натуральному (хутром, шкірою, медом, зерном, худобою), так і в грошовому вираженні. Спочатку данина виступала у формі воєнної контрибуції, тобто характер фіску мав риси «фінансового зусилля» і застосовувався до підкорених і поневолених народів. Як зауважує К. Швабій, для цього історичного етапу розвитку нашої країни характерна заміна прямих податків натуральними повинностями на будівництві доріг, мостів, фортець, що свідчило про нерозвинутість товарно-грошових відносин [5].

Характеристика доходів січового скарбу ,як узагальнює в свої працях В. Нечай свідчить, що на Запоріжжі, як і в Європі в той час, стягувалися домени - доходи від промислової експлуатації загальновійськових земель і сільськогосподарських угідь. З розвитком грошових відносин домени поступово перейшли у регалії як форму отримання доходу з тих типів господарської діяльності держави, які мають монопольне становище і не допускають приватної конкуренції. Кіш як центральний уряд Запорізької Січі мав монопольне право щорічно розподіляти між куренями найприбутковіші угіддя. Однак була незначна конкуренція між січовим, курінним та приватними господарствами. Кіш і курені могли отримати середній дохід від промислів, який мала і будь-яка приватна особа. Регалії використовувалися як особлива форма отримання коштом доходів і майже не відрізнялися від доменів, але були вже перехідним елементом до податків [4].

З поступовим розвитком капіталістичного способу виробництва такі форми доходів держави, як домени і регалії, стали перешкоджати конкуренції й

розвитку приватного підприємництва. Відбувся перехід до податків - основного джерела державних доходів

У податковій системі XVII - XVIII ст. регалії змінюються непрямими податками, переважно на товари широкого вжитку, які сплачували всі соціальні групи населення без урахування податкового імунітету. Зокрема, на теренах нашої держави, в цей час, непрямі податки займали більше половини доходів державного бюджету і включали акцизи на сіль, цукор, тютюн, сірники та багато інших товарів. Політика уряду полягала в тому, що на дешеві товари встановлювалися вищі ставки акцизу, ніж на дорогі від доходів, застосовуються неоподаткований мінімум, окремі пільги тощо [2].

У роки Другої світової війни уряд активно залучав податки з метою поповнення доходів державного бюджету. Так, на початку війни до податкового і сільськогосподарського податків була встановлена 100 % надбавка, яку з січня 1942 р. замінили військовим податком, що мав подушний характер. Були введені податок з холостяків, одиноких і малосімейних громадян СРСР, податок з видовищ, збільшені ставки інших податків. Крім податків, основними формами залучення коштів населення були добровільні внески і пожертвування у фонди оборони та армії, використання коштів за ненадані відпустки, вклади в ощадкаси, військові позики. Податки з населення, як свідчить Ю. Кловська, виконали своє фіскальне призначення і дали близько 30 % від усіх надходжень у державний бюджет [1].

До кінця 80-х років прибутковий податок з громадян справлявся за системою, яка склалася ще в 40-х роках. Податки і збори з населення на той час включали прибутковий податок з громадян, податок з холостяків, самотніх і малозабезпечених громадян СРСР, сільськогосподарський податок, податок з власників будівель, податок з власників транспортних засобів, земельний податок та інші податки. В 1989 р. в загальному сукупному доході населення податки і збори склали 8,3 % або близько 12 крб. в місяць на чоловіка. За рахунок податків з населення формувалося більше 10 % всіх доходів бюджету. Питома вага прибуткового податку з населення становила до 7 % [3].

До 1990 року, за словами В. Мартиненко, прибутковий податок із громадян справлявся за комбінованою шкалою ставок. Для доходів, отриманих за місцем основної роботи встановлювався неоподаткований мінімум (спочатку 70, потім 80, згодом 100 крб.). Так, з одного карбованця, який перевищував неоподатковуваний мінімум, утримувалося 25 коп. Потім вона поступово знижувалася до 12 % і підвищувалася до 13 % [3].

Оподаткування доходів громадян від трудової діяльності, одержаних не за місцем основної роботи, здійснювалося за спеціальною шкалою прогресивних ставок. На основі комбінації цих двох шкал, але в річному обчисленні, оподатковувалися авторські гонорари й винагороди, а також доходи від кустарно-ремісничих промислів, що не перевищували 3000 крб. на рік.

Починаючи з 1990 року була введена регресивно-прогресивна шкала ставок податку, коли із суми доходів від 100 до 150 крб. податок дорівнював

29 коп. з кожного карбованця, тобто 29 %, а щодо доходу, який перевищував 150 крб., застосовувалася прогресивна шкала з розміром ставок 13, 15, 20, 30, 40, 50 і 60 % залежно від величини доходу.

З проголошенням незалежності України розпочалося реформування її податкової системи. Так, податок з обороту було скасовано, а в умовах розвитку ринкових відносин та вільного ціноутворення запроваджено податок на додану вартість і акцизний збір. З прямих податків найбільше значення мають податок з прибутку підприємств і податок з доходів фізичних осіб.

Література:

1. Кловська Ю. Податок з доходів фізичних осіб. *Дебет Кредит*. 2019. № 18-19. С. 38–39.
2. Коляда Т. Особливості фіскальної ефективності оподаткування доходів фізичних осіб в умовах інтеграції. *Фінанси України*. 2018. № 6. С. 70–76.
3. Мартиненко В. П. Основні напрямки розвитку оподаткування доходів фізичних осіб. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2020. № 5. С. 70–73.
4. Нечай Н. В. Нариси з історії оподаткування. *Вісник податкової служби*, 2002. 144 с.
5. Швабій К. Податок з доходів фізичних осіб: проблеми і перспективи. *Вісник податкової служби України*. 2019. № 6. С. 33–35.

**Лариса Сидоренко, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Яна Дроботя, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ПРОБЛЕМАТИКИ СИСТЕМИ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ В БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

Мета функціонування банківської установи – отримання прибутку. Проте, зі збільшенням кількості операцій, які приносять банку прибуток, збільшується і кількість можливих ризиків. Банківська сфера є дуже чутливою до соціально-економічних, політичних та інших чинників, котрі провокують ризики.

Означення основних ризиків в банківській сфері, факторів, що здійснюють вплив на ймовірність настання ризикової події, оцінка банківських ризиків та використання методів їх зменшення, нейтралізації – запорука успішності банківської установи.

Відповідно до «Методичних рекомендацій щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України» ризик (з позиції банку) – ймовірність настання очікуваної або ж неочікуваної події, котра може мати негативний вплив на капітал або ж прибуток банківської установи [1].

Задача банківського ризик-менеджменту полягає у здійсненні комплексного управління ризиками банку з інтеграцією даного управління в загальну стратегію діяльності банку.

Управління банківськими ризиками являє собою систему ризик-менеджменту, що здійснює управлінський вплив на стратегічному та операційному рівні [1].

Вважаємо, що система управління банківськими ризиками на стратегічному рівні має наступні етапи:

- 1) означення мети та цілей здійснення управління;
- 2) означення та оцінка ймовірних ризиків в діяльності конкретної банківської установи, визначення обсягів допустимого ризику;
- 3) формування стратегії управління банківськими ризиками;
- 4) постійний моніторинг та контроль ризиків;
- 5) аналіз досяжності поставленої стратегії;
- 6) коригування сформованої стратегії (за необхідності) в майбутніх періодах [1-3].

Варто акцентувати на тому, що в «Методичних рекомендаціях щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України» зазначено, що здійснення управління банківськими ризиками повинно охопити всі без винятку види діяльності банку [1].

Стратегії стосовно управління ризиками банків, є стандартними стратегіями управління ризиками будь-якого господарюючого суб'єкту:

- 1) внутрішні стратегії: стратегія утримання ризику, стратегія уникнення ризику, стратегія зменшення ризику;
- 2) зовнішні стратегії: стратегія передачі ризику іншим суб'єктам [1-3].

Вважаємо, що здійснюючи управління банківськими ризиками слід акцентувати увагу на наступних аспектах:

- управління ризиками повинно відбуватись локально в межах виникнення ризику;
- управління ризиками повинно формуватись як єдиний комплекс здійснення управління інтегрований в загальну стратегію функціонування банку;
- узгодження організаційної культури банку та контролю процесів і операцій банку;
- уникнення конфлікту інтересів в межах банку, між банком і його клієнтами;
- запровадження процедур уникнення стресових ситуацій;
- чіткість та конкретика в процесах управління банківськими ризиками;
- прийняття ризику повинно відповідати загальній стратегії діяльності банку;
- ймовірний ризик повинен бути компенсований прибутком;
- ризик повинен співставлятися з обсягами капіталу банківської установи;
- стимул в досяжності високих банківських результатів повинен балансувати з рівнем толерантності банківського ризику [1-3].

Література:

1. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України : Постанова Правління Національного банку України від 02.08.2004 № 361. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0361500-04#Text> (дата звернення: 16.10.2021).

2. Примостка Л. О., Чуб М. П., Карчева Г. Т. Управління банківськими ризиками : навч. посібн. К. : КНЕУ, 2011. 600 с.

3. Специфіка системи управління ризиками в банківській сфері. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3917> (дата звернення: 16.10.2021).

**Анатолій Сідаш, здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Полтавський державний аграрний університет**

РОЛЬ ВИРОЩУВАННЯ ОЛІЙНИХ КУЛЬТУР В ПРОДОВОЛЬЧІЙ ТА ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ

Важливим аспектом формування підвищення рівня якості життя населення України є продовольча безпека. Ринок олійних культур є особливо важливим для України, тому що його ефективне функціонування має першочергове значення для забезпечення продовольчої та енергетичної безпеки держави, з одного боку, та економічної складової, з іншого боку, у зв'язку з тим, що Україна сьогодні є одним з найбільших гравців на світовому ринку рослинних олій та займає лідируючі позиції за обсягами експорту олійних культур. На шляху до продовольчої та енергетичної незалежності України важливим чинником є трансформація енергії фотосинтезу в доступні для використання в народному господарстві форми.

На сьогодні у світі через значуще подорожчання викопних джерел енергії і загрозу вичерпання їх запасів дедалі більша увага приділяється застосуванню енергії, нагромадженої рослинами внаслідок фотосинтезу для продовольчих потреб. Проте під час виробництва олійних культур у нашій країні виникає низка проблем економічного та виробничого характеру, вирішення яких є необхідною умовою зміцнення конкурентоспроможних позицій на міжнародних ринках та забезпечення внутрішньої продовольчої та економічної безпеки держави. Питання виробництва олійних культур привертає увагу багатьох учених, серед яких: Андрійчук В. Г., Васильківський П. С., Губський Б. В., Драган І. В., Маслак О., Микитченко О. О., Олійник Т. І., Саблук П. Т., Юрчишин В. В.

В Україні основними олійними культурами є соняшник, ріпак і соя. Основним джерелом сировини для промислового виробництва в Україні є соняшник [1]. Соняшник – основна олійна культура, насіння його районованих сортів і гібридів містить 50–52 % олії, а селекційних – до 60 %. Порівнюючи з іншими олійними культурами, соняшник дає найбільший вихід олії з одиниці

площі. На соняшникову олію припадає 98 % загального виробництва олії в нашій державі.

Ріпак – однорічна олійна рослина родини капустяних. Розрізняють дві форми: ріпак ярий і ріпак озимий, який має основне значення. В умовах сьогодення ріпак є третьою за важливістю олійною культурою у світі, поступаючись тільки сої [2]. Соя – за останні десять років в Україні значною мірою виріс інтерес до цієї культури. Вона є високоприбутковою стратегічною культурою, яка позитивно впливає на родючість ґрунту (збагачує ґрунт азотом). Процес виробництва сої впливає на стабілізацію землеробства, підвищення урожайності, ліквідує дефіцит білка у раціоні тварин та позитивним чином впливає на економіку сільськогосподарських господарств у цілому [3].

Активний розвиток олійно-жирової промисловості вимагає відповідного рівня забезпеченості олійною сировиною. Зважаючи на високий попит на насіння олійних культур і рівень їх рентабельності відбувається поступове розширення посівних площ. Так, у 2000 році посівні площі під олійними культурами становили 3,26 млн гектарів, окремо соняшник – 2,94 млн гектарів, а у 2020 році площа під олійними культурами – 8,89 млн гектарів, відповідно соняшник – 5,95 млн гектарів. Тобто загалом олійні культури за період 2000-2020 рр. збільшили посівну площу у 2,73 разів. З тим посівні площі соняшнику збільшились у 2,02 разів, а посівні площі сої та ріпаку збільшувалися набагато інтенсивніше – у 9,37 разів. За даними Мінекономіки, в Україні за 2020 рік зібрано самої лише сої – 2,8 млн т з площі 1,3 млн га [4].

Пріоритетним завданням подальшого ефективного розвитку виробництва олійних культур в Україні має бути інноваційне забезпечення виробництва, що представляє собою сучасний комплекс взаємопов'язаних та послідовних дій, спрямованих на отримання високого врожаю, з урахуванням біологічних особливостей, оптимізації виробничих процесів та ефективного використання виробничих ресурсів, у тому числі оптимального використання земельних площ. Система точного землеробства з використанням аерофотозйомки, 3D-технологій реконструкції земельних площ, інноваційних платформ для аналізу ґрунту та відбору ґрунтових проб дасть змогу використовувати земельні ресурси з максимальною ефективністю та високою точністю. Точне землеробство в Україні розвивається дуже повільно порівняно зі світовим досвідом, оскільки дані технології є досить дорогими, тому передусім вони застосовуються великими агрохолдингами, які мають достатні кошти на їх придбання. Ці технології дають можливість їм не тільки отримувати високі врожаї, а й значно оптимізувати затрати праці. До інноваційних напрямів розвитку можна також віднести: формування та ефективне використання різноманіття генетичних ресурсів олійних культур; розвиток селекції сортів та гібридів олійних культур; розробку та впровадження інноваційно-інвестиційних проектів щодо модернізації обладнання [5].

Література:

1. Чехова В. І., Чехов С. А. Основні тенденції розвитку ринку олійних культур в Україні. *Продуктивність агропромислового виробництва. Економічні науки*. 2014. Вип. 25. С. 71–78.
2. Електронний ресурс. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pav_2014_25_14/.
3. Агробізнес сьогодні : веб-сайт. URL: <http://agro-business.com.ua/> (дата звернення: 22.10.2021).
4. Мірзоєва Т. В., Логвин І. М. Інноваційні напрями розвитку виробництва сої. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів та природокористування України. Серія «Економіка, аграрний менеджмент, бізнес»*. 2013. Вип. 181(2). С. 242–247.
5. Аграрне інформаційне агентство Agravery : веб-сайт. URL: <https://agravery.com/uk> (дата звернення: 22.10.2021).

**Вікторія Скрипник, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, обліку та банківської справи
Луганський національний університет імені Т. Шевченка**

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Визнаючи життєву важливість бути в тренді інноваційного розвитку, в останні роки держава приділяла значну увагу питанням інноваційного розвитку. Проблема інноваційного розвитку економіки є найважливішою теоретичної і практичної завданням структурної перебудови економіки. Інноваційний розвиток, в сучасному державному поданні, - це не тільки і не стільки зростання ВВП, скільки ефективне використання, відновлення й нарощування сукупного національного ресурсного потенціалу, що забезпечує в стратегічній перспективі конкурентоспроможність країн в економічній, науково-технічній, політичній та інших сферах.

В даний час проблеми обґрунтування понять «розвиток», «зростання», «інноваційний розвиток» стосовно до економічних систем стоять особливо гостро. В економічній науці і практиці активно обговорюються питання розробки нової теорії господарського розвитку, що враховує інноваційну орієнтацію технологічних, управлінських, організаційних, інституційних та інших системних перетворень у світовій економіці. Разом з тим, незважаючи на наявність численних стратегій і заходів підтримки інноваційної активності підприємств, а також ресурсів, які виділяються, інноваційна політика не приносить очікуваних результатів, рівень інноваційної активності нестабільний.

В економічному співтоваристві осмислення ролі науки та інновацій відбувається безперервно. На сучасному етапі розвитку, ускладненому впливом пандемії COVID-19, роль інновацій незаперечна. Постає необхідність оновити порядок інноваційного розвитку, в який повинні бути включені питання:

поліпшення середовища для підвищення інноваційної активності і стимулювання конкуренції; підвищення гармонізації заходів інноваційної політики; підвищення привабливості інноваційної діяльності як способу залучення в неї більшого числа підприємств, в тому числі малого і середнього бізнесу.

Проведені дослідження довели, що сучасний соціально-економічний простір об'єднує економічні системи постіндустріального, індустріального та доіндустріального розвитку, які якісно відрізняються за рівнем господарської активності, ступенем взаємовпливу, панівними елементами економічних механізмів. Саме тому, наявна інтеграція економічного простору активно проявляє себе через сформовану систему кооперації, зростаючу тенденцію регіональних конфліктів та розбіжностей, боротьбу за інтелектуальний капітал. Так в умовах інформаційної глобалізації, комбінована криза надвиробництва та монополізованого надспоживання матеріальних, фінансових та інтелектуальних ресурсів в обмеженому колі країн-лідерів ознаменувала економічну глобалізацію на новій основі – інформаційно-технологічних та фінансових відносинах [3, с. 135].

Науково-технічний прогрес у розвинених країнах та вибудована згідно з їхніми інтересами світова фінансова система зумовили нову хвилю змін у міжнародному поділі праці. Розвинені країни, взявши на себе інтелектуально-комерційні та фінансові функції створення нового продукту, менш розвиненим залишили функції безпосереднього виробництва. Характерною ознакою такого соціально-економічного домінування є суттєвий відрив країн з інноваційно-орієнтованою економікою, які активно формують нові глобальні ринки, від менш потужних, які змушені повністю залежати від дій «активних гравців» [5, с. 116].

Таким чином логікою домінантних трансформацій світового соціально-економічного простору, які несуть на собі ознаки фундаментальних закономірностей еволюційного процесу, стає актуалізація зближення розвитку інтелектуального капіталу з інформаційними технологіями. Першою чергою йдеться про набуття домінантності творчої праці у соціально-економічному розвитку в умовах інформаційної глобалізації. Природно, що творча праця реалізується через інновації, поза інноваційним оновленням вона позбавляється смислу. Отже, суперечність між потребами та інтересами людини, з одного боку, і рівнем розвитку інформаційного середовища, з другого, взаємодія між ними є рушійною силою цивілізаційного прогресу. Враховуючи зазначене, останнім часом основне джерело багатств в ринковій економіці зазнало значної трансформації та переосмислення. Пріоритет відчутно змістився з природних активів (поновлюваних і невідновлюваних ресурсів, а також некваліфікованої праці) до нематеріальних створених активів (знань та інформації), які можуть бути втілені в людях, в організаціях або у фізичних активах. При цьому інтелектуальний капітал відрізняється від інших форм капіталу за способом ефективного застосування і самоцінності [1, с. 62].

Глобалізація, інтелектуалізація та віртуалізація середовища переводять соціально-економічний розвиток у сферу інтелектуально-інформаційних стратегій та технологій. У підсумку, аритмічність та просторова турбулентність визначають умови розвитку економічних систем, які реалізують свої функції у швидкісному режимі реального часу. При цьому ефект прискорення матеріалізується в функціональні переваги, які, у свою чергу, виступають потужним стимулом нового прискорення.

Література:

1. Прус Ю. Еволюція інститутів та механізмів просторового розвитку економіки. *Соціальна економіка*. 2018. № 56. С. 56–68.

2. Mênignbêto E. Modelling the Triple Helix of university-industry-government relationships with game theory: Core, Shapley value and nucleolus as indicators of synergy within an innovation system. *Journal of Informetrics*. 2018. № 12(4). P. 1118–1132. URL: <https://doi.org/10.1016/j.joi.2018.09.005>.

3. Schutz F., Heidingsfelder M. L., Schraudner M. Co-shaping the Future in Quadruple Helix Innovation Systems: Uncovering Public Preferences toward Participatory. Research and Innovation. *She Ji: The Journal of Design, Economics, and Innovation*. 2019. № 5(2). P. 128–146. URL: <https://doi.org/10.1016/j.sheji.2019.04.002>.

4. Исследование INSEAD: Глобальный индекс инноваций. Центр гуманитарных ISSN1680-0044 Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна. № 2 (21), 2019 100 технологій. URL: <https://gtmarket.ru/news/2014/07/18/6841>.

5. Кравченко С. Национальная инновационная система Украины в контексте модели «Quadruple helix». *Modern Economics*. 2018. № 12. С. 112–119.

**Влада Ставицька, здобувач вищої освіти СВО Бакалавр;
Людмила Бражник, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

ПРИЧИНИ БАНКРУТСТВА СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

У процесі життєвого циклу кожного суб'єкта підприємництва можуть виникати різні ситуації, деякі пов'язані з успіхом і процвітанням, а інші – з кризою, невдачею та занепадом. Зрозуміло, мета менеджменту підприємства полягає в тому, щоб були позитивні ситуації, але насправді і другий випадок не є виключенням. Це обґрунтовано тим, що криза та кризові явища є основними двигунами будь-якої ринкової економіки. Коли у ході кон'юнктури спостерігається поступове і, у деякій мірі, самостійне поліпшення, під час кризи потрібні радикальні та доволі неприємні кроки для відновлення фінансового оздоровлення і стабілізації стану суб'єкта підприємництва. Таким чином, криза може надати можливості для радикальних змін, тобто є аналогом природного

відбору, коли виживають і пристосовуються до нових умов тільки найбільш сильні, а інші приречені на зникнення [1].

Наразі, під впливом деяких політичних та економічних чинників та з наявним нестабільним податковим законодавством, в Україні процедура оголошення підприємства банкрутом застосовується досить часто. В той час, коли підприємства змушені швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища для метою збереження своїх конкурентних позицій, існує необхідність підготовки попереджувальних заходів, щоб не допускати погіршення їхньої платоспроможності.

Щодо визначення цієї економічної категорії, то, згідно зі ст. 1 Кодексу України з процедур банкрутства, банкрутство – це визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедури санації та мирової угоди і погасити встановлені порядком, визначеним цим Кодексом, грошові вимоги кредиторів лише через застосування ліквідаційної процедури [2].

Загалом, до факторів, які можуть стати передумовою банкрутства підприємства, можна віднести такі групи:

1. Зовнішні фактори (міжнародна конкуренція, стан та рівень економіки країни, скрутне становище боржників, політична ситуація у державі, демографія тощо), на які суб'єкт підприємництва не має змоги впливати (або цей вплив дуже слабкий та незначний);

2. Внутрішні фактори, такі як: слабка ефективність фінансових інвестицій, зростання дебіторської заборгованості підприємства, відсутність договірної дисципліни, дефіцит власних оборотних коштів тощо, які безпосередньо залежать від менеджменту керівників суб'єкт підприємництва і на які є вплив у повній мірі.

У розрізі цих двох масштабних груп можна виділити такі підгрупи:

- соціально-економічні чинники загального розвитку України,
- ринкові фактори (стадія кон'юнктури ринку, однією зі сторін якого є підприємство),
- виробничі (продуктивність виробництва, рівень фондівіддачі),
- інвестиційні (ефективність вкладення коштів тощо),
- фінансові (пов'язані з економічними відносинами всередині підприємства).

Вірогідними наслідками впливу цих факторів на фінансовий стан підприємства є:

- зменшення обігу клієнтів та покупців продукції;
- часткова втрата замовлень та контрактів на продаж продукції;
- неповне завантаження потужностей і простоювання виробництва;
- зростання собівартості разом із різким зниженням рівня продуктивності праці;
- виникнення понаднормових запасів, їхнє псування;
- хронічні проблеми галузі;
- недоотримання виручки від реалізації продукції [3, с. 3].

Основна процедура, яка дозволить запобігти банкрутству підприємства, відновити його платоспроможність, розрахуватися з кредиторами й забезпечити надалі сталу прибуткову діяльність суб'єкта підприємництва є санація. Санаційні заходи спрямовані на оздоровлення фінансового стану боржника, та у той же час й виконання частково або у певному обсязі вимог кредиторів через механізм кредитування, реструктуризацію підприємства, боргів і капіталу, а також при необхідності зміну організаційно-правової та виробничої структури суб'єкта підприємництва [4].

Таким чином, вчасне виявлення наближення кризового стану підприємства, його облік та аналіз можуть дозволити попередити неплатоспроможність суб'єкта підприємництва на ранніх етапах, ще до розпочатку справи з процедур банкрутства.

Література:

1. Аранчій В. І., Чумак В. Д., Бражник Л. В. Фінанси підприємств : навч. посіб. Полтава : РВ ПДАА, 2018. 350 с.
2. Кодекс України з процедур банкрутства : Закон України від 18.10.2018 р. № 2597-VIII / Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text> (дата звернення: 13.10.2021).
3. Рогальська Н. Г. Банкрутство і фінансова санація підприємств : опорний конспект лекцій. Херсон : ХНТУ, 2007. 58 с.
4. Проведення санації підприємства. Liga 360 : веб-сайт. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/DG090898> (дата звернення: 13.10.2021).

**Максим Телятник, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Яна Дроботя, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ ЯК ІНДИКАТОР СТАБІЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Одним із важливих напрямів забезпечення стабільності діяльності комерційних банків є оцінка достатності й відповідності власного капіталу темпам зростання активів банку та нормативним вимогам регулюючих органів. Достатній власний капітал виступає важливим фактором ефективної діяльності банку шляхом забезпечення його платоспроможності та фінансової стійкості. Проблематика достатності капіталу залишається актуальною і через те, що банкам вигідно зменшувати власний капітал з метою підвищення рентабельності і прибутковості, однак НБУ вимагає збільшувати частку власних фінансових ресурсів для мінімізації ризиків, що спричиняє потребу балансування між інтересами банку та вимогами НБУ при розрахунку необхідного рівня капіталу банківських установ.

Питанням забезпечення достатності власного капіталу банків займалися такі відомі вчені, як: О. М. Гайдаржийська, В. І. Грушка, С. М. Лаптева, А. Ю. Маслова, О. М. Мусієнко, Ю. І. Скулиш, Т. Г. Щепіна та інші.

Достатність власного капіталу – певний рівень власного капіталу, за якого банківська установа спроможна своєчасно і в повному обсязі відповісти за своїми зобов'язаннями. Базельський комітет з питань банківського нагляду як регуляторний орган, визнаний міжнародною банківською спільнотою, на постійній основі розробляє та оновлює стандарти зі встановлення достатності банківського капіталу з урахуванням ризику, а також затверджує регулятивний капітал банку [5]. Регулятивний капітал – сукупність основного та додаткового капіталів, складові яких визначаються Законом України «Про банки та банківську діяльність» та нормативно-правовими актами НБУ [2]. На рис. 1 наведено складові основного та додаткового капіталів банку.

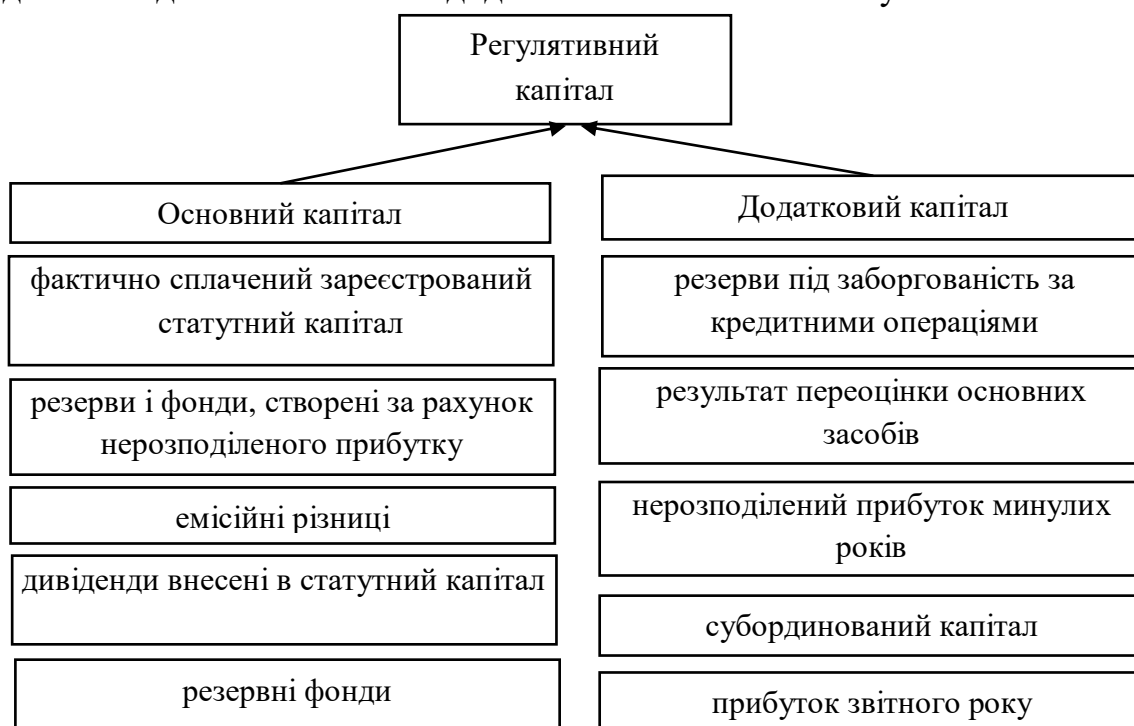

Рис. 1. Складові регулятивного капіталу банку

Джерело: узагальнено автором на основі [2, 3]

В Україні НБУ проводить контроль за достатністю власного капіталу через систему превентивних та протекційних заходів. Основною групою превентивних заходів банківського нагляду є економічні нормативи – показники, встановлені НБУ з метою регулювання банківської діяльності на основі безвиїзного нагляду для здійснення моніторингу діяльності окремих банків і банківської системи в цілому [2]. За допомогою даних табл. 1 проаналізуємо рівень достатності власного капіталу АТ «Полтава-банк» за 2018-2020 рр.

Аналіз даних табл. 1 показав, що регулятивний капітал АТ «Полтава-банк» за 2018-2020 рр. відповідає нормативному значенню, при цьому за період дослідження він збільшився на 79 млн грн, або на 14,1 %, що призвело до

зростання показників адекватності регулятивного капіталу з 25,6 % до 30,4 %, а основного – з 13,2 % до 22,8 %. Це означає, що на кінець 2020 р. банк спроможний погасити 30,4 % та 22,8 % зобов'язань за рахунок відповідно регулятивного та основного капіталу.

Таблиця 1

Аналіз достатності капіталу АТ «Полтава-банк» за 2018-2020 рр.

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Зміни 2020 р. до 2018 р. (+,-)	
				сума, млн грн	2020 р. у % до 2018 р.
Регулятивний капітал (Н1), млн грн	559,4	628,2	638,4	79,0	14,1
Основний капітал, млн грн	391,1	438,3	511,5	120,4	30,8
Додатковий капітал, млн грн	168,3	189,9	126,9	-41,4	-24,6
Адекватність регулятивного капіталу, %	25,6	26,8	30,4	4,8	13,5
Адекватність основного капіталу, %	13,2	15,7	22,8	9,6	41,4

Джерело: розраховано автором на основі [1]

Отже, достатність власного капіталу – запорука стабільності банківських установ. Чим вищий власний капітал банку, тим банк стійкіший відносно втрат і більшою мірою здатний здійснювати активні операції, в тому числі в періоди економічної кризи в країні, а це сприятиме зростанню довіри до банку та банківської системи в цілому. Процеси капіталізації банківської системи України перебувають під контролем НБУ, який повинен підвищувати рівень капіталу відповідно до зростання обсягів банківських операцій та ризиків, притаманних діяльності банку.

Література:

1. Офіційний сайт АТ «Полтава-банк». URL: <https://poltavabank.com/finansova-zvitnist/> (дата звернення: 16.10.2021).
2. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 05.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 16.10.2021).
3. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні : Інструкція від 28.08.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text> (дата звернення: 16.10.2021).
4. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> (дата звернення: 16.10.2021).
5. Сова О. Ю. Роль достатності капіталу банків у зміцненні банківського нагляду. *Вчені записки Університету «КРОК»*. № 3(55), 2019. С. 48–55.

**Валерія Фурса, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Валентина Чумак, к.е.н., доцент,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

СУЧАСНИЙ СТАН ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Оскільки підприємство займає важливе значення у діяльності суспільства, тому вагомим є досягнення кожним з них стабільного розвитку, що в кінцевому результаті гарантує підтримку сталого розвитку економіки країни в цілому. Тому для забезпечення фінансово сталої та прибуткової діяльності підприємств необхідним є вибір оптимальної стратегії та створення ґрунтового поетапного плану стратегії розвитку підприємства.

Такий план має зважати на можливість появи загроз зовнішнього середовища підприємства, а саме сегмента ринку, галузі або економіки країни в цілому, на яку, відповідно має вплив міжнародне середовище, забезпечити найефективніше застосування конкурентних переваг та прорахунок інноваційних процесів на підприємстві.

До зовнішніх чинників, які здійснюють вплив на стійкість підприємства, за твердженням С Гринкевич слід віднести:

- нестабільність фінансового зовнішнього середовища;
- коливання валютного курсу, який є важливим для компаній, які займаються експортом або залежать від імпорту продукції;
- недосконалість податкової системи;
- наявність боргових зобов'язань країни [2].

Звичайно, існують ще внутрішні чинники, які впливають на фінансову стійкість компанії: правильний менеджмент, планування, сумлінний персонал, правильний розподіл активів та пасивів. Однак внутрішні чинники впливу на фінансову стійкість компанії, як зауважує А. Акоюян легше передбачити, та уникнути, тому важливо вивчати її у тих реаліях, які сформовані у державі, та нівелювати вплив зовнішнього середовища на розвиток компанії [1].

На сучасному етапі розвитку економіки України аспекти фінансової стійкості підприємства неповністю розроблені, викладення їх має суперечливий характер, існує багато розбіжностей серед науковців у розумінні самої суті фінансової стійкості. Не існує чітких напрямів та програм покращення фінансової стійкості компанії для поліпшення загального фінансового стану підприємства.

Ключовими функціями, які дають змогу забезпечити фінансову стійкість сільськогосподарського підприємства, на думку Т. Ковальчук, є:

- планування руху капіталу підприємства, враховуючи виробничі потреби. Головну увагу доцільно звернути на оптимізацію грошових потоків підприємства в короткостроковому періоді, це дасть змогу визначити

проблемні строки розрахунків і виокремити резерви грошових коштів для майбутніх операцій;

- стимулювання мотивації праці робітників. Виконання цієї функції дасть змогу зменшити вплив чинників і вчасно реагувати на фінансові проблеми, котрі виникають у ході реалізації господарської діяльності;

- система обліку фінансової інформації, котра має відношення до формування та використання капіталу підприємства, вихідних та вхідних грошових потоків. Функція обліку дає змогу отримати дані для аналізу і прогнозування фінансової стійкості підприємства;

- аналіз фінансової інформації, який здійснюється на основі загальних показників оцінки фінансової стійкості, розрахунок джерел покриття запасів, вивчення структури капіталу і ресурсів підприємства;

- контроль над реалізацією впроваджених фінансових планів та отриманих нормативних значень показників оцінки фінансової стійкості. Виконання цієї функції дає змогу контролювати процес реалізації стратегій розвитку підприємства на довгострокову перспективу і впроваджувати заходи для підтримки його фінансової стійкості [3].

Основними факторами, що впливають на погіршення фінансової незалежності компанії, є недотримання «золотого правила фінансування» діяльності підприємства, зростання обсягів позикового капіталу в усіх формах на підприємстві, нарощування заборгованості, зростання вартості кредитів, наявність заставного капіталу тощо.

Отже, можна виокремити наступні напрями дослідження фінансової стійкості, які можна вважати фундаментальними: визначення рівня забезпеченості запасів джерелами їх формування; аналіз часткових показників фінансової стійкості в динаміці та порівняння їх з нормативними значеннями; обчислення інтегрованого показника, який формується з декількох найбільш вагомих коефіцієнтів. Обираючи підхід до аналізу фінансової стійкості підприємства, потрібно враховувати завдання аналізу та особливості діяльності підприємства.

Література:

1. Акоюн А. А. Основні проблеми оцінки фінансового стану підприємства. *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури*. 2010. № 25. С. 195–200.

2. Гринкевич С. С. Економічні основи стратегічного управління фінансовою стійкістю підприємства в умовах ринкових перетворень. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. № 18.5. С. 77–79.

3. Ковальчук Т. І. Оцінка фінансової стійкості підприємства. *Економіка, фінансові відносини*. 2010. № 1. С. 46–47.

4. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Нормативно-критеріальне забезпечення діагностики фінансового стану підприємства. *Фінанси України*. 2010. № 8. С. 105–114.

**Іван Чижевський, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Аліна Зигаленко, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Світлана Зоря, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ, КОРИСТУВАЧІ ТА ЦІЛІ АНАЛІЗУ

Розвиток економіки будь-якої країни світу залежить від ефективності роботи господарських суб'єктів, що здійснюють ту чи іншу діяльність та управлінських процесів, що в них відбуваються, проте важливим і ключовим ресурсом для управління, насамперед, виступає аналітична інформація, що зазвичай представлена у формі фінансової звітності.

Фінансова звітність – це надійне джерело інформації для кола зацікавлених осіб (рис. 1), що являє собою систематизовану сукупність даних в якій відображається фінансовий стан, конкурентоспроможність та фінансові результати від діяльності підприємства за певний період. Вона містить у собі інформацію про активи господарюючого суб'єкта, його фінансові зобов'язання, розмір капіталу та його зміни, інформацію про доходи, витрати, прибуток чи збиток підприємства, інформацію про рух грошових коштів [1].

Рис. 1. Користувачі фінансової звітності підприємства

Ведення фінансової звітності дає можливість більш ефективно контролювати фінансові процеси, що відбуваються під час здійснення господарської діяльності, а також сприяє прийняттю грамотних управлінських рішень.

Аналіз фінансової звітності необхідний для визначення прибутку чи збитку, рівня рентабельності, можливих ризиків банкрутства, проблем з ліквідністю, потреби в інвестиціях та наскільки ефективним є поточний менеджмент підприємства тощо.

Основними цілями аналізу фінансової звітності є своєчасне виявлення та усунення недоліків у фінансовій діяльності підприємства та безпосередній

пошук резервів для покращення фінансового стану підприємства та його платоспроможності.

Аналіз фінансової звітності має декілька видів, а саме [2]:

- горизонтальний аналіз;
- вертикальний аналіз;
- коефіцієнтний аналіз.

Проведення на підприємстві аналізу фінансової звітності покликане впорядкувати чисельні фінансові дані та порівняти результати з іншими підприємствами, наприклад конкурентами; дослідити зміни у фінансовому стані чи результатах господарської діяльності, зафіксувати наявні відхилення та виявити перешкоди чи перспективи розвитку підприємства.

Отже, фінансова звітність це важливий інформаційний ресурс, необхідний для аналізу та об'єктивної оцінки результативності діяльності підприємства, її функціональність проявляється у своєчасному наданні достовірних даних для здійснення контролю за фінансовими результатами на підприємстві.

Література:

1. Царук, В. Ю. Фінансова звітність підприємств в сучасних умовах господарювання: проблемні аспекти і перспективи розвитку. *Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка*, 2017. (26 (2)). С. 236–243.

2. Ткаченко А. А., Агібалова А. В. Гармонізація бухгалтерського обліку і фінансової звітності у сучасній системі господарювання, порівняння вітчизняної і міжнародної практики. *Проблеми підвищення якості системи обліку, аналізу, аудиту й оподаткування в сучасних умовах господарювання* : матеріали Всеукраїнської інтернет-конференції, 18 травня 2018 р., м. Миколаїв. С. 3–5.

**Валентина Чумак, к.е.н., доцент,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування;
Анна Стрілець, здобувач вищої освіти СВО Магістр
Полтавський державний аграрний університет**

РЕЗЕРВИ ЗБІЛЬШЕННЯ ПРИБУТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Резерви збільшення прибутку сільськогосподарських підприємств доцільно розробляти на етапі планування, виробництва та реалізації продукції, послуг, робіт. До основних резервів збільшення прибутку суб'єкта підприємництва аграрної сфери, в сучасних умовах господарювання, можна віднести: зниження витрат на виробництво та реалізацію продукції, виконання робіт та надання послуг; збільшення обсягу реалізації високо рентабельної продукції; попередження та усунення непродуктивних витрат; раціональне використання коштів на оплату праці та виплат прирівняних до неї;

впровадження ефективних організаційно-технічних заходів; диверсифікація діяльності підприємства тощо.

Управління формуванням та розподілом прибутку забезпечує збільшення загальної суми прибутку, розрахунок оптимального розміру фінансового результату суб'єкта господарювання, тощо [1, с. 32]. Для того щоб визначити резерви зростання прибутку необхідно розрахувати планову суму фінансового результату за рахунок додатково реалізованої продукції, послуг та робіт. Слід зазначити, що не всі суб'єкти підприємництва аграрної сфери можуть дозволити збільшувати обсяги виручки від реалізації, оскільки в них може не вистачати фінансових ресурсів та виробничих потужностей, необхідних для виробництва запланованого обсягу продукції, робіт, послуг.

Досить важливим напрямом збільшення прибутку підприємства є зменшення собівартості виробленої продукції, наданих послуг та виконаних робіт. З метою зменшення витрат на виробництво продукції доцільно використати такий метод фінансового контролінгу, як АВС-аналіз. Для визначення напрямів зниження собівартості виробленої продукції доцільно розраховувати планову собівартість витрат на виробництво продукції, робіт, послуг. При цьому досить важливо використати метод порівняння фактичних витрат на виробництво та реалізацію з науково-обґрунтованими нормами і нормативами. Одним із напрямів виявлення резервів збільшення прибутку підприємства є підвищення якості продукції рослинництва та тваринництва. Слід зазначити, що диверсифікація – це один із способів зниження ризиків діяльності суб'єкта господарювання, а отже і зменшення збитковості [2, с. 264]. Наведені вище напрями збільшення прибутку та формування додаткових резервів, що призведе до підвищення рентабельності (прибутковості) кожного виду продукції та діяльності підприємства в цілому, як правило, відносять до традиційних напрямів.

В сучасних ринкових умовах виокремлюють нові шляхи збільшення фінансового результату діяльності суб'єктів підприємництва аграрної сфери, зокрема, підвищення рентабельності діяльності підприємства може забезпечуватися шляхом нарощування вартості власного капіталу суб'єкта господарювання. З метою визначення суми резерву збільшення прибутку необхідно знати об'єм виробництва продукції та прямі матеріальні витрати. Одним із дієвих напрямів створення резерву нарощування чистого прибутку суб'єктів господарювання аграрної сфери є зниження умовно-постійних витрат. Досягнення зменшення таких витрат досягається при збільшенні обсягів виробництва продукції, послуг та робіт.

Наступними напрямками збільшення абсолютної суми прибутку є: зниження трудомісткості продукції, підвищення продуктивності праці, економія грошових коштів на оплату праці за рахунок впровадження новітніх технологій. Однак, для більшості сільськогосподарських підприємств подібні методи досить складні у використанні, оскільки для впровадження інноваційних технологій малі та середні суб'єкти підприємництва не мають ні

достатньої кількості власних коштів, ні фінансових інвестицій ззовні, ні належної підтримки з боку вищестоячих організацій та держави.

Одним із резервів збільшення прибутку сільськогосподарських підприємств є підвищення цін на продукцію, роботи, послуги. Ціни відображають кон'юнктуру ринку, протиставляючи виробника споживачу сільськогосподарської продукції, і навпаки. Для збільшення обсягу отриманого прибутку необхідно застосовувати ефективну тактику в сфері встановлення цін. При встановленні ціни на сільськогосподарську продукцію слід використовувати спеціальну методику розрахунку ринкової ціни. У цінах повинні також відображатись суспільно-необхідні витрати на реалізацію продукції, її споживчі властивості, якість, платоспроможний попит, тощо. На нашу думку, від правильності розрахунку цін багато в чому залежить обсяг отриманого прибутку, ліквідність і платоспроможність сільськогосподарського підприємства, його фінансовий стан.

Таким чином, в залежності від того, у якому стані знаходиться підприємство з точки зору фінансового забезпечення та місця на ринку, і залежно від його намірів щодо змін, необхідно своєчасно обрати та застосувати відповідний набір заходів підвищення прибутковості підприємства. Своєчасний та вірний розрахунок резервів збільшення прибутку є необхідним для його планування на майбутній період. Знаючи планову суму прибутку сільськогосподарського підприємства можна вірно розробити інвестиційну політику, а також запланувати витрати на соціально-культурні заходи та матеріальні заохочення працівників.

Література:

1. Войнаренко М. П. Прогнозування діяльності підприємства з урахуванням фінансових результатів. *Вісник Технологічного університету Поділля*. 2018. № 2. С. 31–35.

2. Чумак В. Д. Забезпечення прибуткової діяльності підприємств та напрями попередження їх банкрутства. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством* : матеріали III всеукр. наук.-практ. інтерн.-конф., м. Полтава, 31 березня 2020 р. Полтава, 2020. С. 262–265.

**Олександр Шаповал, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Владислава Реута, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Світлана Зоря, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ ТА ФАКТОРИ ВПЛИВУ

На етапі формування ринкової економіки діяльність підприємств вважається об'єктом інтересу у широкого спектру представників ринкових

відносин, які значною мірою зацікавлені в результаті функціонування ринку, таким чином проблема фінансової стійкості підприємств завжди виступає актуальним питанням.

Сприятливий фінансовий стан – важлива вимога результативного та безперервного функціонування будь-якого господарюючого суб'єкта. Фінансова стійкість досить комплексне поняття, проте її найвагомішою характерною ознакою є здатність підприємства відповідати за своїми внутрішніми та зовнішніми, короткостроковими та довгостроковими зобов'язаннями під впливом факторів, що виникають у мікро та макросередовищах (рис 1).

Рис. 1. Зовнішні та внутрішні фактори впливу на фінансову стійкість підприємства

Систематизовано автором

Якісний аналіз та оцінка факторів фінансової стійкості, дозволяє здійснювати ефективне управління підприємством, вчасно реагувати на зміни та нівелювати негативні наслідки, адже рівень фінансової стійкості важливий не лише для самого підприємства, а й усіх функціонуючих ланок того

середовища, що охоплює сферу його діяльності. Таким чином задовільний стан фінансової стійкості дозволяє підприємству забезпечити:

- державі та податковим органам – повну та своєчасну сплату податків і зборів;
- позабюджетним фондам – повне та своєчасне погашення заборгованості за відрахуваннями і такі фонди;
- працівникам – виплату заробітної плати (надбавок, премій) та створення робочих місць;
- для постачальників та підрядчиків – своєчасне виконання зобов'язань у повному обсязі;
- для обслуговуючих комерційних банків – виконання зобов'язань за умовами кредитного договору;
- для власників – стабільність або зростання величини прибутку, для виплати дивідендів;
- для інвесторів та партнерів – мінімізація ризиків та забезпечення отримання вигоди від вкладів.

Управління фінансовою стійкістю підприємства це важливий процес в діяльності господарюючого суб'єкта, оскільки недостатній рівень фінансової стійкості може призвести до неплатоспроможності підприємства та нестачі у нього коштів для розвитку виробництва, в той час як надлишковий рівень навпаки буде обтяжувати витрати підприємства зайвими запасами і резервами, що стане причиною гальмування розвитку підприємства [2].

Підвищення фінансової стійкості підприємства відбувається залежно від специфіки його діяльності та проведеної оцінки факторів, що впливають на неї, проте серед загальних методів та напрямів можна виділити наступні [1]:

- оптимізація співвідношення власного і позикового капіталу з урахуванням компромісу між ризиком виникнення фінансової нестійкості і прибутковістю;
- встановлення нормативу оборотного капіталу і управління його фактичною величиною в умовах змінного планування;
- вдосконалення управління поточною кредитним навантаженням підприємства і процесом отримання короткострокових, середньострокових і довгострокових кредитів;
- вдосконалення управління дебіторською заборгованістю, розглядаючи її як інвестиції в цілях отримання реальної додаткового прибутку з урахуванням витрат на фінансування утримання дебіторської заборгованості.

Управління фінансовою стійкістю завжди має пріоритетне значення на підприємстві, оскільки від його ефективності залежить подальше існування та діяльність господарюючого суб'єкта. Управління здійснюється на основі визначення типу та рівня фінансової стійкості, аналізу та оцінки ряду показників та сукупності взаємодіючих внутрішніх та зовнішніх факторів.

Література:

1. Зоря О. П., Вареник Т. О., Шимко Л. В. Шляхи поліпшення фінансового стану підприємства. *Наукове забезпечення розвитку національної*

економіки: досягнення теорії та проблеми практики : матеріали четвертої Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (м. Полтава, 1 грудня 2017 року). Полтава, 2017. С. 166–169.

2. Птиця Ю. М., Костишак О. І., Зоря С. П. Оцінка фінансової стійкості підприємства та перспективні напрями її забезпечення. *Економіка і підприємництво: організаційно-методологічні аспекти обліку, фінансів, аудиту та аналізу* [Текст] : зб. наук. пр. / ПДАА. Вип. 17. Том 2. Полтава, 2017. С. 58–62.

**Владислав Шевченко, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Юлія Дудник, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Світлана Зоря, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

МЕНЕДЖМЕНТ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА: ЗАХОДИ ТА ОБ'ЄКТИ

В сучасних ринкових умовах ефективна діяльність будь-яких суб'єктів господарювання, стабільність їх функціонування на ринку та конкурентоспроможність визначається якісним управлінням фінансових результатів, прерогативою якого є прибуток.

Управління фінансовими результатами це не просто постійне проведення фінансового моніторингу чи аналізу та оцінки показників, адже його суть зводиться до прийняття управлінських рішень, від яких залежить формування достатніх фінансових ресурсів для розвитку підприємств та їх раціональне використання, пошуку надійних джерел фінансування на вигідних умовах та ефективне застосування фінансових інструментів, які забезпечують прибутковість, стійкість та незалежність господарюючого суб'єкту.

Менеджмент фінансових результатів діяльності підприємства це певна система, яка охоплює управління усіма фінансовими потоками на підприємстві (рис. 1), а також включає в себе наступні заходи [1]:

- формування комплексної політики управління фінансами підприємства;
- створення організаційних структур на підприємстві, які мають забезпечувати ухвалення та реалізацію управлінських рішень щодо формування та використання прибутку або рішень, щодо оптимізації діяльності, нівелювання негативних факторів які призвели до негативного фінансового результату, а саме – збитку;
- забезпечення ефективних інформаційних систем, які мають бути базою для визначення альтернативних варіантів та управлінських рішень;
- здійснення аналізу усіх аспектів формування, розподілу та використання прибутку;

- розробка системи формування прибутку та його ефективного та раціонального використання та здійснення безпосереднього контролю за даною системою.

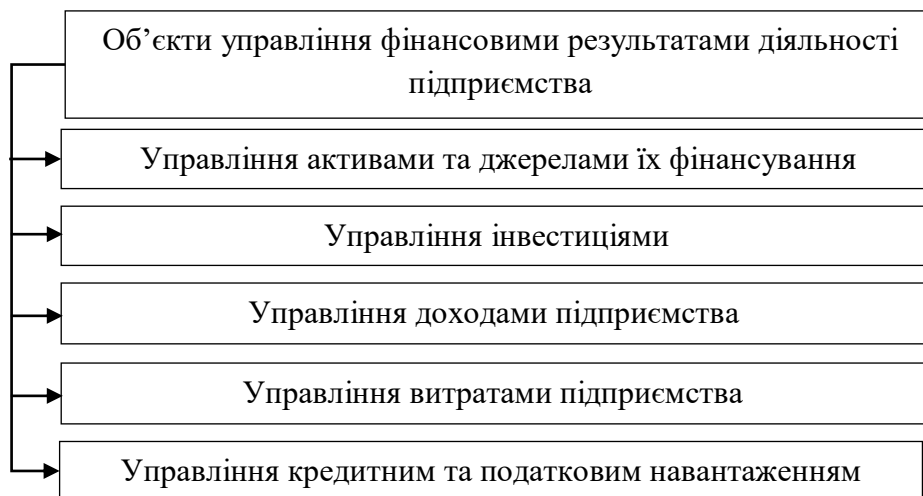

Рис. 1. Об'єкти управління фінансовими результатами на підприємстві
Складено автором на основі джерела [2]

Отже, розробка та впровадження в діяльність підприємства ефективної фінансової стратегії управління фінансовими результатами діяльності – це ключовий аспект забезпечення прибутковості та стабілізації фінансового стану підприємства, оскільки раціонально організовані фінансові потоки дозволяють йому успішно та ефективно функціонувати в усіх сферах господарської діяльності.

Література:

1. Зоря С. П., Пидяк Т. П. Теоретичні основи аналізу фінансових результатів діяльності підприємств. *Економіка і підприємництво: організаційно-методологічні аспекти обліку, фінансів, аудиту та аналізу* [Текст] : зб. наук. пр. / ПДАА. Вип. 16. Полтава, 2016. С. 319–321.

2. Чернецька О. В. Внутрішні чинники у формуванні системи управління фінансовими результатами сільськогосподарських підприємств. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2014 р. № 5(67). С. 146–151.

**Аліна Яременко, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Яна Дроботя, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

РИЗИК ЗНИЖЕННЯ ЛІКВІДНОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМСОЖНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Діяльність будь-якого господарюючого суб'єкту – діяльність в межах цілої низки ризиків. Банківські установи, як установи, які утворюються з метою отримання прибутку, не є виключенням і наражаються, під час здійснення

діяльності, на значне коло фінансових та нефінансових ризиків, котрі банк повинен означити, а надалі контролювати та управляти ними.

Ризик ліквідності банку – це неспроможність виконати власні зобов'язання у короткостроковій перспективі [2, 4, 5].

Акцентуючи увагу на ризику зниження ліквідності та платоспроможності банку варто відзначити, що даний ризик має певні ознаки, зокрема:

- є несистематичним ризиком банку, який залежить від конкретних управлінських рішень в межах банку;

- є ризиком, що залежить від рішень НБУ стосовно нормативів ліквідності та платоспроможності банку;

- є ризиком, що перебуває під дією податкового навантаження в межах держави;

- є ризиком, що перебуває під дією рішень клієнтів банку стосовно вилучення власних коштів;

- є ризиком, що перебуває під дією економічних, соціальних та політичних рішень держави [1-3].

Вважаємо, що хоча ризик незбалансованої діяльності банку вважається несистематичним ризиком, однак в межах банку перебуваючи в залежності від значного обсягу зовнішніх чинників, він також частково набирає рис систематичного ризику.

Ризик ліквідності банку – ризик, котрий перебуває під контролем НБУ, саме з даною метою НБУ формує нормативні показники, що є індикаторами стосовно ризику зниження ліквідності і платоспроможності банку, його фінансової безпеки (табл. 1).

Таблиця 1

Індикатори ризику незбалансованої ліквідності банку

Показники та їх розрахунок	Характеристика показника та причини формування	Нормативне значення
Н2 (норматив платоспроможності) = Регулятивний капітал / Активи + Позабалансові інструменти зважені за ступенем кредитного ризику	Контроль та запобігання перекидання ризику на кредиторів	Не менше 12 % - на протязі 1 року функціонування банку; Не менше 12 % на протязі 2 року діяльності банку; Надалі - не менше 10 %
Н6 (норматив ліквідності, що є короткостроковою) = Активи до 1 року / Зобов'язання до 1 року	Контроль виконання короткострокових зобов'язань за рахунок наявних активів	Не менше 60 %
Н11 (норматив стосовно інвестування в цінні папери) = Кошти вкладені в акції / Статутний капітал	Контроль інвестицій банку в цінні папери та обмеження ризику інвестування	Не більше 15 %
Н12 (норматив стосовно загального інвестування) = Обсяги інвестування / Статутний капітал	Контроль інвестиційної діяльності банку та обмеження ризику інвестиційної діяльності в цілому	Не більше 60 %

Джерело: узагальнено на основі [1, 3, 5]

Дотримання даних нормативів в межах окремого комерційного банку – це його превентивні заходи стосовно ризику незбалансованої ліквідності банку. Згідно Закону України «Про банки і банківську діяльність» банки зобов'язані дотримувати мінімальних значень ліквідності, які формує НБУ, а за результатами оцінки діяльності банку (здійсненого НБУ), враховуючи середовище функціонування банку, притаманні йому ризики, систему внутрішнього контролю і якість управління, НБУ має право вимагати від комерційного банку дотримання підвищених значень економічних нормативів [4].

Варто акцентувати, що в реаліях господарювання в межах ринкового середовища єдиних методів стосовно оцінки ризику незбалансованої ліквідності банку не може бути, однак, без сумніву, у всіх підходах стосовно оцінки даного ризику повинні бути враховані економічні нормативи, які формує НБУ. Дотримання нормативних значень стосовно ризику незбалансованої ліквідності банку вказує на прийнятність даного ризику для банку.

Література:

1. Благун, І. С. Моделювання діяльності банків : монографія. Івано-Франківськ, 2012. 217 с.
2. Бланк И. А. Управление финансовыми рисками : учеб. К. : Ника-Центр, 2005. 600 с.
3. Варцаба В. І., Заславська О. І. Сучасне банківництво: теорія і практика : навч. посіб. Ужгород: Говерла, 2018. 364 с.
4. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 05.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 14.10.2021).
5. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні : Інструкція від 28.08.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text> (дата звернення: 14.10.2021).

**Євгенія Яцик, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Вікторія Ільченко, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
Світлана Зоря, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет**

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства є його фінансова стійкість, якій завжди приділяється чимало уваги, оскільки вона характеризує достатність та ефективність використання власного капіталу, а також безпосередньо вказує на надійність господарюючого суб'єкта.

Забезпечення фінансової стійкості підприємства являє собою утворення гнучкої структури капіталу, при якій доходи мають перевищувати над витратами, зберігаючи при цьому платоспроможність та створення умов для стабільного існування.

Фінансова стійкість підприємства, як і будь-який інший показник, залежить від впливу різних груп факторів (рис. 1) аналіз яких, має важливу роль для управління фінансовою стійкістю, оскільки дає змогу передбачити можливі зміни та забезпечити баланс між середовищем та діяльністю підприємства.

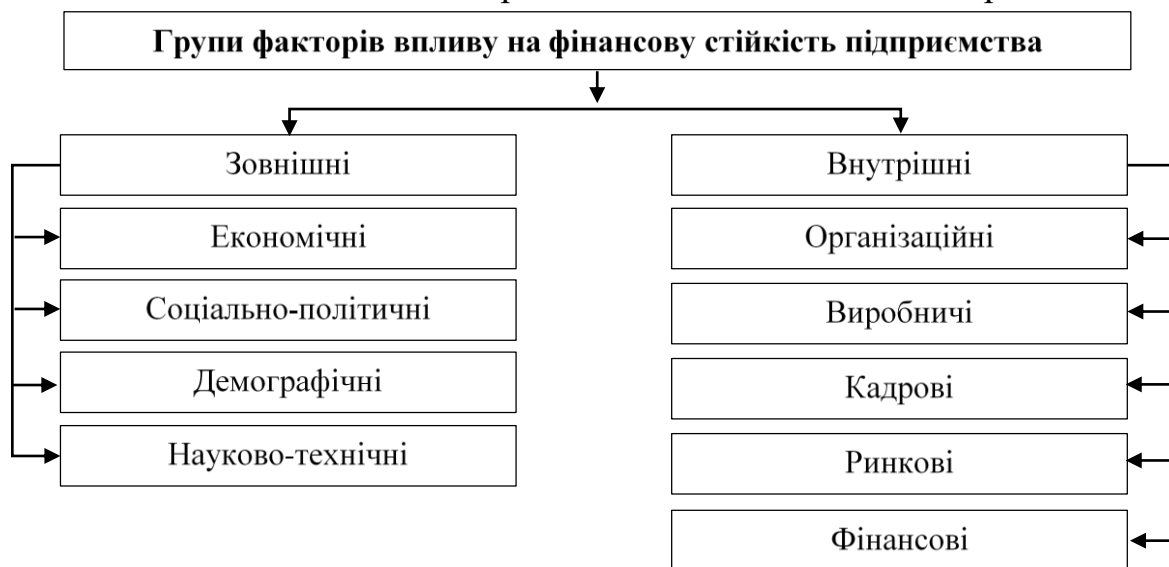

Рис. 1. Зовнішні та внутрішні групи факторів впливу на фінансову стійкість підприємства

Систематизовано автором

Визначення внутрішніх та зовнішніх груп факторів дає можливість виявити оптимальні межі регулювання підприємств різних видів діяльності, а також сформулювати методичні основи оцінки фінансової стійкості діяльності підприємства.

Основними задачами аналізу фінансової стійкості є визначення її загального рівня, типу, факторів, що впливають на її динаміку, розрахунок вартості оборотних засобів та оцінка фінансової стійкості для визначення ступеню забезпеченості запасів та витрат джерелами їх формування [1].

Оцінка фінансової стійкості підприємства може здійснюватися на основі розрахунку відносних показників та за різними підходами серед яких, найчастіше застосовують наступні [2]:

- оцінка, що базується на показниках ліквідності, платоспроможності, рентабельності та кредитоспроможності;
- оцінка, де основою дослідження є величина та структура капіталу підприємства;
- оцінка фінансової стійкості як ефективного механізму забезпечення безпеки підприємства від ризикових складових.

Аналіз та оцінка фінансової стійкості підприємства дає змогу оцінити можливості подальшого функціонування та розвитку господарюючого суб'єкта, стан рахунків, що гарантують його платоспроможність і наскільки раціонально підприємство використовує свої фінансові ресурси, а тому для більш об'єктивних і детальних результатів аналізу необхідно досліджувати широкий спектр показників та застосовувати комплекс методів, що включає прогнозування, математичний аналіз та моделювання.

Література:

1. Борецька Н. П., Міщенко К. В. Аналіз і прогнозування фінансової стійкості підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 20. С. 63–66.

2. Ковальчук Н. О., Руснак Т. В. Фінансова стійкість вітчизняних підприємств як передумова їх стабільного функціонування. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип.11. С. 368–371.

З М І С Т

<i>Дарина Авраменко, здобувач вищої освіти СВО Магістр; Людмила Бражник, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавський державний аграрний університет</i>	
<i>ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ</i>	<i>3</i>
<i>Ольга Батієвська, здобувач вищої освіти СВО Магістр; Яна Дроботя, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавський державний аграрний університет</i>	
<i>РИЗИКИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА</i>	<i>6</i>
<i>Олександр Безкровний, к.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування; Олександр Довгаль, здобувач вищої освіти СВО Доктор філософії; Едуард Яценко, здобувач вищої освіти СВО Бакалавр Полтавський державний аграрний університет</i>	
<i>РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ПОДАТКІВ В СВІТІ.....</i>	<i>7</i>
<i>Яна Богословська, здобувач вищої освіти СВО Магістр; Діана Мауер, здобувач вищої освіти СВО Магістр; Валерія Клименко, здобувач вищої освіти СВО Магістр; Олексій Зоря, д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавський державний аграрний університет</i>	
<i>ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....</i>	<i>10</i>
<i>Тетяна Борко, к. п. н., доцент; Олександр Марущак, к. філос. н., старший викладач; Олександр Шарін, старший викладач кафедри економічної теорії і суспільних наук Миколаївський національний аграрний університет</i>	
<i>МІЖНАРОДНЕ ПАРТНЕРСТВО УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ГЛОБАЛЬНОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ</i>	<i>12</i>
<i>Людмила Бражник, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавський державний аграрний університет</i>	
<i>ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РИНОК СТРАХУВАННЯ</i>	<i>14</i>

<p>Марія Ведмідь, здобувач вищої освіти СВО Бакалавр; Віта Голобородько, здобувач вищої освіти СВО Бакалавр; Олександр Безкровний, к.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавський державний аграрний університет ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ.....</p>	16
<p>Марія Ведмідь, здобувач вищої освіти СВО Бакалавр; Людмила Бражник, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавський державний аграрний університет ІННОВАЦІЇ ЯК ОСНОВА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....</p>	18
<p>Вікторія Вороніна, к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту ім. І. А. Маркіної Полтавський державний аграрний університет ІННОВАЦІЇ ТА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ В СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ</p>	20
<p>Вікторія Гаврилюк, здобувач вищої освіти СВО Магістр; Валентина Чумак, к.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавський державний аграрний університет СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ ПІДПРИЄМСТВА</p>	22
<p>Оксана Гайдабура, здобувач вищої освіти СВО Магістр; Яна Дроботя, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавський державний аграрний університет ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ.....</p>	24
<p>Юлія Гаркуша, к.е.н., доцент, доцент кафедри банківської справи Одеський національний економічний університет ОСОБЛИВОСТІ РИТЕЙЛУ В РОЗДРІБНОМУ БАНКІВСЬКОМУ БІЗНЕСІ</p>	26
<p>Ірина Гвіздзжинська, здобувач вищої освіти СВО Магістр; Юлія Марченко, здобувач вищої освіти СВО Магістр; Валентина Чумак, к.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавський державний аграрний університет ДІАГНОСТИКА КРИЗОВИХ ФАКТОРІВ В ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА</p>	28

<p>Владислава Глоба, здобувач вищої освіти СВО Магістр; Юрій Тютюнник, к.е.н., доцент, професор кафедри економічної теорії та економічних досліджень Полтавський державний аграрний університет ДОХОДИ І ВИТРАТИ ЯК ЕКОНОМІЧНІ КАТЕГОРІЇ ДЛЯ ЦІЛЕЙ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ.....</p>	30
<p>Юлія Глуценко, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавський державний аграрний університет РОЛЬ ОБОВ'ЯЗКОВИХ РЕЗЕРВІВ У ЗДІЙСНЕННІ ЕФЕКТИВНОЇ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ.....</p>	32
<p>Вікторія Голіченко, здобувач вищої освіти СВО Магістр; Елла Шишацька, здобувач вищої освіти СВО Магістр; Валентина Чумак, к.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавський державний аграрний університет ОРГАНІЗАЦІЯ ФІНАНСОВО-АНАЛІТИЧНОЇ РОБОТИ НА МАЛОМУ ПІДПРИЄМСТВІ.....</p>	34
<p>Віта Голобородько, здобувач вищої освіти СВО Бакалавр; Людмила Бражник, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавський державний аграрний університет ІНВЕСТИЦІЙНІ ФОНДИ НА МІЖНАРОДНОМУ ІНВЕСТИЦІЙНОМУ РИНКУ.....</p>	37
<p>Аліна Гончаренко, здобувач вищої освіти СВО Магістр; Олексій Зоря, д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування; Дмитро Дячков, д.е.н., доцент, професор кафедри менеджменту ім. І. А. Маркіної Полтавський державний аграрний університет УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ</p>	39
<p>Єлизавета Горбач, здобувач вищої освіти СВО Бакалавр; Олексій Томілін, д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавський державний аграрний університет ГРОШОВІ ПОТОКИ ТА ЇХ РОЛЬ В УПРАВЛІННІ ФІНАНСАМИ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ СФЕРИ</p>	41

<p>Ольга Дивнич, к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин; Альона Натрусна, здобувач вищої освіти СВО Магістр Полтавський державний аграрний університет ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ У ТВАРИННИЦТВІ НА ЗАСАДАХ ТЕХНОГІЙ ТОЧНОГО ВИРОБНИЦТВА</p>	43
<p>Роман Дмитришин, дійсний член КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді», відділення філософії та суспільствознавства секції «Правознавство» ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ ЗАСТОСУВАННЯ БАЗОВИХ ПОЛОЖЕНЬ СПІЛЬНОЇ РИБНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....</p>	45
<p>Ольга Дорошенко, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування; Каріна Рябченко, здобувач вищої освіти СВО Магістр; Вікторія Денисенко, здобувач вищої освіти СВО Магістр Полтавський державний аграрний університет УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ</p>	47
<p>Ольга Дорошенко, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування; Марина Солодовник, здобувач вищої освіти СВО Магістр; Юлія Коваль, здобувач вищої освіти СВО Магістр Полтавський державний аграрний університет СКЛАДОВІ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ДЖЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ ЙОГО ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ</p>	50
<p>Яна Дроботя, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавський державний аграрний університет МОБІЛЬНІ БАНКИ ТА ЇХ ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ</p>	52
<p>Анна Жадан, здобувач вищої освіти СВО Магістр; Яна Дроботя, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавський державний аграрний університет ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ.....</p>	55

<p><i>Аліна Павелко, здобувач вищої освіти СВО Магістр; Ірина Загребельна, к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Полтавський державний аграрний університет</i></p>	56
<p><i>Іван Засць, студент 6 курсу центру заочної та вечірньої форми навчання Одеський національний економічний університет</i></p> <p>ІНСТРУМЕНТИ КРЕДИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БАНКАМИ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ.....</p>	59
<p><i>Валерія Зінченко, здобувач вищої освіти СВО Бакалавр; Світлана Зоря, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавський державний аграрний університет</i></p> <p>МАЙНОВЕ СТРАХУВАННЯ: СУТНІСТЬ, СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ</p>	61
<p><i>Валерія Зінченко, здобувач вищої освіти СВО Бакалавр; Оксана Краснікова, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавський державний аграрний університет</i></p> <p>СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ</p>	63
<p><i>Любов Ковтун, здобувач вищої освіти СВО Бакалавр; Олексій Томілін, д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавський державний аграрний університет</i></p> <p>ЕКОНОМІЧНІ ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ</p>	66
<p><i>Вікторія Колотій, здобувач вищої освіти СВО Бакалавр; Людмила Бражник, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавський державний аграрний університет</i></p> <p>ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ</p>	68
<p><i>Вікторія Кривошея, здобувач вищої освіти СВО Бакалавр; Валентина Чумак, к.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавський державний аграрний університет</i></p> <p>ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА</p>	70

<p>Віктор Кушнірук, к.е.н., доцент кафедри готельно-ресторанної справи та організації бізнесу; Микола Дубочинський, здобувач вищої освіти Миколаївський національний аграрний університет ТОВАРНА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ПРОДУКЦІЯ ГОСПОДАРСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....</p>	72
<p>Владислав Лесюк, аспірант кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Полтавський державний аграрний університет ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....</p>	74
<p>Олена Лопушинська, PhD з менеджменту, доцент кафедри менеджменту ім. І. А. Маркіної; Антон Микитенко, здобувач вищої освіти СВО Бакалавр Полтавський державний аграрний університет ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЯПОНСЬКОЇ ТА АМЕРИКАНСЬКОЇ МОДЕЛІ МЕНЕДЖМЕНТУ</p>	76
<p>Вікторія Лукаш, здобувач вищої освіти СВО Бакалавр; Оксана Краснікова, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавський державний аграрний університет ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СВІТОВОГО РИНКУ.....</p>	78
<p>Іванна Матіїв, здобувач вищої освіти СВО Магістр; Оксана Краснікова, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавський державний аграрний університет ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РОЗРОБКИ МЕТОДИК ОЦІНКИ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ</p>	79
<p>Діана Мауер, здобувач вищої освіти СВО Магістр; Вікторія Онокієнко, здобувач вищої освіти СВО Магістр; Віка Петренко, здобувач вищої освіти СВО Магістр; Олексій Зоря, д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування; Ілона Яснолоб, к.е.н., доцент, доцент кафедри підприємництва і права Полтавський державний аграрний університет МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....</p>	82

<p>Діана Мауер, здобувач вищої освіти СВО Магістр; Віта Тимофієнко, здобувач вищої освіти СВО Магістр; Анна Тодорова, здобувач вищої освіти СВО Магістр; Олексій Зоря, д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавський державний аграрний університет</p>	<p>ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЦІЛЕЙ УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ З МЕТОЮ ЇХ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО ОНОВЛЕННЯ.....</p>	84
<p>Лариса Михальчишина, к.е.н., доцент, доцент кафедри глобальної економіки Національний університет біоресурсів і природокористування України</p>	<p>ЦИФРОВІЗАЦІЯ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....</p>	85
<p>Єва Морозова, здобувач вищої освіти СВО Магістр; Олексій Томілін, д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавський державний аграрний університет</p>	<p>СУТНІСТЬ І НАПРЯМИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА.....</p>	87
<p>Поліна Морозова, здобувач вищої освіти СВО Бакалавр; Олексій Томілін, д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавський державний аграрний університет</p>	<p>ГРОШОВИЙ РИНОК ТА ЙОГО СТРУКТУРА</p>	89
<p>Альона Норка, здобувач вищої освіти СВО Бакалавр; Валентина Чумак, к.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавський державний аграрний університет</p>	<p>СУТНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА</p>	91
<p>Ігор Обуховський, здобувач вищої освіти СВО Магістр; Людмила Капаєва, к.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавський державний аграрний університет</p>	<p>ВПЛИВ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ БАНКУ НА БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ</p>	93

<p>Ігор Обуховський, здобувач вищої освіти СВО Магістр; Людмила Капаєва, к.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавський державний аграрний університет ВИЗНАЧЕННЯ КЛЮЧОВИХ ФІНАНСОВО-ПРАВОВИХ ЗАСАД БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ</p>	95
<p>Анна Олексенко, здобувач вищої освіти СВО Бакалавр; Людмила Бражник, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавський державний аграрний університет ІНТЕРНЕТ-СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ.....</p>	97
<p>Яна Панова, здобувач вищої освіти СВО Магістр; Олексій Зоря, д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, б анківської справи та страхування Полтавський державний аграрний університет ПРОБЛЕМА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ</p>	99
<p>Світлана Петрова, здобувач вищої освіти СВО Магістр; Олександр Кір'яков, здобувач вищої освіти СВО Магістр; Світлана Зоря, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавський державний аграрний університет ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ДІЛОВОЮ АКТИВНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА</p>	101
<p>Анна Погосян, здобувач вищої освіти СВО Магістр; Зоя Левченко, к.е.н., доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю Полтавський державний аграрний університет АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ РЕМОНТІВ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА</p>	102
<p>Іванна Чешневська, аспірант, третій рік навчання; Володимир Рудик, д.е.н., професор, зав. кафедри фінансів, банківської справи, страхування та електронних платіжних систем Подільський державний аграрно – технічний університет НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УМОВАХ ПРОВЕДЕННЯ ПЕНСІЙНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ</p>	104

- Валерія Саражин, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
 Світлана Максименко, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
 Тарас Маначинський, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
 Олександр Безкровний, к.е.н., доцент, професор кафедри фінансів,
 банківської справи та страхування
 Полтавський державний аграрний університет
 ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК СИСТЕМИ ОСОБИСТОГО
 ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ..... 106
- Лариса Сидоренко, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
 Яна Дроботя, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів,
 банківської справи та страхування
 Полтавський державний аграрний університет
 КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ПРОБЛЕМАТИКИ СИСТЕМИ РИЗИК-
 МЕНЕДЖМЕНТУ В БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ 108
- Анатолій Сідаш, здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
 Полтавський державний аграрний університет
 РОЛЬ ВИРОЩУВАННЯ ОЛІЙНИХ КУЛЬТУР В ПРОДОВОЛЬЧІЙ ТА
 ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ 110
- Вікторія Скрипник, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів,
 обліку та банківської справи
 Луганський національний університет імені Т. Шевченка
 ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ В УМОВАХ
 ГЛОБАЛІЗАЦІЇ..... 112
- Влада Ставицька, здобувач вищої освіти СВО Бакалавр;
 Людмила Бражник, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів,
 банківської справи та страхування
 Полтавський державний аграрний університет
 ПРИЧИНИ БАНКРУТСТВА СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА 114
- Максим Телятник, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
 Яна Дроботя, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів,
 банківської справи та страхування
 Полтавський державний аграрний університет
 ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ ЯК ІНДИКАТОР СТАБІЛЬНОСТІ
 КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ 116
- Валерія Фурса, здобувач вищої освіти СВО Магістр;
 Валентина Чумак, к.е.н., доцент, професор кафедри фінансів,
 банківської справи та страхування
 Полтавський державний аграрний університет
 СУЧАСНИЙ СТАН ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ... 119

<p>Іван Чижевський, здобувач вищої освіти СВО Магістр; Аліна Зигаленко, здобувач вищої освіти СВО Магістр; Світлана Зоря, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавський державний аграрний університет ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ, КОРИСТУВАЧІ ТА ЦІЛІ АНАЛІЗУ</p>	121
<p>Валентина Чумак, к.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування; Анна Стрілець, здобувач вищої освіти СВО Магістр Полтавський державний аграрний університет РЕЗЕРВИ ЗБІЛЬШЕННЯ ПРИБУТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ</p>	122
<p>Олександр Шаповал, здобувач вищої освіти СВО Магістр; Владислава Реута, здобувач вищої освіти СВО Магістр; Світлана Зоря, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавський державний аграрний університет ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ ТА ФАКТОРИ ВПЛИВУ</p>	124
<p>Владислав Шевченко, здобувач вищої освіти СВО Магістр; Юлія Дудник, здобувач вищої освіти СВО Магістр; Світлана Зоря, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавський державний аграрний університет МЕНЕДЖМЕНТ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА: ЗАХОДИ ТА ОБ'ЄКТИ</p>	127
<p>Аліна Яременко, здобувач вищої освіти СВО Магістр; Яна Дроботя, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавський державний аграрний університет РИЗИК ЗНИЖЕННЯ ЛІКВІДНОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ</p>	128
<p>Євгенія Яцик, здобувач вищої освіти СВО Магістр; Вікторія Ільченко, здобувач вищої освіти СВО Магістр; Світлана Зоря, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавський державний аграрний університет ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА</p>	130

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Матеріали

VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих
вчених «Наукове забезпечення розвитку національної економіки:
досягнення теорії та проблеми практики»
28 жовтня 2021 р.

Затверджено до друку
Вченою радою факультету обліку та фінансів
Полтавського державного аграрного університету
(протокол № 3 від 22 листопада 2021 р.)

*Точка зору редколегії не завжди збігається з позицією авторів.
Відповідальність за оформлення списку використаних джерел несуть автори.*